

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

На правах рукопису

КРОТЕНКО ЛІДІЯ БОРИСІВНА

УДК 811.161.2 + 811.111] ' 42 (043.3)

**МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ
В АМЕРИКАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ
ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ**
(кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)

10.02.15 – загальне мовознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
Гончаров Володимир Іванович,
доктор філософських наук, професор

КИЇВ – 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	13
1.1 Категорія зв'язності: когезія та когерентність	13
1.2 Основні закономірності текстотворення	17
1.2.1 Текст як комунікативний носій авторського змісту	22
1.2.2 Текст, його рівні, структура та визначальні особливості	27
1.3 Постмодерністський художній текст крізь призму категорії зв'язності	28
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	35
2.1 Категорія зв'язності у парадигмах теорії тексту	35
2.2 Етапи дослідження категорії зв'язності у постмодерністському художньому тексті	37
2.3 Інтерпретація категорії зв'язності з позиції когнітивної семантики	52
2.4 Комплексна методика дослідження способів та засобів реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті	54
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3 МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОГЕЗІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	59
3.1 ЛЕК <i>Слід</i> як спосіб реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті	59

3.1.1 Анафоро-катафоричні засоби реалізації категорії зв'язності на основі ЛЕКу <i>Слід</i>	61
3.2 ЛЕК <i>Аб'єкція</i> як спосіб реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті	75
3.2.1 Ситуативна синонімія як засіб реалізації категорії зв'язності на основі ЛЕКу <i>Аб'єкція</i>	78
Висновки до розділу 3	97
РОЗДІЛ 4 МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОГЕРЕНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	99
4.1 Глобальна рекуренція на основі ЛЕКу <i>Влада</i>	99
4.2 Наративні засоби реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті	113
4.3 Заголовок в аспекті ЛЕКу <i>Ім'я тексту</i>	127
Висновки до розділу 4	140
ВИСНОВКИ	143
ДОДАТКИ	148
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	158
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	184
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	186

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НФС – надфразова єдність

ЛЕК – лінгвоекспістемний компонент

ВСТУП

Наукове дослідження присвячено вивченню мовних засобів у способах реалізації категорії зв'язності в американському та українському постмодерністському художньому тексті (на матеріалі прозових творів кін. ХХ – поч. ХХІ ст.). У роботі проаналізовано дворівневу систему мовних засобів реалізації категорії зв'язності на основі лінгвоепістемних компонентів (способів вираження) постмодерністського дискурсу та власної комунікативної моделі шляхом виявлення зв'язної потенційності таких компонентів та сполучуваності їх в семіосфері сучасного арт-тексту. Способи реалізації категорії зв'язності у роботі розглянуто у функціональному, структурно-семантичному, когнітивно-прагматичному та зіставному аспектах вивчення.

Основною для нашого дослідження є когнітивно-комунікативна парадигма (А. В. Соколов, М. А. Андросова, В. А. Лукін, Teun A. Van Dijk) на основі постмодерністського дискурсивного напрямку (М. Фуко, Ж. Дерріда, Ю. Крістьєва, Р. Барт І. Ільїн, Н. Bertens) із антропоцентричним підходом (З. Я. Тураєва, Ю. А. Назарук, О. Л. Каменська, І. А. Щирова, М. Кольцова, О. А. Луніна). Основною структурною одиницею нашого дослідження є текст (у взаємозв'язку із дискурсом), однією із конструктивних характеристик якого є категорія зв'язності.

Поняття категорії зв'язності еволюціонує від способу поєднання мовних сполук у тексті (Л. М. Кольцова, О. А. Луніна, J. Hobbs) до змістотворчої сутності дискурсу (М. Йоргенсон, Л. Філліпс). Існує два погляди щодо сутності поняття зв'язності тексту – на основі самого поняття “зв'язність” та на основі доцільності (Е. Jasinskaja). Перший – дискурс має бути зв'язним, всі речення у такому дискурсі мають бути взаємопов'язаними між собою в установленому порядку (N. Asher, A. Lascarides). Другий – не вбачати у категорії зв'язності самоціль. Дискурс має бути доцільним, тобто виконувати комунікативне завдання у тій ситуації, в якій він відбувається (Л. Валєєва, Е. Jasinskaja). Наше дослідження базується саме на такій позиції другого підходу, зважаючи на основне правило для постмодерністського

текстопородження – нонселекції, нонієрархії, що полягає в абсолютно вільному виборі мовних засобів для побудови тексту (Д. Фоккема, І. Ільїн).

Способи та засоби реалізації категорії зв'язності є предметом наукових розвідок багатьох вчених-лінгвістів. Зокрема: дослідження З. Я. Тураєвої на матеріалі прозових та поетичних художніх творів кін. ХІХ – поч. ХХ століття; дослідження Н. С. Валгіної, Т. В. Мілевської та Т. В. Жеребило узагальнюючого комплексного характеру на матеріалі художніх творів ХХ ст., публіцистичних статей та записів телевізійних передач. Проте, досі не визначено роль категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті. Зокрема, варто приділити увагу дослідженню та розробленню багатоаспектної структурно-системної класифікації способів реалізації категорії зв'язності та їх засобів здійснення залежно від текстового рівня. Існує необхідність глибокого вивчення способів реалізації категорії зв'язності у сучасному тексті постмодерністського стилю та потреба у запровадженні нового терміна на позначення групи лексичних одиниць, що виступають носіями цього явища. У роботі пропонується також методика універсалізації *мовних засобів* відповідно до їх структурних, семантичних, когнітивних та функціональних характеристик, яка допомагає ввести новий термін для загальної назви мовної сполуки в системі постмодерністського тексту взагалі та із позиції категорії зв'язності зокрема – *лінгвоепістемний компонент* (ЛЕК). ЛЕК буде виступати не тільки в якості наповнення постмодерністського художнього дискурсу, а також як *спосіб* вираження досліджуваної нами категорії.

Тенденція до застосування дискурсивно-прагматичних методик в лінгвістиці тексту (С. Хол, О. Дьякова), а також спільна методологічна база наукових досліджень у галузі декодування та критичного дискурс-аналізу стали поштовхом для розгляду способів та мовних засобів їх вираження в якості реалізації категорії зв'язності на матеріалі художніх англійських та українських текстів (прозові художні твори американських та українських письменників-постмодерністів).

Актуальність теми запропонованого дослідження зумовлена її спрямуванням на антропоцентричну орієнтацію сучасної лінгвістики у дослідженнях сфери дискурсу та тексту із метою виявлення зіставного структурного аспекту, загальної

специфіки, семантико-когнітивної складової, рівня реалізації категорії зв'язності. У роботі подана система способів та мовних засобів їх вираження в якості реалізації категорії зв'язності у термінах сучасної постмодерністської дискурсології, що базується на основі лінгвоепістемних формацій (компонентів).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні мовних засобів у способах реалізації категорії зв'язності в американському та українському постмодерністському художньому тексті.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

- сформулювати теоретичні положення дослідження щодо вивчення категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті;
- розробити комплексну методикку дослідження способів та мовних засобів їх вираження в якості реалізації категорії зв'язності постмодерністського художнього тексту;
- дослідити та визначити способи та мовні засоби їх вираження для реалізації *когезії* в американському та українському постмодерністському художньому тексті;
- окреслити способи та мовні засоби їх вираження для реалізації когезії у зіставному аспекті;
- дослідити та визначити способи та мовні засоби їх вираження для реалізації *когерентності* в американському та українському постмодерністському художньому тексті;
- окреслити способи та мовні засоби їх вираження для реалізації когерентності у зіставному аспекті.

Об'єктом дослідження є категорія зв'язності в американських та українських постмодерністських художніх текстах (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.).

Предметом дослідження є способи та мовні засоби їх вираження в якості реалізації категорії зв'язності у тексті на основі лінгвоепістемних компонентів структури зв'язного постмодерністського художнього тексту.

Матеріалом дослідження є художні прозові твори українських та американських авторів кінця ХХ – початку ХХІ століття, а саме: “Опудало” (збірник повістей різних авторів) 1997 р., “Вечеря на дванадцять персон” (збірник повістей

різних авторів) 1997 р., Е. Андіївська “Джалапіта” (повісті) 2006 р., С. В. Поваляєва “Камуфляж в помаді” (повісті) 2006 р., В. Г. Наріжна “Безсмертя в місті N” (повісті) 2006 р., Тарас Прохасько “Лексикон таємних знань” (новели) 2006 р., Василь Слапчук “Осінь за шокою” (роман) 2005 р. та “Клітка для неба” (повісті), 2007 р., Наталка Забрамська “Завжди” (новели) 2007 р., Олег Сич “Urobogor” (роман) 2007 р., Ю. В. Покальчук “Анатомія гріха” (повісті) 2008 р., Ю. В. Покальчук “Просто любити” (повісті) 2008 р., Donald Barthelme “Stories” (повісті) 1980 р., Hunter S. Thompson “Fear and Loathing in Las Vegas” (роман) 1971 р., Kurt Vonnegut “Cat’s Cradle” (роман) 1963 р., Thomas Pynchon “Gravity’s Rainbow” (роман) 1978 р., Patricia Cornwell “Book of the Dead” (кримінальний роман) 2008 р.. Загальний обсяг досліджуваного матеріалу – 5051 сторінка.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали праці В. І. Арнольд, З. Д. Попової, І. А. Стерніна, О. О. Селіванової. Нами були використані наступні методи та прийоми: 1) *гіпотетико-дедуктивний метод* – застосовувався на початковому етапі під час розробки основної ідеї дослідження. Відбувався за допомогою прийому побудови гіпотези та перевірки її істинності на нових фактах (за Л. Щербою); 2) *метод моделювання* – застосовувався під час побудови моделі зв’язного постмодерністського художнього тексту, його структури-каркасу, антропо-орієнтованої системи способів та мовних засобів їх вираження для реалізації категорії зв’язності. Відбувався за допомогою прийому: замість прихованих властивостей об’єкта (постмодерністський художній текст) вивчити задані в явному вигляді властивості моделі (зв’язний постмодерністський художній текст), і поширити на об’єкт всі ті закони, які виведені для моделі (за Ю. Апресяном); 3) *структурно-сегментаційний метод* – застосовувався для визначення структурних елементів антропо-орієнтованої системи зв’язного постмодерністського художнього тексту. Відбувався за допомогою визначення постмодерністського коду проаналізованих художніх творів; 4) *метод компонентного аналізу* – застосовувався під час визначення компонентної наповненості постмодерністського художнього тексту. Відбувався за допомогою аналізу кожного лінгвостемного компоненту основної одиниці нашого дослідження – постмодерністського художнього тексту

(за І. Арнольд, Т. Жеребило); 5) *дистрибутивно-функціональний метод* – для визначення положення лінгвоепістемних компонентів постмодерністського художнього тексту по відношенню один до одного та їх функціонування у цілісній системі; 6) *метод таксономічного опису* – для класифікації практичного матеріалу відповідно до вертикальної, глобальної лінії побудови зв'язного дискурсу (когерентності) та горизонтальної, локальної (когезії); 7) *контекстуально-інтерпретаційний* – для реконструкції авторського (комунікативного) задуму, мотивів і цілей, загального змісту, рецептивної спрямованості тексту і його складових. Прийоми – контекстуалізація й інтерпретація (за О. Селівановою); 8) *зіставно-типологічний метод* – застосовувався під час аналізу та порівняння зібраного практичного матеріалу для встановлення спільних та відмінних рис у виявленні реалізації категорії зв'язності в американському та українському постмодерністському художньому тексті.

Наукова новизна положень і результатів полягає у тому, що в даній роботі *вперше введено* у науковий обіг сучасної дискурсології та лінгвістики тексту термін “лінгвоепістемний компонент” (ЛЕК); на основі цих компонентів, *подано* цілісну антропо-орієнтовану систему способів та мовних засобів їх вираження в якості реалізації категорії зв'язності у постмодерністському художньому тексті (когезія – ЛЕКи Слід (анафоричний, катафоричний зв'язок), Аб'єкція (ситуативна синонімія лексем та експресивних конструкцій одного когнітивного простору); когерентність – ЛЕКи Влада (рекурентність та багатозначність лексеми), Код діалогу (нарративний засіб подання інформаційних пластів у тексті), Ім'я тексту (заголовок)) за допомогою *визначеної* чіткої комунікативної моделі, за якої Текст та Читач взаємодіють як особистості; *окреслено* нову роль Тексту в соціальній, епістемній та емоційній сферах буття Людини; *вдосконалено* методику аналізу зв'язності тексту взагалі, та постмодерністського тексту зокрема, шляхом виявлення семантико-епістемних та когнітивних складових значення досліджуваної мовної сполуки у тексті, а також за допомогою методики універсалізації мовних засобів відповідно до їх структурних, семантичних, когнітивних та функціональних характеристик; *дістала подальшого розвитку* теорія еволюції дискурсу та тексту.

Практичне значення одержаних результатів роботи полягає в можливості їх застосування у лінгвостилістичних дослідженнях, зіставних дослідженнях із проблем комунікативної семантики та когнітивістики на рівні тексту, синтаксичних явищ неспоріднених мов, дослідженнях в галузі перекладознавства, культурології. Матеріали роботи можуть бути використані при читанні спецкурсів та спецсемініарів із типології сучасних слов'янських і германських мов, проблем порівняльної стилістики, прагмалінгвістики, міжкультурної комунікації, лінгвокраїнознавства; спецкурсів та спецсемініарів, присвячених логіко-семантичним та когнітивним категоріям. Результати роботи дають можливість їхнього застосування у викладанні наступних дисциплін: “Загальне мовознавство” (розділ “Лексико-семантична система мови”), “Лексикологія англійської мови” (розділ “Семасіологія”), “Стилістика англійської мови” (розділи “Стилістична семасіологія”, “Стилістика тексту”), “Лінгвістичний аналіз тексту”, “Лінгвокраїнознавство”, “Перекладацький аналіз тексту”.

Апробація результатів. Основні положення дисертаційної роботи та її результати обговорювалися на засіданні кафедри філософії мови, порівняльного мовознавства та перекладу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, а також у виступах на теоретичних і науково-практичних конференціях, серед яких: VI Міжнародна науково-практична конференція “Мови і світ: дослідження та викладання”, 29–30 березня, 2012 року, м. Кіровоград; II Міжнародна наукова конференція “Мир язика – мир в языке” пам'яті професора Михайла Якимовича Бріцина, 5–7 грудня, 2012 року, м. Київ; VIII Міжнародна заочна науково-практична конференція “Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологи”, 5 лютого, 2013 року, м. Москва; XXIV Міжнародна науково-практична конференція “У світі науки і мистецтва: питання філології, мистецтвознавства та культурології”, 10 червня, 2013 року, м. Новосибірськ; Всеукраїнська наукова конференція пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Кваселевича (1935–2003) “Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу”, 20 квітня, 2012 року,

м. Житомир; Щорічна звітно-наукова конференція викладачів НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ.

Публікації. Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено у *десяти* публікаціях, з них: *вісім* – статті у фахових наукових виданнях України, *дві* – статті в закордонних наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Мета і завдання дослідження визначили структуру дисертації, що складається із переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, додатків та списку використаної літератури (268 найменувань, з яких 101 – іноземними мовами), списку лексикографічних джерел (18 найменувань) та джерел ілюстративного матеріалу (16 найменувань). Повний обсяг дисертації – 187 сторінок: основний зміст викладено на 148 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну, методи дослідження, охарактеризовано фактичний матеріал, практичне значення отриманих результатів, вказано форми їхньої апробації та структуру роботи.

У **першому теоретичному розділі “Теоретичні засади вивчення категорії зв’язності в постмодерністському художньому тексті”** досліджуються та уточнюються поняття “текст”, “арт-текст”, “дискурс”, “комунікація” у єдності на основі поняття категорії зв’язності, будується базисна антропо-орієнтована комунікативна модель дослідження, визначається рушійна для даного дослідження теорія дискурсу, її соціокультурне значення та взаємозв’язок її із мовним напрямком даної дослідницької роботи.

У **другому методологічному розділі “Методика дослідження мовних засобів реалізації категорії зв’язності постмодерністського художнього тексту”** аналізуються методологічні підходи до трактування понять *мовний засіб реалізації, лінгвоепістемний компонент*; також розроблено комплексну методику аналізу постмодерністського художнього тексту з позиції реалізації категорії зв’язності шляхом застосування методики виявлення семантико-епістемних та когнітивних складових значення досліджуваної мовної сполуки у тексті, а також методики

універсалізації мовних засобів відповідно до їх структурних, семантичних, когнітивних та функціональних характеристик.

У третьому практичному розділі **“Мовні засоби реалізації когезії в українському та американському постмодерністському художньому тексті”** визначається система способів (лінгвостемних компонентів) та мовних засобів їх вираження в якості реалізації лінійного аспекту зв’язності в постмодерністському художньому тексті.

У четвертому практичному розділі **“Мовні засоби реалізації когерентності в українському та американському постмодерністському художньому тексті”** визначається система способів (лінгвостемних компонентів) та мовних засобів їх вираження в якості реалізації глобального аспекту зв’язності в постмодерністському художньому тексті.

У **висновках** представлено результати виконаного дослідження, позначено шляхи та перспективи подальших наукових розвідок із обраної теми.

У **додатках** пропонуються до уваги схеми комунікативної моделі та антропо-орієнтованої системи зв’язного тексту, а також повний об’єм деяких досліджуваних оповідань для наочної ілюстрації прикладів реалізації когерентності.

Наприкінці наводиться **список використаної літератури, список лексикографічних джерел та джерел ілюстративного матеріалу.**

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ

КАТЕГОРІЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ

ТЕКСТІ

1.1 Категорія зв'язності: когезія та когерентність

Вивчення тексту, а саме його окремих аспектів та особливостей, характеристик неможливе без виокремлення певної категорії.

Категорія – це поняття, яке відображає найбільш значущі та загальні ознаки предметів та явищ світу [54, С. 57]. Аналіз категорії тексту тісно пов'язаний із аналізом сенсу тексту (смислу). У визначенні смислу тексту читач спирається не тільки на даний текст, але й на знання інших текстів, на ті асоціативні зв'язки, які встановлюються між ними [148, С. 58]. Адекватне розуміння є проблематичним [142]. Існують ситуації “нерозуміння”, “несприймання” інформації закладеної у тексті [56, С. 57] та “приписуванням змісту” з боку реципієнту [142].

Категорія зв'язності реалізовує взаємозв'язок змісту тексту та внутрішнього особистісного сприймання тексту читачем, виводячи на перший план дослідження аспект розуміння тексту, рівень досягнення перлокутивного ефекту. Бо комунікативна функція закладена вже у самій природі мови і розглядати текст у сучасній науці почали із позиції “прагматики – комунікативного наміру мовця, орієнтації на сприймання тексту реципієнтом, очікування комунікантів” [37, С. 36].

Як зазначає О. Г. Баталов, при сприйманні тексту і його вербальних “ключів” реципієнт виконує рух по мережі різноманітних з'єднаних ментальних просторів. При концептуальній інтеграції під час сприйняття тексту генеруються інференції, які не властиві початковим просторам, а також викликаються оцінки та емоції, пов'язані із загальною аксіологічною стратегією або когерентністю в тексті [11]. Категорія зв'язності покликана спрямувати цей рух у бік перлокутивного ефекту та забезпечити максимум його досягнення. Адже, як підкреслює Ю. А. Назарук,

дослідження категорії зв'язності необхідно для найважливішого – розуміння процесів та механізмів мовномисленнєвої діяльності людини [105].

Вирішення таких питань має на меті реалізацію найважливішої когнітивно-комунікативної функції – розуміння. Важливо не тільки знати мову, а й розуміти її, важливо не тільки вміти читати, але й вміти прочитати. І основним полем діяльності для категорії зв'язності є текст (письмовий або усний).

Категорія зв'язності відрізняє текст від незв'язного набору фраз [16]. Вона відповідає за донесення інформації від адресату до адресанту та сприяє реалізації антропоцентричного аспекту у галузі наукових розвідок в тексті.

Текст є формально та інформативно самодостатнім. Немає таких текстів, які б не були соціально зорієнтовані та змодельовані відповідно до комунікативної стратегії. Усе це дозволяє нам побачити наявність зв'язності не тільки всередині текстових єдностей, а й між текстами в межах одного дискурсу, тобто зв'язок в семіотичному просторі текст-дискурс [23]. Зв'язність можна встановити вже з початку створення мовного тексту-дискурсу, коли в ментальній сфері мовця виникає „установка релевантних зв'язків між структурами знань” [99, С. 55].

В тексті, в якому відбувається створення кардинально нової інформації, створюється зсув значення, який не можна спрогнозувати. Немає незв'язного тексту з точки зору того, хто його створює. Зв'язність в такому плані виступає як інтерпретаційна категорія – бо намір мовця може не досягти перлокутивного ефекту у певних умовах [23].

Категорія зв'язності реалізує зв'язки між рівнями тексту та його складовими та забезпечує досягнення перлокутивного ефекту між двома учасниками дискурсу: *відправник* (автор тексту, текст) – *адресат* (читач, аудиторія).

В межах категорії зв'язності виділяють поняття *когезії* та *когерентності*. Обидва слова походять від основи латинського дієслова *cohaereo* – бути пов'язаним, з'єднаним [23].

Деякі вчені не розділяють їх між собою за значенням, сприймаючи як синонімічні, тотожні (З. Я. Тураєва, І. Р. Гальперін, М. А. К. Хелідей та Р. Хасан). Інші ж виокремлюють їх як такі, що позначають різний рівень, ступінь,

масштаб зв'язку у тексті [37, С. 39] та виділяють в межах поняття категорії зв'язності формальну (структурну) зв'язність тексту (*когезія*) та смислову (*когерентність*) (І. А. Белокопитова, О. Г. Баталов, Л. Воборжил, Т. ван Дейк) [16, 11, 30, 208].

Когезія, або локальна зв'язність, – зв'язність лінійного типу, виражається формально, у більшості випадків за допомогою мовних засобів. Вона базується на місцевій субституції, лексичних повторах, наявності сполучників, співвіднесеності граматичних форм та ін. [63]. Когерентність, або глобальна зв'язність, – зв'язність нелінійного типу, що поєднує елементи різних рівнів тексту (наприклад заголовки, епіграф, “текст у тексті” та основний текст та ін.); найважливіші засоби створення когерентності – повтори (передусім слів із загальними семантичними компонентами) та паралелізм [63].

Когерентності також стосується той факт, що художній текст пов'язаний із мегаконтекстом, вступає у взаємодію із іншими словесними текстами та іншими знаковими системами. Прикладом глобальної відповідності може слугувати зв'язок між “Уліссом” Д. Джойса та античним епосом, а саме “Одіссеєю” Гомера. Підтвердженням тому є зв'язок синтагматики (зв'язок між епізодами у сюжетному просторі, відповідність відносин та характерів) “Улісса” із синтагматикою “Одисеї” [148, С. 16]. Вважаємо такі факти ознакою інтертекстуальності (інтертекст – увесь комплекс людської культури [90]), характерною рисою когерентності, коли відбувається глобальна, нелінійна зв'язність текстів між собою на зовнішньому міжкультурному рівні. Хоча деякі вчені-лінгвісти, досліджуючи глобальний тип зв'язку у тексті та між текстами, виділяють як когерентність, так і інтертекстуальність як, наприклад, М. В. Коновалова [64].

Узагальнюючи результат дослідження, можна зробити висновок, що у парадигматичному полі категорії зв'язності слід виділити когезію та когерентність у відповідності до їх основних властивостей:

Когезія – тип лінійного внутрішньо-текстового формально-граматичного зв'язку, який забезпечується у більшості випадків мовними засобами на “місцевому”, вузько-форматному рівні різноманітної направленості (анафоричний,

катафоричний тип зв'язку, субституція (заміна) найменування, лексичні повтори, наявність сполучників, співвіднесеності граматичних форм та ін.).

Когерентність – тип змістового нелінійного глобального (такого, що охоплює широке поле семантичних та логічних зв'язків) зв'язку між різними рівнями тексту та, навіть, між різними текстами, який відображає організацію тексту на основі концептуальних відносин та комунікативної ситуації (асоціативний зв'язок, образна когерентність, композиційно-структурні форми, стилістико-графічні прийоми та ін.).

Категорія зв'язності в тексті покликана перш за все подолати таке поняття як “незв'язний текст”. Поняття є суб'єктивним та, відповідно до антропоцентричної направленості тексту, взагалі може бути подоланим одразу під час виявлення способів реалізації категорії зв'язності, які виводять читача до певного інформативного поля, де він має сам розшифрувати авторські коди, виражені мовними засобами.

Когезія у даному випадку відповідає за внутрішню організацію тексту, “лінійну” та неглобальну, виражаючи таким чином зв'язок між такими частинами тексту, що формують внутрішню структуру та не зазіхають на міжкультурні семіотичні та глобальні антропоцентричні зв'язки. Когезія покликана дати змогу читачу розібратися із розумінням перш за все самого себе у сфері тексту, що він (читач) читає, визначити усі семантико-когнітивні аспекти експресивних конструкцій, НФС, та дослідити глибину свого власного епістемного простору, що дозволить вдало дійти до фіналу та не помилитися із висновками.

Когерентність, навпаки, має на меті виявити глобальний зв'язок як між рушійними частинами складного твору (заголовки, розділ та ін.), так і між семіотичними полями декількох текстів та їх складових одночасно.

За З. Я. Тураєвою, існують вертикальна та горизонтальна моделі породження тексту. *Вертикальна* модель припускає існування певної вихідної абстрактної (семантичної) моделі. Таку модель називають глибинною структурою. Вона проходить ряд перетворень до конкретної реалізації, до втілення в поверхневу структуру. В такому випадку текст розглядається як глобальна структура

[148, С. 59]. Даному аспектові повністю відповідає явище когерентності – глобальної зв'язності тексту. Крім вертикальної моделі тексту існує інша, основна модель розгортання тексту, яку називають *горизонтальною* [148, С. 59], яка виражає лінійні залежності текстових елементів. Даному аспектові повністю відповідає явище когезії – лінійної зв'язності тексту.

Таким чином, слід зробити висновок, що когезія та когерентність є способами конструювання текстового простору у двох основних напрямках – горизонтальному та вертикальному, тобто формуючи як внутрішні „місцеві” зв'язки, так і глобальні, семіотичні.

Автор та читач тексту із часом настільки поєднуються, що текст стає продуктом колективної творчості, оскільки Автор його писав, закодувавши в ньому свій семантико-когнітивний шар інформації, а Читач читав, розкодував, і що він вилучив із цього процесу, відомо лише йому та оточуючим, що втягнуті у дискурсивне поле суперечки.

Вдалий текст (той, що привернув увагу) перетворюється на істоту, що живе, розвивається та породжує нові тексти. *Текст* перетворюється на *Людину*, що набуває самостійності та живе власним життям. Структура тексту має в такому разі відповідати структурі людини, її основним антропоцентричним характеристикам. Зовнішня структура сучасного тексту може відповідати моделі людського спілкування та існування – про таке свідчать різноманітні коди: лінгвокультурний код діалогу та ін. Компоненти зв'язного тексту можуть певною мірою віддзеркалювати антропоцентричні характеристики людини (людські якості) та визначати модель за якою відбуватиметься аналіз тексту та його складових.

1.2 Основні закономірності текстотворення

Основним предметом у мовознавстві є людська мова в її історії [152, С. 4]. Історія суспільства формує мову, яка породжує мовлення, дискурс, і, як наслідок, текст.

Текст, який є основною одиницею нашого дослідження, вимагає як термінологічного визначення, так і виокремлення його рушійних ознак, що дозволять найповніше розкрити його особливості, аспекти та рівні, визначення яких у свою чергу допоможе у більш повному розкритті ознак категорії зв'язності, яка є “об’єднуючою”, “змістовстановлюючою” категорією.

У тексті перетинаються комунікативна [59, С. 4; 63], когнітивна (пізнавальна) та емотивна функції [148]. Мова містить в собі антропоцентричну [32, С. 64–72; 166] та креатологічну [63] сутності. І якщо мова породжує текст, то антропоцентрична і креатологічна функції розповсюджуються і на нього.

Питання дискурсу та тексту взагалі, його структуру, сутність, типологію, смислову наповненість, функціональність, міжкультурний статус досліджували такі вчені як: І. Р. Гальперін [33, С. 18], З. Я. Тураєва [148], Н. Д. Арутюнова [5, 6], М. Я. Гловинская [35], Ю. М. Лотман [88], В. Богданов [18], В. Я. Миркін [104], Ю. С. Степанов [145, С. 38–39], Б. М. Гаспаров [34], Т. В. Шмельова [162, С. 91–97], П. Б. Паршин [111], О. Г. Ревзіна [121], К. Ф. Сєдов [129], І. І. Морозова [101], В. Е. Чернявська [157], В. І. Карасик [58, С. 172], А. Ф. Паніна [110], О. О. Селіванова [130], М. Л. Макаров [91, С. 131], Ю. В. Матюхіна, І. С. Шевченко [94], І. С. Шевченко, Е. І. Морозова [159, С. 38], Н. Ф. Алефиренко [1], Л. Р. Безугла [15], Є. В. Бондаренко [20], П. Н. Донець [45], А. П. Мартинюк [93], Є. І. Морозова [102, 103], Л. С. Пихтовникова [116], Н. К. Рябцева [126], Л. В. Солощук [143], І. С. Шевченко [160], Л. В. Валєєва [23], Ю. А. Назарук [105], В. З. Дем’янков [42], Л. А. Кольцова, О. А. Луніна [63], Л. С. Павлюк [109, С. 4], Джон Р. Серль [135], Ролан Барт [10], Джеймс Пол Гі, Луїза Дж. Філіпс та Маріанне В. Йоргенсон [141, С. 3–4], Нельсон Філіпс, Синтія Харді [149], Т. Ван Дейк [202 – 209], Б. Бернстайн [182], Д. Cameron [189 – 192], Роберт де Богран [180 – 181], Р. von Polenz [247], І. Окс [242], Д. Крістал [200], І. Паркер [244], Д. Танен [256], Дж. К. Чалабі [193], Дж. Вуділа [263], D. Marqu [237], К. Баркер [174], Д. Шифрін [251], С. Слембрук [253].

Соціолінгвістичний напрям [109] в дослідженні дискурсу зацікавив як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, зокрема: Т. van Dijk, S. Inkinen, L. Lombardo,

G. Cook, M. Macdonald, R. Bayley, M. Bednarek, P. White, D. Ellis, R. Wodak [203, 209, 227, 234, 198, 236, 176, 178, 260, 210, 261].

Соціологічний напрям [109] є також предметом дослідження вчених: J. L. Lemke, D. Mumby, J. Stiff, G. Weise, A. Fetzer [233, 239, 255, 259, 212].

Сутність *критичного дискурс-аналізу* є темою дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів: С. Переверзев, П. Серио, N. Phillips, J. Brown, С. Hardy, М. Йоргенсон, Л. Филлипс, N. Fairclough, R. Wodak [113 – 115, 134, 246, 221, 55, 211, 261]. Дискурсивний підхід у вивченні культури досліджує С. Кожемякін [62]. Текст-дискурс з точки зору синтаксису та семантики вивчає Хенк Зева [264 – 266]. Іллокуцію у дискурсі досліджують А. Копецька та М. Теркурафіб, Дж. Елен та Раймонд Перо та ін. [199, 172, 173, 216, 238, 197, 194-196, 168, 245, 186, 179, 175, 219].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, **текстом** можна вважати одиницю мови у вигляді мовленнєвого закінченого авторського твору у зафіксованій формі, що є інформаційним самодостатнім мовним повідомленням, орієнтованим за задумом на адресата, стилістично забарвленим та яка складається із певної кількості структурних одиниць.

Дискурсом є “жива”, комунікативна та соціально-спрямована реалізація тексту, мисленнєво-комунікативна діяльність із соціально-прагматичним аспектом, відрізок якої (текст) може бути зафіксований у письмовому вигляді.

Аналіз тексту у загальному вигляді являє собою перехід від речового простору лінійної форми тексту до абстрактного та нелінійного простору його структури. За Ю. М. Лотманом, простором тексту слід вважати індивідуальну авторську модель світу в просторовому уявленні, що реалізується в художньому тексті [63].

Простір тексту, як індивідуальна модель світу, існує як обумовлений притаманним даній культурі семіотичним просторам. Отже, простір тексту уточнюється – це семіотичний простір, що утворюється знаками; знаковість – ознака, по якій ми його виокремлюємо. Він (простір) входить у інший, більш широкий семіотичний простір даної культури – семіосферу [63].

Одночасно, за кожним текстом стоїть епістемний простір автора та образ, відфільтрований отримувачем (читачем) – все це формує дискурс у тому чи іншому інформаційному полі.

Можна поєднати три підвалини ТЕКСТ – ДИСКУРС – ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР та вибудувати індивідуальну модель світу автора художнього твору, яка складається із семіосфери (знакового простору) тексту.

Дискурс розглядається як важливий і невід’ємний агент комунікації, який виступає носієм і ретранслятором смислів, цінностей, ідей, образів, думок, інтерпретацій та інших ментальних і віртуальних утворень. Сучасне життя кидає виклики старим ідентичностям і звертається до нових дискурсів [141, С. 7].

Арт-дискурс (дискурс театру, літератури, образотворчого мистецтва, архітектури, кіно-мистецтва, моди і ін.) [141, С. 8], який зафіксовано у вигляді арт-тексту, на наш погляд стає важливим джерелом інформації стосовно сучасної арт-реальності та відображує не стільки слова у мистецтві самі по собі, скільки мистецтво слова у сучасному семіотичному просторі. Оскільки художня дійсність є якнайяскравішим індикатором свідомості, а отже, реалізації мови. Можливості художнього слова безмежні із точки зору кількості реалізації семантико-когнітивних зв’язків, значень як на внутрішньо-текстовому рівні, так і на більш глобальному, такому, що зачіпає міжтекстові, міжкультурні зв’язки.

Аналіз форматування дискурсу, як фактору, що породжує текст, дозволить зрозуміти прагмалінгвістичні характеристики досліджуваного нами об’єкту – постмодерністського художнього тексту.

Найбільш впливовою течією, що запропонувала особливу версію дискурс-теорії, є Постструктуралізм [125, С. 12–13]. Постструктуралізм був рушійним чинником у появі Постмодерністської течії, що дала ще більший поштовх для нових можливостей реалізації сучасного буття крізь призму дискурсу.

У дусі постструктуралізму поняття дискурсу розширюється до всеосяжної соціальної категорії. Дискурс трактується як синонім практики соціального конструювання. Дискурс розглядається як сукупність соціальних практик, в рамках яких конструюються і відтворюються значення і смисли.

Ця теорія дискурсу погоджується з твердженням про те, що правда – не властивість зовнішнього світу, а властивість мови. Немає екстра-дискурсивних реалій, емпіричних фактів, методологій, наукових критеріїв, які могли б стати гарантами Правди або наукової Істини. Поняття правди завжди локальне і пластичне, оскільки залежить від певного дискурсивного режиму, який встановлює, що є правда, а що є брехня. Інакше кажучи, правда є продукт дискурсивного конструювання [125, С. 14–15].

За М. Йоргенсен і Л. Філіпс, які висловлюються мовою дискурс-аналізу, наші знання – продукт дискурсу, а сам дискурс – це форма соціальної поведінки, яка служить для репрезентації соціального світу (включаючи знання, людей і соціальні відносини) [125, С. 16].

Критичний дискурс-аналіз (Мішель Пешо (Michel Pecheux), Норман Феркло (Norman Fairclough), Рут Водак (Ruth Wodak), Лілі Чоуліоракі (Lilie Chouliaraki), Тьон А. ван Дейк (Teun A. Van Dijk), Пол Чілтон (Paul Chilton), Христина Шефнер (Christina Schäffner), Гюнтер Кресс (Gunter Kress)) полягає у тому, що дискурс – перш за все семіотична система, яка складається з таких компонентів як мова і образи. Дискурс не тільки конструює світ, а й сам цим світом конструюється [125, С. 18].

Зробимо висновок, що:

– *дискурсом* можна вважати реалізацію „живої” мови, що діє у різноманітних сферах людського існування; спосіб мовного відображення дійсності за допомогою знаків, кодів; комунікативний простір, що являє собою накопичувальний потік інформації та сильний енергетично-збагачений спосіб ментального конструювання реальності. Дискурс – форма високого рівня комунікативної важливості. Дискурс – формуюча матерія, що відображає та формує свідомість;

– *текст* (основне поле діяльності дискурсу – Ю. А. Назарук [106]) – мовне та графічне відображення вищезазначених факторів. Дискурс та Текст залежать один від одного, взаємопороджують себе у тотальному, щільному інформаційному просторі.

1.2.1 Текст як комунікативний носій авторського змісту

Текст, приєднавши до себе таке важливе поняття як дискурс, перетворюється на характеристику сучасної людини-мовця. Як зазначають вчені-лінгвісти, кодів у семіосфері такого тексту – безліч, і правильно інтерпретувати їх, визначити послідовність думки, причину допоможе категорія зв'язності на основі певного обраного напрямку трактування дискурсу. Аналіз теорій дискурсу допоможе обрати такий напрямок.

Теорія дискурсу в Британській школі культурологічних досліджень ніби перенесла політичну теорію способу “подавлення” панівного класу у мову на основі неприйняття негативного впливу домінування засобів масової комунікації. Італійський ідеолог А. Грамши (ідеї якого і стали основними для школи) намагався послабити жорсткий зв'язок між класом та його ідеологією, який полягав у можливості нав'язування масам напрямків життя.

Ідея А. Грамші, що лягла в основу даної теорії дискурсу, полягає в тому, що у активної людини (людської маси) є дві свідомості: одна – породжена його діяльністю, і друга – “поверхнево виражена або словесна”, сприйнята без всякої критики. Тому боротьба за гегемонію ведеться не тільки між класами, але і всередині свідомості кожного окремого представника маси. Ідея “двох свідомостей” лягла в основу створеної С. Холлом концепції “семантичної герільї” аудиторії проти засобів масової комунікації. У тій же самій системі за С. Холлом модель комунікативного процесу виглядає як процес “кодування – декодування” [46, С. 30]. Засоби масової інформації можна сприймати як той потік інформації, що вже накопичився за мільйони років існування людини та заважає їй повністю розкрити себе. А ідею М. Бахтіна, яка також вплинула на вчення Британської школи, про те, що “в процесі класової боротьби панівний клас прагне перетворити ідеологічний знак з багатоакцентного в моноакцентний, погасити або загнати всередину боротьбу соціальних оцінок, що відбувається в ньому” [46, С. 30] ми у нашому дослідженні інтерпретуємо як бажання у звичайної Людини звільнитися від тягара непотрібної, домінуючої інформації, яка заганяє особистість у рамки і в результаті чого відбувається кодування знаку.

Процес кодування описується С. Холлом як єдиний спрямований процес “закриття” (“closure”) системи багатоакцентних репрезентацій, тобто звуження всього потенційного спектру значень до тих, які є преференційними в пануючій ідеології. Закриття забезпечує натуралізацію і абсолютизацію моноакцентних ідеологічних конструкцій, внаслідок чого вони перетворюються в норми здорового глузду і стають передумовою будь-якого розумового акту. Таким чином формується “гегемоністський культурний порядок”, що забезпечує легітимацію існуючого стану речей на рівні дискурсу як природного, неминучого і само собою зрозумілого [46, С. 30–31].

Процес декодування має на меті звільнення від масиву нав’язаних знань та значень. Декодування здійснюється на основі “переговорно-корпоративної позиції” [46, С. 31], тобто комунікативного порядку, обміну інформацією, досвідом на основі свого семіотичного простору діалогу.

У своїй статті Є. Д’якова вказує на те, що декодування може носити і радикальний характер, тобто здійснюватися з позицій прямо протилежних панівної ідеології. У цьому випадку член аудиторії деконструє культурний код і конструє послання заново в опозиційному коді. Декодування з радикально-опозиційних підстав відбувається тоді, коли член аудиторії змінює акцентуацію знака [46, С. 31]. У нього тепер свій власний, чистий та індивідуальний дискурс.

Поступове вивільнення особистості від нав’язаної ідеології панівного знаку має своє вираження у сучасному художньому тексті, який виглядає несподіваним та, інколи, незрозумілим. Запропонований автором його власний код хоча і складається із “класичних знаків”, але їх поєднання відзначається абсолютною оригінальністю, і категорія зв’язності покликана допомогти Читачу пов’язати їх зрозумілим чином, що означає досягнення перлокутивного ефекту, та розшифрувати Авторський код.

В. А. Лукін вважає, що концепт тексту утворюють знакова послідовність тексту, зв’язність, цілісність, текстовий код, семантична структура тексту, композиція тексту, функція тексту, інтерпретація тексту. Сума всіх компонентів із установленою схемою відносин між ними утворить систему АВТОР – ТЕКСТ – ОДЕРЖУВАЧ [89].

І якщо функція, інтерпретація тексту, його цілісність є досить суб'єктивними характеристиками, оцінку яким скоріше може дати читач, то зв'язність, знакова послідовність, семантична структура та текстовий код (що виражає когнітивістику – ментальні моделі) глибинно взаємопов'язані.

У нашому випадку текстовий код означає сукупність знаків тексту, а категорія зв'язності є об'єднуючим, коригуючим та одним з рушійних факторів поєднання знаків і, як висновок, донесення кодів до свідомості реципієнта.

Кожний текст є комунікаційним каналом. За А. В. Соколовим, “комунікаційний канал надає комуніканту й реципієнтові засобу для створення й сприйняття повідомлення, тобто знаки, мови, коди, матеріальні носії повідомлень (...). Комунікаційний знак є соціально визнана єдність значення й ім'я, тобто змісту й вираження” [142].

У тексті мовні моделі-знаки створюють свою послідовність, яка буде текстовий код. Мовне “розтлумачення”, “розкодування” знаку – прояв глибинної, найголовнішої сутності тексту.

Дозволимо собі зробити висновок, що текст, як об'єкт лінгвістичного дослідження, є важливим та багаторівневим комунікаційним каналом, який реалізує креатологічну, творчу (Л. М. Кольцова, О. А. Луніна) функцію мови і розпізнання його “знаків”, що створюють текстовий код, дозволить у більш повній мірі визначити як реалізацію категорії зв'язності та способи її, так і “приховані” властивості мовних рівнів тексту.

За М. А. Андросовою, будь-яке дослідження мови і спілкування спирається на ту чи іншу модель комунікації [275]. Нами було створено власну комунікативну модель дискурсу із певним базовим семантико-когнітивним значенням та наступними підвалинами:

I. Адресант (той, хто говорить)

Повідомлення = інтенція + код + соціально-культурні умови ситуації

↓

II. Адресат (той, хто слухає та сприймає)

III. Сам акт спілкування, комунікативна ситуація, дискурсивний випадок (текст) = інтерсуб'єктність (переживання спільності інтересів, психологічний зв'язок між адресатом та адресантом) + ментальний (когнітивний) контекст

Із вищезазначеного впливають наступні семіотичні коди, семантико-когнітивне значення яких буде зумовлювати подальше дослідження у практичній частині:

1. код діалогу, що стосується антропоцентричного принципу, до якого можна додати комунікативну направленість дискурсу;
2. код будівництва взаємин, що дуже схоже на тісний емоційний зв'язок – із Людиною (реципієнтом) спочатку хочуть заговорити (Текст привертає увагу Людини), заговорюють (читання Тексту), потім учасників спілкування починає об'єднувати певний інформативний простір (Текст), далі відбувається (за допомогою реалізації категорії зв'язності) досягнення перлокутивного ефекту, або Читач перестає сприймати поданий до уваги дискурс і шукає для сприйняття вже інші тексти (дане твердження базується на понятті *еротика тексту* за Р. Бартом, Р. Томом, Ж. Ліотаром, Ж. Дельозом, М. Фуко [269]).

Підсумовуючи вищезазначене, зробимо висновок, що текст і дискурс – настільки сильні взаємопов'язані матерії, що здатні створити свої взаємовідношення між адресатом та адресантом, міцний зв'язок, який зумовлює появу певних емоцій, почуттів і в чомусь нагадує своєрідну закоханість між реципієнтом та текстом, а, отже, між реципієнтом та автором.

Схематичне зображення інтерпретації комунікативної моделі: у додатку А (рис. А.1).

Наступна схема покликана змалювати текстуалізацію навколишнього простору та показати взаємодію між Текстом, Автором та Читачем (див. рис. 1.1):

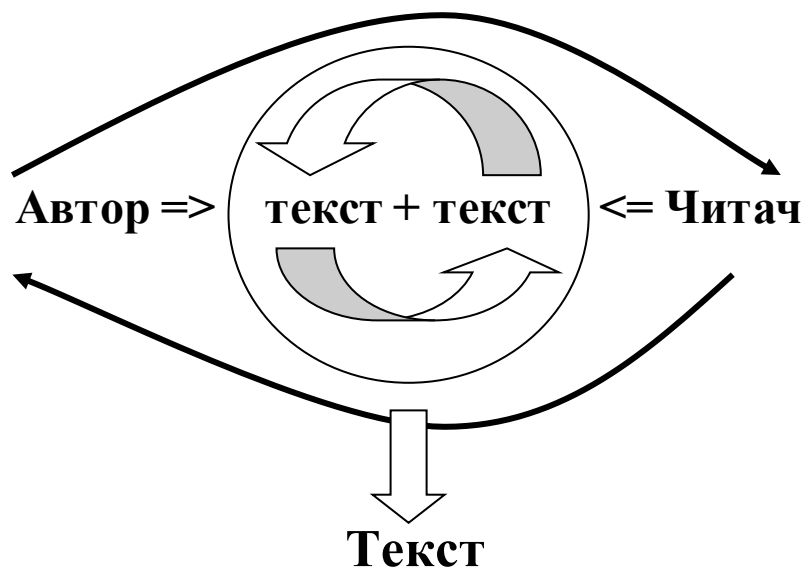

Рисунок 1.1 – Модель взаємодії Тексту, Автора та Читача

Подана до уваги комунікативна модель відношень між Автором дискурсу, Читачем та їхніми Текстами відповідає сучасному насиченому інформаційному просторові із підвищеною емоційністю, бажанням Людини заявити про себе та не загубити власне Я.

Всі учасники створення семіосфери (а в даному випадку це 3 “дійові особи”: Автор, що породжує свій текст; Читач, який після сприйняття авторського тексту, виробляє свій власний на основі вже свого сприйняття і співучасті; та сам Текст, що набуває рис спочатку свого Творця, а потім Читача, який його інтерпретує та розповсюджує свою точку зору) постійно взаємодіють. Знак “плюс” та стрілки у графічному зображенні показують взаємозалежне відношення між текстами. Тонкі стрілки від Автора до Читача, та від Читача до Автора змальовують їхній взаємозв’язок. Коло, що поєднує стрілки між Текстами, знак “плюс” та вихідна стрілка униз до слова Текст має на меті показати здатність “авторського” та “читацького” текстів породити свій власний, індивідуальний Текст, що здатен на самостійний шлях у тлумаченні наступних його інтерпретантів.

1.2.2 Текст, його рівні, структура та визначальні особливості

Виходячи з того, що полем наших наукових розвідок є саме письмовий текст, слід визначити його структурні частини та рівні. Вивчення тексту як системи найвищого щабля припускає визнання того, що текст – єдність, яка об'єднана за допомогою комунікативно-направленої цілісності, смислової завершеності, логічного, граматичного та семантичного зв'язку. Текст – структурне утворення, яке відрізняється від простої послідовності речень.

Зважаючи на те, що сегментація всякого тексту, а особливо художнього, є складним процесом, який відбиває членування думки і естетико-філософську концепцію автора, можна виділити об'єктивне і суб'єктивне членування тексту [129, С. 22–23]. Н. А. Левківська встановлює своєрідну дихотомію: прагматична установка тексту – прагматична установка автора, перша частина якої знаходиться в основі членування тексту на складні синтаксичні цілі і базується на об'єктивному критерії, друга частина тісно пов'язана з членуванням тексту на абзаци [86, С. 44–46]. За О. Л. Каменською, текст складається із компонентів – субтекстів та речень [56, С. 52].

Спираючись на наукові розвідки вчених-лінгвістів (В. А. Кухаренко [83], І. Р. Гальперін [33], З. Я. Тураєва [148]) можна виділити наступну структуру тексту:

1. *фонографічний рівень актуалізації мовних одиниць*. Спосіб реалізації – наголос, графон;
2. *морфемний рівень актуалізації мовних одиниць*. Спосіб реалізації – морфема;
3. *лексичний рівень актуалізації мовних одиниць*. Спосіб реалізації – лексема. Адже без слова неможлива комунікаційна діяльність [29, С. 4–5]. Саме на лексичному рівні розташовуються основні можливості автора наповнити текст мовним матеріалом, що одночасно поєднує в собі функції передачі різноаспектної та різносторонньої основної та додаткової інформації та авторської суб'єктної модальності. Зберігаючи свої загально-мовні властивості у межах конкретного вислову (тексту), слово збільшує склад своїх значень (смислів) та своїх функцій. Завдяки такому аспекту створюється одна із виключних особливостей, притаманних

кожному дійсно художньому тексту: здатність нести додаткову інформацію без збільшення повідомлення, тільки за рахунок смислового та емоційного навантаження одиниць, що його складають. Усе це має місце за рахунок семантичних відносин із дистантно розташованими одиницями [83];

4. *синтаксичний рівень актуалізації мовних одиниць*. Спосіб реалізації – речення;
5. *НФЄ – надфразова єдність*;
6. *заголовок*;
7. *епіграф* та ін.

У даному дослідженні увага буде направлена на наступні рівні: лексичний, синтаксичний та НФЄ. Основними частинами тексту для нашого дослідження будуть: лексема, речення (виражені у вигляді експресивних конструкцій різноманітного характеру із семантико-когнітивними значеннями), НФЄ, заголовок, що обумовлено прагматикою дослідження із позиції обраних засобів реалізації категорії зв'язності саме у постмодерністському дискурсі. Наявність зв'язків, а, головне, їх встановлення між рівнями тексту відповідатимуть потребі автора тексту та реципієнта у досягненні перлокутивного ефекту, і, таким чином усунення понять “незрозумілий текст” та “незв'язний текст”. У такому разі когезія та когерентність є способами будування тексту, його основною опорою.

1.3 Постмодерністський художній текст крізь призму категорії зв'язності

Зміни в суспільстві відбуваються завдяки інформаційним чинникам – поява нових технологічних форм, можливостей, зникнення таких звичних моральних заборон не може не вплинути на людство. Глобалізоване суспільство, в якому тепер не проблема знайти будь-яку інформацію в будь-якій точці земної кулі, відчуває кризу та знецінення моральних устоїв, страх глобального характеру від того, що було створено цим суспільством. Відчуття часу змінюється – чим більша інформативність, тим легше потрапити у своєрідну залежність від інформативного шквалу та забути про себе самого і про справжні людські потреби. Нове сприйняття

світу, відмова від правил та структур, продиктованих новими можливостями та обов'язками, породили нову течію у мистецтві, науці, і, звісно, у мові – *постмодернізм*.

Постмодернізм – цілісний феномен сучасного мистецтва або напрямок у сучасній літературній критиці, що синтезує теорії постструктуралізму і практику деконструктивізму. У ньому бачать не просто характеристику культури (...), а культурну доміную (cultural dominant), пов'язану з природою пізнього капіталізму, яка змінила колись новаторські, а пізніше класичні модерністські форми, “манеру мислення” (Ліотар). К. Харт визначає Постмодерн, як такий, що з'явився на світ, коли ми перестали вірити в модерн, коли порядок і здоровий глузд, моральна досконалість і освіченість перестали бути загальними для всіх нас вищими цінностями [166, С. 356–359].

Різні аспекти такого лінгвокультурного напрямку як Постмодернізм вивчали наступні вчені: постмодерн із точки зору Просвітництва – Н. В. Фрадкіна [153], Ю. Ф. Корнієнко вивчає проєкцію Постмодерну у світлі іронії та позитивізму [66], С. Фаєрстоун, Дж. Флекс, К. Ді Стефано, І. Міллет, Е. К. Скиба вивчають гендерні ролі в дискурсі Постмодерну та вплив даної течії на співвідношення між гендерами [213, 214, 254, 100, 137], Ж. Бодрийяр, Дж. Ліотар, І. Ларрейн, С. Жижек,

Постмодернізму та стан суспільства на період даної течії [177, 235, 232, 268, 48, 140, 65]. Постмодерн з точки зору масмедійної форми контролю, медіакратії, коли Людина перетворюється на керованого телебаченням учасника усіляких шоу та інтернет-спілок, який поступово поринає у штучну реальність, вивчають такі дослідники як Ж. Бодрийяр, П. Бурдьє, Г. Дебор, М. Poster, М. Хардт, А. Негри, З. Бауман, К. Voltmer, О. Є. Висоцька [19, 21, 39, 248, 154, 13, 258, 28]. Серед українських сучасних дослідників постмодернізму можна виділити І. Бехта, Х. Мелько, Т. Гундорову, С. Куцепал [17, 95, 38, 84].

Постмодернізм є напрямком, що прийшов на зміну модерну і відрізняється розмаїтістю елементів, цитатністю, заглибленістю в культуру, що відображує складність, хаотичність, децентрованість сучасного світу, епоху світових воєн,

науково-технічну революцію й інформаційний “вибух” [49]. Це – крок до радикальної естетичної автономії [183].

На думку І. Ільїна виникає відчуття кризи пізнавальних можливостей людини, сприйняття світу як хаосу, абсурду, що не підкорюється законам, а грає за правилами випадку, насилля, терору. У світі різко підсилюються й настрої приреченості, розгубленості, прикметою епохи зробилося “катастрофічне” світовідчуття, що є рідним екзистенціалізові [53]. Як зазначає І. Хасан [226], ми стаємо свідками “руйнування форми ... до того ступеня, коли виявляється під сумнівом сама ідея форми й цей сумнів вимагає переосмислити всі художні засоби”. Інакше кажучи, Постмодернізм – це “мистецтво мовчання, порожнечі, смерті, що створює свою мову недосказанності, двозначності, словесної гри”. Тенденція постмодернізму так охарактеризована І. Хасаном: “Відчуження від розумного, від суспільства, від історії, послідовна відмова від всіх зобов’язань і зв’язків з тим світом, що створено людьми, взагалі відмова від будь-якої форми життя в колективі” [53].

Постструктуралізм дав початок Постмодернізові і є його базисом та основою. Постструктуралісти готові уподібнити самосвідомість особистості до якоїсь сумі текстів в тій масі текстів різного характеру, яка, на їхню думку, і складає світ культури. Оскільки, за Ж. Деррідою, “нічого не існує поза текстом” [201], то і будь-який індивід в такому разі неминує знаходитися усередині тексту. Весь світ в кінцевому рахунку сприймається Ж. Деррідою як нескінченний, безмежний текст. Панмовна і пантекстуальна позиція постструктуралістів, які редукують свідомість людини до письмового тексту, а разом таких, що розглядають як текст (або інтертекст) літературу, культуру, суспільство та історію, обумовлювала їх постійну критику суверенної суб’єктивності особистості і породжувала численні концепції про смерть суб’єкта, через якого “говорить мова” (М. Фуко), “смерті автора” (Р. Барт), а в кінцевому рахунку і “смерті читача” з його “текстом-свідомістю”, розчиненому в загальному інтертексті культурної традиції [273].

Естетика кінця ХХ століття (як і початку ХХІ, що вже почала отримувати назву Постпостмодернізму – *авт.*) втомилася від гонитви, переживає хворобу, кризу

своїх кордонів, які стають все більш вразливими. Якщо у попередні епохи естетика була твердою обгорткою мистецтва, його теоретичним захистом, то зараз вона є “м’якою”, пористою, розм’якла, деформувалася, не витримавши натиску всього того, що претендувало (...) на статус мистецтва [92].

У тексті постмодернізму з’являються нові, глибинні, знакові рівні, які потрібно правильно інтерпретувати. Як зазначає З. Я. Тураєва, вивчення світу звичайної мови та світу художньої літератури як особливих знакових систем – семіотична проблема, а не літературна. Семіотичні дослідження направлені на зближення досліджень мови та літератури, на пошук схожостей та різниці між природною та художньою мовою. Велика кількість інтерпретацій художнього тексту залежить не від волі автора, а від моделі світу, що існує у свідомості читача [148]. Така модель світу існує у свідомості читача лише завдяки тому, що вона існує у суспільстві, у яке інтегрований читач.

Найкращу характеристику тексту постмодернізму з позиції читача дає Ролан Барт – “задоволення від тексту могло б сказати про себе: ні за що не вибачатися і ніщо не пояснювати” [9].

Тобто текст вже сам по собі відокремлюється від читача, заявляючи про свою власну індивідуальність та незалежність. Ролан Барт стверджує: “текст-задоволення – це щасливий Вавилон. У кожному разі завжди залишиться місце для невизначеності: розмежування цих понять не приведе до твердих класифікацій, парадигма збереже рухливість, зміст – хиткість, неостаточність, зворотність; дискурс залишиться незавершеним” [9].

Текст постмодернізму маніфестує про свою інакшість, підкреслюючи головний закон постмодерну: немає порядку, немає законів. Якщо користуватися характеристикою Ролана Барта, то особливістю справжнього постмодерністського світовідчуття у тексті є почуття розгубленості, дискомфорту; він (текст) розхитує історичні, культурні, психологічні підвалини читача, його звичні смаки, цінності, спогади, такий текст викликає кризу в його відносинах з мовою. Об’єктом агресії, руйнування стає буквально все – ідеологічні настанови, інтелектуальна кругова порука, роз’єднаність мов, синтаксичний каркас; фраза перестає бути моделлю

тексту, сам же текст найчастіше перетворюється на потужний мовний фонтан [9].

Процес постмодерної культурної глобалізації породжує мультикультурну ментальність та етику, тобто посилює міжкультурний плюралізм [147].

Постмодерністський текст включає в себе декілька значень – полікультурність, інтертекстуальність, деконструкцію класичної структури. Але найголовнішим із них є бажання Людини заявити про себе, показати власний світ таким, яким він є – хаотичним, у вічному пошуку особливого, дезорієнтованим, дивним.

Антропоцентричний, комунікативний напрямок у поєднанні із течією *Постмодернізму* має актуальне значення для наших наукових розвідок. Оскільки Людина у сучасному Часі створює свій власний мовний дискурсологічний Простір, який вимагає дослідження, бо у просторі Постмодерністського Тексту є свої закони, правила, формації, спосіб відтворення дійсності.

Висновки до розділу 1

Категоріальність тексту підкреслює його багатогранність та можливість будівництва певної моделі при наявності категорії. Категорія зв'язності як типологічна категорія, притаманна усім текстам, досліджує реалізацію зв'язків між рівнями тексту, його складовими, забезпечуючи при цьому досягнення перлокутивного ефекту між двома учасниками дискурсу: *відправник* (текст, автор тексту) – *адресат* (читач, аудиторія).

Однією із особливостей категорії зв'язності є реалізація саме взаємозв'язку змісту тексту із внутрішнім особистісним сприйманням тексту читачем, вибір для першого плану дослідження (у даній галузі) аспекту розуміння тексту, рівня досягнення перлокутивного ефекту.

Поділ категорії зв'язності на дві основні складові її реалізації дозволяє збільшити можливості вивчення тексту із позиції лінгвістичних розвідок. Складовими категорії зв'язності є:

1. *когезія* – лінійний внутрішньо-текстовий формально-граматичний зв'язок;
2. *когерентність* – нелінійний глобальний (що охоплює широке поле семантичних та логічних зв'язків) зв'язок між різними рівнями тексту та іншими текстами відповідно.

Текст як багаторівнева складна ієрархічна знакова система, що вміщує у себе певний код у відповідності до ситуативних семіотичних характеристик, набуває особливого значення для дослідження у світлі важливості антропоцентричної парадигми. Кожна людина створює свій текст, адже інформативний “шквальний” простір приймає вигляд нескінченного дискурсивного потоку, що вимагає прочитання та інтерпретації. Дискурс – авторський продукт, який породжує текст із власними характеристиками, що можуть суттєво відрізнятися від класичних канонів; впливова когнітивна матерія, що здатна створити зв'язок між адресатом та адресантом, між реципієнтом та текстом, між читачем та автором.

Сучасний постмодерністський текст відображує бурхливу навколишню дійсність, знакову систему. Текст у рамках постмодерністської мовної парадигми слід вважати самостійним арт-продуктом, що здатен на формування необмеженої кількості нових семіотичних шляхів розвитку. Між автором, текстом та читачем можна поставити знак рівності, підкресливши їх взаємовплив та антропоцентричну направленість дослідження. Людина залучає у свою сутність суму притаманних їй текстів та є сама текстом – носієм власної, “закодованої”, знакової інформації, реалізованої за допомогою дискурсу, а, згодом, і тексту в просторі сучасної постмодерністської направленості.

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора:

1. Кротенко Л. Б. Арт-текст сквозь призму категорії связности в постмодернизме / Л. Б. Кротенко : материалы XXIV международной заочной научно-практической конференции [“В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии”], (10 июня 2013 г.). – Новосибирск : Изд. “СибБак”, 2013. – С. 88–94.

2. Кротенко Л. Б. Сучасний зв'язний текст у просторі антропоцентричної парадигми / Л. Б. Кротенко // Система і структура східнослов'янських мов :

[зб. наук. пр.] / редкол. : В. І. Гончаров (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 6. – С. 227–232.

3. Кротенко Л. Б. Сучасна комунікативна модель дискурс тексту / Л. Б. Кротенко // *Studia Germanica et Romanica* : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання : [науковий журнал / голов. ред. В. Д. Каліущенко]. – Донецьк : ДонГУ, 2012. – Т.9. – №3(27). – С. 136–145.

4. Кротенко Л. Б. Текст як лінгвістична дискурсологічна одиниця / Л. Б. Кротенко // Система і структура східнослов'янських мов : [зб. наук. пр.] / редкол. : В. І. Гончаров (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 4. – С. 203–211.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

2.1 Категорія зв'язності у парадигмах теорії тексту

Наше дослідження категорії зв'язності базуватиметься на універсальному методі, який використовується у всіх конкретних науках, на всіх стадіях наукового пізнання. Основою такого методу є: 1) принцип об'єктивності, який означає, що в процесі пізнання слід підходити до досліджуваних явищ так, як вони існують в реальності, не спотворюючи їх суті, не ідеалізуючи їх; 2) принцип всебічності пізнання; 3) принцип історизму пізнання, який вказує на те, що досліджуване явище має розглядатися у розвитку [279].

Категоріальна система лінгвістики являє собою великий масив понять, багато з яких допускають неоднозначне осмислення [59]. Початок дослідження системи способів та мовних засобів їх вираження з позиції реалізації категорії зв'язності у постмодерністському художньому тексті має розпочатися із аналізу категорії як такої, що дає поштовх до розуміння категоріального апарату, постмодерністського тексту у цілому, а згодом – його складових-компонентів.

Мовна одиниця (мовна сполука, яка є основою досліджуваних компонентів постмодерністського художнього зв'язного тексту), що є закріпленням понять, набуває певних семантичних ознак, а узагальнення, розглядання її у певній мовній ситуації разом із іншими формує когнітивний пласт значення. Семантико-когнітивний напрям у дослідженні засобів реалізації категорії зв'язності покликаний ілюструвати семіосферу обраного напрямку наших наукових розвідок – тексту, графічно-зафіксованого відрізка дискурсу.

Дискурс, якої б форми він не набував, перебуває під впливом сучасних течій та напрямів. Фактор поєднання класичної лінгвістики із сучасним текстотворенням

дає змогу віднайти нові шляхи для дослідження та поєднання мовних одиниць реалізації сучасного тексту.

Постмодернізм формує нове світобачення, а отже – термінологію. Терміни постмодерністського зв'язного художнього тексту формуються під впливом мовних, соціальних, історичних, філософських чинників. За основу для їх визначення беруться культурологічні формації, які із самого початку позначають нелінгвістичний об'єкт. Трансформація їх у певну мовну сутність пов'язана із антропоцентричним напрямком у сучасних наукових розвідках, коли загальнонаукові напрями послугують у вивченні Людини, основного джерела наукових досліджень. Кожне нове поняття, термін у постмодерністському дискурсі, які перенесені у мовне поле, мають під собою глибоку базу інформації, сутність якої зумовлює подальшу характеристику мовних засобів, що є різними за ступенем участі у реалізації категорії зв'язності.

Загальні методологічні етапи дисертаційного дослідження:

1. визначення сутності категорії зв'язності як такої та в постмодерністському арт-тексті окремо;
2. аналіз поняття *постмодернізм*, що певною мірою відображає свідомість сучасної Людини, антропоцентричні характеристики якої проявлятимуться у досліджуваних ознаках;
3. визначення сутності поняття “мовний засіб реалізації” та “лінгвоєпістемний компонент”;
4. визначення термінів-понять для номінації способу застосування мовних сполук, які є реалізаторами категорії зв'язності в постмодерністському дискурсі, та які формуватимуть надалі антропо-орієнтовану систему постмодерністського зв'язного тексту.
5. Визначення моделі зв'язного постмодерністського художнього тексту.

2.2 Етапи дослідження категорії зв'язності у постмодерністському художньому тексті

Термін відображає елементи досвіду та оцінки фахівцем даного фрагмента наукової галузі, а також зберігає наукові факти і примножує знання. Терміни виконують найважливішу комунікативну функцію – забезпечення взаєморозуміння між представниками різних областей знання і наукових дисциплін [Зяблова 2005]. Сукупність термінів тієї чи іншої галузі утворює її термінологічну систему [4, С. 85].

Визначення значення терміну-поняття “мовний засіб реалізації” допоможе окреслити необхідні риси, що потребують дослідження у постмодерністському художньому тексті. Мовні засоби базуються на певних особливостях та виконують (при умові особливого поєднання та порядку появи у тексті) притаманні їм функції експресії, образності, стилістичного забарвлення дискурсу, оригінальності викладення думки, підсилення семантико-когнітивної насиченості твору за допомогою поглиблення як значення слова, так і за допомогою синтаксичної побудови (за характерною схемою) текстового простору відповідно до його стилю. Останнє і допомагає майже одразу визначити приналежність арт-тексту до певної групи.

І. В. Арнольд зазначає, що *зображувальними засобами* мови називають усі види образного застосування слів, словосполучень та фонем, поєднуючи при цьому всі види переносних найменувань загальним терміном „тропи”. Зображувальні засоби послуговують описові та є в більшості випадків лексичними (метафора, метонімія, літота та ін.). *Виразжальні засоби*, або фігури мови, не створюють образів, а підвищують виразність мови та посилюють її емоційність за допомогою особливих синтаксичних побудов: інверсія, риторичне питання, паралельні конструкції та ін. Поділ стилістичних засобів на виразжальні та зображувальні є умовним, оскільки зображувальні засоби (тропи) також виконують експресивну функцію, а виразжальні синтаксичні засоби можуть брати участь в створенні образності, в зображенні [3, С. 55–56]. Існує тяжіння тих чи інших мовних засобів до вираження певних

стилістичних фігур. Деякі мовні засоби беруть участь у реалізації не однієї-двох стилістичних фігур, а багатьох [281].

У роботі *мовний засіб реалізації* визначається як мовний об'єкт, властивості та можливості якого полягають у поєднанні та реалізації у тексті наступних різнохарактерних складових у певній системі:

1. *лінгвостилістичної фігури*, яка реалізує той чи інший принцип побудови мовлення, базис досліджуваного виразу;

2. *лінгвоепістемного компоненту*, який, зважаючи на інтертекстуальність обраної течії у дослідженні, залучає до себе досить широку семіосферу та пласт наступних значень.

Поняття лінгвоепістемного компоненту включає в себе:

1. сутність поняття *епістема*: як зазначає В. Ю. Визгін, *Епістема* (від грец. *Επιστήμη* – знання) – основне поняття концепції “Археології знання” М. Фуко. Епістема виступає як культурно-пізнавальне апріорі, що задає умови можливості форм культури і конкретних форм знання певної історичної епохи, причому її основу складають приховані структури, що визначають спосіб упорядкування “речей” в “словах” і виявляються в системі культурних феноменів [27]. Епістемою можна вважати історико-культурну складову інформаційного простору в будь-якій сфері, яка вже сформувалася і має сталий зміст. Сутність таких складових, їхня кількість обумовлює культурологічний рівень обраного для дослідження простору;

2. характерний для даної ситуації епістемний простір, що пояснює своєю наповненістю вибір компоненту для даної ситуації. За О. А. Корніловим, картина світу в будь-якому випадку повинна являти собою тим чи іншим чином оформлену систематизацію плану змісту мови [67, С. 4]. Акти мовлення, із яких складається мовленнєва діяльність, не тільки направлені, але й ситуативно зорієнтовані, вони пов'язані не тільки із особистістю мовця та реципієнта, але разом із тим, що є спільного у членів даного мовного колективу. Через мову акти мовлення пов'язані також із практикою попередніх поколінь, що розмовляли на тій самій мові, із досвідом людства, що розмовляло на різних мовах [78, С. 10]. Зміна дійсності, а точніше спотворення її, відбувається в результаті того, що світ сприймається вже

через побудовані категорії, тобто в процесі сприймання значну роль грають попередні схеми, які готують людину до селекції певної інформації із потоку подій. Такі схеми (за У. Найсером) формуються під час навчання, а знання, які передаються у процесі навчання, а також характер та способи їх структурування, задаються панівною теорією [107; 96, С. 239]. Мову можливою робить саме природа її генетичного фонду [188, С. 196];

3. зв'язок із мовною фігурою на основі семантичних, когнітивних принципів, правил синтаксису, граматики та стилістики.

Отже, *лінгвоепістемним компонентом* (ЛЕК) як інформативно-історичною складовою, так і мовним засобом реалізації, ключовим аспектом нашого дослідження, можна вважати мовну одиницю (мовну сполуку) із стилістичною функцією та семантико-когнітивним значенням, через яку реалізується закладений у неї епістемний прошарок певної семіосфери у тексті (дискурсі).

На наш погляд, постмодерністська течія у культурі, яка дала можливість повному побачити світ, поєднує семіосферу сучасного інформаційного простору та лінгвоепістемні компоненти, складові постмодерністського дискурсу, які конструюють його. Такі підвалини матимуть змогу дати можливість визначити мовні засоби за допомогою яких реалізовуватиметься категорія зв'язності. Як вказано в тлумачному словнику С. І. Ожегова, компонент – складова частина будь-чого [281]. Отже, визначивши компоненти зв'язного постмодерністського дискурсу, що є способами його конструювання, та їх мовні засоби реалізації, ми матимемо змогу визначити структуру зв'язного постмодерністського тексту, яка буде мати як описове так і схематичне зображення у фіналі дослідження у вигляді завершеної системи.

Окреслимо свої власні кроки-етапи у визначенні семантико-когнітивної наповненості компоненту постмодерністського дискурсу з позиції категорії зв'язності (за З. Д. Повою, І. А. Стерніним):

1) побудова номінативного значення компоненту (базуватиметься на епістемних даних вихідних положень). Прийоми – логічний аналіз, історичний

аналіз, суб'єктивно обумовлена частотність значень, а також лексикографічна традиція [119];

2) визначення типу мовних засобів, що актуалізують даний компонент у тексті – відбувається за допомогою вибірки, що базується на логічній доцільності;

3) аналіз та опис семантики мовних засобів, що входять до номінативного поля компоненту;

4) когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів – виявлення когнітивних ознак, що формують досліджуваний компонент як ментальну одиницю.

Такими компонентами у нашому дослідженні текстового дискурсу будуть: *Слід*, *Аб'єкція* (реалізують когезію у дискурсі), *Влада*, *Код діалогу*, *Ім'я тексту* (реалізують когерентність у дискурсі).

Як зазначає І. П. Ільїн, існує код Постмодернізму, який в одному ряду із іншими кодами (лінгвістичним, загальнолітературним, жанровим та ін.) регулює виробництво тексту. Постмодерністський код може бути описаний як система вибору тих чи інших семантичних і синтаксичних засобів (як система преференцій), частково більш обмеженого в порівнянні з вибором, запропонованим іншими кодами, та такого, що частково ігнорує їхні правила [273]. Ігнорування правил пов'язане із сповіданням принципу *нонселекції* (основного принципу організації постмодерністського тексту), який найкраще описаний голландським дослідником Д. Фоккемою. Стверджуючи, що одна із головних ознак постмодерністського сприйняття полягає в запереченні будь-якої можливості існування “природної чи соціальної ієрархії”, вчений виводить з цього так званий “принцип *нонієрархії*”, що лежить в основі структурування та формоутворення всіх постмодерністських текстів. Для відправника постмодерністського тексту (тобто його автора – письменника) даний принцип означає відмову від навмисного відбору (селекції) лінгвістичних (або інших) елементів під час “виробництва тексту”. Для одержувача ж подібного комуніканта (тобто для його читача), якщо він готовий його прочитати (дешифрувати) “постмодерністським способом”, цей же принцип передбачає відмову від будь-яких спроб збудувати в своєму уявленні “зв'язну інтерпретацію”

тексту (Fokkema 1986) [273]. Останній факт стосується відмови читача від спроби збудувати класичну зв'язну інтерпретацію тексту. Відмови від спроб розуміння та сприйняття такого тексту бути не повинно.

Д. Фоккема, виділяючи в якості основного принципу організації постмодерністського тексту поняття *нонселекції*, прагне простежити його дію на всіх рівнях аналізу: лексемному, семантичних полів, фразових структур і текстових структур [273].

Прийоми творення тексту за Д. Фоккемою: *дублікація, множення, перерахування, надмірність, уривчастість* [273]. Тісно один з одним пов'язані, всі вони в рівній мірі спрямовані на порушення традиційної зв'язності (когерентності) розповіді. Прийом *надмірності* пропонує читачеві або наявність занадто великої кількості конекторів, які мають привернути його увагу до надмірної зв'язності тексту, або настирливу описовість, що перевантажують реципієнта непотрібною інформацією. В обох випадках це створює ефект інформаційного шуму, що утрудняє цілісне сприйняття тексту. Фактично, правило нонселекції відображає різні способи створення ефекту навмисного оповідного хаосу, фрагментованого дискурсу стосовно сприйняття світу як розірваного, відчуженого, позбавленого сенсу, закономірності та впорядкованості (за І. П. Ільїним [273]).

Позицію, близьку поглядам Д. Фоккеми, займає і англійський дослідник Д. Лодж, оскільки його прийом *наскрізної контрастності, або суперечливості* постмодерністського тексту, служить тим же цілям, що і правило нонселекції. Постмодерністське письмо шукає альтернативний принцип композиції, і Д. Лодж виявляє шість “альтернатив”: *суперечливість, пермутація, уривчастість, випадковість, ексцес і коротке замикання*. *Суперечливість* виступає у Д. Лоджа в якості основної ознаки, оскільки всі інші наведені ним “технічні прийоми” є скоріше доповненням і розвитком цього головного постулату, ніж якісно іншими явищами. Кінцевий результат проявляється в наскрізній контрастності, що передає типове постмодерністське відчуття принципової несумісності протилежностей (соціального, етичного, естетичного і т. д. плану) і необхідності з цим якимось жити, приймати цю суперечливість як реальність дійсності [273]. А принцип нонселекції

виступає як послідовне змішання явищ і проблем різного рівня, зрівняння у своїй значимості зовсім незначного й істотно проблемного, перетасовування причини і наслідків, посилу та висновку [273].

Такий підхід означає відхід від класичної побудови дискурсу, класичної побудови системи конотативних та денотативних значень на рівнях тексту, що вже не підпорядковується функції класичного сприйняття.

В рамках постструктуралістсько-деконструктивістсько-постмодерністського комплексу ідей інтерпретація не пов'язується з реконструкцією вихідного значення тексту, яке задається авторським задумом або об'єктивними структурними параметрами. Фактично інтерпретація прирівнюється до “деконструкції” тексту і передбачає виявлення прихованих смислів, не обов'язково усвідомлюваних автором. Текст описується не як незмінна даність, а як поле рівноцінних значень. Потенціал “відкриттів” читача в тексті не обмежується. Основний інтерпретативною стратегією стає не розуміння, а позначування [166, С. 371].

Отже, течія Постмодернізму породжує новий, незвичний Текст, в якому зв'язки встановлюються на основі інших, нетрадиційних принципів: деконструкції класичної структури, кодування, нонселекції/нонієрархії (відмови від традиційного відбору лінгвістичних складових під час “виробництва” тексту), суперечливості, надмірно-чуттєвого сприйняття інтеграції Людини у сучасні сфери життя, уривчастості викладу думок та, на противагу надмірній емоційності, навпаки – іноді тотального ігнорування моральних кордонів і заборон, а також принципу контрастності поєднання інформації у тексті, базовий елемент якого – людська сутність і єство.

Виділимо основні засоби реалізації зв'язності у тексті, та визначимо ті, що стануть основними для нашого дослідження та обґрунтуймо свій вибір для аналізу постмодерністського тексту, в якому одночасно співіснують простота творення, але складність значення.

Вчені-лінгвісти, зокрема, виділяють наступні класифікації засобів реалізації категорії зв'язності у тексті. За З. Я. Тураєвою це: артикль, займенник, багатозначність слова, стилістично-заряджені слова, анафорична/катафорична

побудова, усі види повторів, актуальне членування, синонімічні ряди, ключові слова, перша/не перша фраза, субституція, образна система тексту, заголовок, епіграф, композиційна організація тексту, синтаксичний паралелізм, алюзія [148]. За Т. В. Мілевською: для лексичної когезії – лексичний повтор, лексичні синоніми, антоніми; для дейктичної когезії – займенник в анафорі та катафорі, модальні слова, частки; для синтаксичної когезії – роль вихідної фрази, порядок речень, детермінанти, паралелізм; безсполучниковість, інтонація [99]. За Н. С. Валгіною: для локальної зв'язності лінійних послідовностей – вступні модальні слова, займенникові слова, видо-часові форми дієслів, лексичний повтор, порядок слів, сполучники; для глобальної зв'язності, яка забезпечує єдність тексту як смислового цілого – ключові слова, які тематично об'єднують текст у цілому та його фрагменти [22]. А за Т. В. Жеребило це (конструктивні засоби зв'язку в діалогічній єдності): анафоричні займенники, займенникові заміни; неповнота речень у репліці-реакції; лексичні повтори, синонімічні повтори, повтори однокореневих слів; слова однієї лексико-семантичної, тематичної групи; сполучники, що відкривають одну з реплік; використання часток, модальних слів, вигуків у репліці-реакції; паралелізм, однотиповість реплік; інтонація [272]. Взагалі, незалежно від того, чи розрізняє дослідник когезію та когерентність, чи ні, у якості засобів реалізації зв'язності тексту зазначають також: асоціативний зв'язок слів, усі можливі дейктичні форми.

З усіх перерахованих засобів у нашому дослідженні обрано найдоцільніші до постмодерністського тексту, які є також найзмістовнішими, тобто включають у себе декілька варіантів зв'язку одночасно (дейктичні елементи, які залучені в анафоро-катафоричний тип зв'язку, багатозначність слова яка набуває чинності під час використання у лексико-семантичному повторі та ін.), окрім таких, що є літературно-спрямованими (тропи), і допомагають скоріше у розкритті художніх образів у тексті, ніж саме мовної особистості (епіграф, образна система, ключові слова, композиційність, алюзія, еліпсис, паралелізм) і т.д.

Зазначимо також ті рівні тексту, які стали основними для структури реалізації категорії зв'язності у нашому дослідженні і зумовили вибір конкретних засобів. Це: лексичний, синтаксичний, НФС.

Лексичний рівень нашого дослідження включає лише повнозначні неслужбові слова. Саме вони експлікують пряме та імплікують вторинне кодове значення, яке, інтегруючись у загальний простір тексту, породжує зміст й смисл твору, його семіосферу. Повнозначні слова остаточно формують повноцінний перлокутивний ефект.

За В. Кухаренко, артиклі, прийменники, займенники, локально-темпоральні прислівники є *синсемантичними*, тобто неповнозначними, службовими словами [83]. У тексті постмодернізму, який виходить на новий щабель конструювання, основною метою є створення нової реальності, і увага дослідника має зосереджуватися саме на повнозначних смислах повноцінних слів. Тому що, не дивлячись на різноманіття форм текстів, саме зміст є основним. Якщо дивитися на форму твору, форму побудови репліки, досліджуючи її окремо, можна пропустити основну ідею тексту. Ця ідея є “еротикою тексту”, основною її семіотикою [269]. Повнозначне слово у нашому дослідженні набуває особливого значення тому, що саме на лексичному рівні розміщуються можливості автора наситити текст мовним матеріалом. Повнозначні лексеми є *автосемантичними* [83]. Значення лексичних одиниць в закритій лексичній мікросистемі художнього твору є індивідуально-художнім [83]. І таким значенням наділені у повній мірі автосемантичні слова. Воно є справжньою скарбницею для дослідника, оскільки розкриває усі прирощені змісти, усі конотації. Оскільки існує, навіть, особливе поняття постмодерністської парадигми – “ефект значення”. Сутність такого поняття полягає в тому, що семантична наповненість тексту (мовного акту) розуміється як продукт особливої смислопороджуючої діяльності суб’єкта – інтерпретатору тексту [269].

За Л. М. Кольцовою та О. А. Луніною, одиниці тексту, поєднуючись у речення та групи речень, створюють *компоненти* тексту, його структурні елементи. Текст будується на мовних варіантах різноманітних рівнів, в які трансформуються мовні одиниці в процесі комунікації [63]. В даному дослідженні постмодерністський художній текст складається із *лінгвоепістемних компонентів*, кожен із яких включає в себе 4 базисні складові:

1. лінгвостилістичну фігуру (яка реалізовує той чи інший принцип побудови мовлення) на основі конкретної мовної сполуки (мовної одиниці);
2. семантико-когнітивне значення досліджуваної мовної одиниці;
3. конкретний епістемний прошарок такої стилістично-забарвленої мовної одиниці;
4. загальну семіосферу досліджуваної мовної ситуації у тексті.

Аналіз тексту у нашому випадку дослідження реалізації категорії зв'язності відбувається на двох рівнях (за З. Я. Тураєвою): а) лінійному, горизонтальному, внутрішньому; б) нелінійному, вертикальному, глобальному. Перший рівень нашого дослідження виражений за допомогою:

1. *анафоричного і катафоричного типів зв'язку* на основі лінгвоепістемного компоненту *Слід* (полягає у розкритті сутності референту під час “розмотування” дискурсивного “ланцюга”, термін *Слід* – за Ж. Деррідою, який він запозичив у французького філософа Е. Левінаса [273]);

2. *ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій однієї семантико-когнітивної ситуації* у текстовому просторі на основі лінгвоепістемного компоненту *Аб'єкція* (полягає у дослідженні виникнення і розвитку новонародженої лінгвістичної думки мовця у дискурсі на основі психо-лінгвістичних етапів формування особистості за Ж. Лаканом та Ю. Крістєвою [273]).

Другий рівень нашого дослідження виражений за допомогою:

1. *лексико-синтаксичного повтору та багатозначності лексеми* на основі лінгвоепістемного компоненту *Влада* (полягає у прояві домінантності мовної особистості, наголошенні на своїй точці зору за допомогою багаторазової вказівки на певну думку);

2. *коду діалогу* у побудові постмодерністського художнього тексту (полягає у виведенні фінальної інформації на передній план);

3. *заголовку* тексту на основі лінгвоепістемного компоненту *Ім'я тексту* (полягає у виведенні ролі заголовку як першо-знаку, імені тексту).

Перераховані вище лінгвоепістемні компоненти приймають найбільшу мовну направленість у тексті. У нашому дослідженні вони виражають зв'язний

постмодерністський текст та формують двонаправлену структуру зв'язності у постмодерністському тексті в нашому дослідженні.

Як вже зазначалося раніше, за І. П. Ільїним, в результаті мультикультурних нашарувань та мутації, побудова постмодерністського дискурсу відбувається відповідно до *постмодерністського коду*, який регулює виробництво тексту. Процес відбувається за принципом *нонісрархії*, *нонселекції* (Д. Фоккема), які лежать в основі структурування та форматування усіх постмодерністських текстів.

За Д. Фоккемою, саме у постмодерністській текстовій структурі є семантичне поле *асиміляції* (семантичне поле складається з лексем, які семантично співвідносяться та які мають принаймні одну спільну семантичну ознаку), семантичне значення лексем якого демонструє відмову від прагнення модерністів виявити найдрібніші подібності й принципову несумісність у різних сторонах життя, затвердивши принцип *рівнозначності* [273].

Таким чином, синонімія, антонімія, використання слів однієї тематичної групи, співвіднесення слів на основі асоціацій та подібні мовні “різноманітності” втрачають своє повнокровне значення, перестають у постмодерністському тексті відтягувати на себе увагу, як на єдино-можливі варіанти зміни значень референту і акцентують його “пряме”, безпосереднє значення завдяки панівному використанню *ситуативної синонімії* лексем та експресивних конструкцій.

Родовидові слова, займенникова заміна, дейктичний зв'язок у нашому дослідженні знайдуть своє місце у якості розкриття референту через лінгвоекспресивний компонент *Слід* за допомогою *анафоро-катафоричного зв'язку* на основі принципу *асиміляції* (Д. Фоккема). Більше того, вибір нами такого зв'язку у якості дослідження пояснюється ще й тим, що за З. Я. Тураєвою анафоричний тип зв'язку сприяє створенню *підтексту* [148, С. 44].

Ситуативна синонімія лексем та експресивних конструкцій (що здатна дорівнювати незвичній смисловій наповнюваності) “відкидає правила”, трапляючись ситуативно, несподівано, базуючись на таких принципах творення тексту за Д. Фоккемою як *уривчастість* та *надмірність* (за такими принципами відбувається і багатозначність лексеми під час рекурентності); *випадковість*,

коротке замикання, суперечливість, ексцес – за Д. Лоджем. Дані принципи є прямою характеристикою ситуативної синонімії, коли в значенні синонімів може виступати значна кількість різнохарактерних мовних одиниць: лексем, граматичних конструкцій (на перший погляд, випадково зібраних). Такий засіб реалізації когезії не тільки дозволяє чітко окреслити межі однієї семантико-когнітивної ситуації в тексті, але й разом включає в себе сутність декількох класичних засобів реалізації категорії зв'язності: субституцію (синонімічну заміну), дейксис (зважаючи на можливість використання різнохарактерних мовних сполук).

За такими прийомами творення тексту Д. Фоккеми як *дублікація, множення та перерахування*, важливим є класичний *лексико-синтаксичний повтор*, коли лексема (або ціла синтаксема), з'являючись багато разів по всьому тексту, набуває власного характеру, *багатозначності*, незалежно від прямого лексичного значення. Принцип *надмірності* є також прямим підтвердженням важливості використання, а, в наслідок, і аналізу, повтору – кількісної появи лексем та цілих граматичних конструкцій у постмодерністському тексті.

Лексична одиниця здатна у художньому тексті нести додаткову інформацію без збільшення повідомлення, лише за рахунок особливого смислового та емоційного навантаження одиниць, які складають його [83]. У класичному дистантному лексико-семантичному повторі така одиниця несе більше смислове навантаження ніж у будь-якому іншому. Такий повтор, який “прошиває” увесь текст, здатний, не дивлячись на свою “простоту”, “сказати” більше ніж будь-який інший варіант повтору. Він виконує дві функції: емоційно-стилістичну та глобально-інтертекстуальну. Оскільки не тільки поєднує між собою різні рівні загального тексту, але й реалізує такий лінгвоепістемний компонент як *Влада*, пояснюючи таким чином, що навіть просте, одноманітне повторення лексем (або синтаксичних структур) у постмодерністських текстах є спробою вияву домінування та владного впливу.

За допомогою *повтору та багатозначності лексеми, заголовку* (першо-знаку тексту) та *коду діалогу* (форми побудови текстового послання реципієнтові) у нашому дослідженні виражений вертикальний, глобальний рівень когерентності. І

якщо доцільність перших трьох мовних засобів у якості реалізації когерентності обґрунтовано, то причина вибору наступних вимагає уваги. Дані лінгвоепістемні формації стосуються фактору інтертекстуальності (тобто зв'язку окремих текстів із загальним, глобальним текстом культури).

Реалізація *коду діалогу* в постмодерністському тексті у якості когерентності полягатиме у побудові постмодерністського тексту таким чином, щоб найважливіша інформація, майже висновок, ключовий момент оповідання з'являлися на початку та “бентежили” реципієнта. Важливість введення даного мовно-стилістичного формуючого засобу пояснюється прагненням Людини у шаленому вирі сьогодення зберегти власну індивідуальність та заявити про себе.

Заголовок є сутністю лінгвоепістемного компоненту *Ім'я тексту*. Зважаючи на антропоцентричну направленість нашого дослідження та постулат Ж. Дерріди про тотальність текстового простору, між заголовком Тексту та Ім'ям Людини можна поставити знак рівності. В результаті заголовок перетворюється на Ім'я Тексту, першознак твору.

Обґрунтованість використання нових термінів і понять в якості аналізу постмодерністського художнього тексту зумовлюється наступними причинами. За І. А. Щировою та Є. А. Гончаровою, усвідомлення необхідності формування нового понятійно-термінологічного апарату для опису художнього тексту приходить з освоєнням нових когнітивних підходів: цей апарат не може ігнорувати специфіку тексту. Зміна наукових реалій торкнулася і лінгвістики тексту, яка перейшла від вивчення лінійної організації тексту до осмислення його як багатовимірного смислового простору і опису сукцесивно-симультанних відносин текстових елементів. У просторі тексту побачили динамічну систему, а в людському факторі – її базовий елемент [166, С. 135–136].

А. Грицанов та М. Можейко вказують у своїй роботі: “Постмодернистская текстология, исследующая нестабильность письма как порождающую плюральную новизну, использует (в силу того, что категориальный аппарат философии постмодерна находится в процессе своего развития) наряду с понятийными средствами постсоссюрианской лингвистики и метафорическую терминологию,

апеллируя к тем семантическим коннотациям, которые обретают используемые конструкты в контексте западной философской традиции” [269]. Дана думка відомих дослідників може послужити обґрунтуванням причини некласичної термінологічної вибірки у нашій роботі, яка зумовлюється значним масивом лінгвістичних надбань людства, коли багатовимірний смисловий простір став домінувати над класичним вивченням мовних сполук.

Саме нові лінгвоепістемні форми (у нашому випадку – компоненти) є основними структурними елементами постмодерністського семіопростору, які будують постмодерністський текст. Дослідження їхніх значень, походження, поєднання із лінгвістичними елементами, ступінь участі у системі тексту допоможе зрозуміти можливість реалізації категорії зв’язності у постмодерністському художньому тексті. Нові лінгвоепістемні форми під час аналізу тексту не означатимуть використання кардинально-нових мовних конструкцій, але допоможуть дослідити формування нових ментальних моделей у тексті, незвичні семантико-когнітивні поєднання нових значень та ілюструватимуть антропоцентричну направленість нашого дослідження.

Слід також вказати, що відсутність формули переліку та точної кількісної вибірки у нашому дослідженні зумовлено метою вияву не простої одиниці переліку, що концентрує увагу лише на численності та вияву точної більшості-меншості фактичного матеріалу, а на фіксуванні факту появи досліджуваного мовного аспекту в постмодерністському тексті. Такий напрям у дослідженні також зумовлений поняттям *еротика тексту*, що включає в себе базову концептуальну модель Постмодернізму, яка є моделлю нестабільної системи, нерівномірної, підпорядкованої в своїй динаміці закономірностям нелінійного типу, що зумовлює нестабільність письма. Основоположниками такої теорії стали постструктуралісти Р. Том, Ж. Ліотар, Ж. Дельоз, М. Фуко. За словами останнього “регулярність письма весь час піддається випробуванню (...), письмо безперервно перевертає регулярність, яку воно приймає і якою воно бавиться; письмо розгортається як гра, яка відбувається поза правилами (...)” [269]. Стан мовного суб’єкту у постмодернізмі позначено “непритомністю”, екстазом, пожаданням під час

сприйняття такого тексту [269]. Ідея смислопородження Р. Барта, за його словами: “текст ... це образ, анаграма людського тіла Але йдеться саме про наше еротичне тіло. Задоволення від тексту не можна звести лише до його граматичного функціонування, подібно до того як тілесне задоволення не можна звести лише до фізіологічних потреб організму” [269].

Неможливість точних підрахунків у даній сфері зумовлена як вищезазначеними принципами нестабільності та нерегулярності, так і принципом *множинності* (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі), що полягає у новизні та принциповій численності станів [269]. На одній сторінці постмодерністського тексту (незалежно від кількості знаків), в одній НФС та тексті загалом можна прослідкувати численну кількість вищезазначених типів зв'язку, ЛЕКів.

Актуальність нашого дослідження пояснюється виведенням такої *основної тези* на передній план: текст Постмодерну, що досі вважався у більшості випадків уривчастим, зітканим із майже розрізнених інформативних пластів (даний прийом побудови називається *колаж і пастіш* [273]), малозв'язним, в якому інформація подається незрозумілим недосвідченому читачеві чином (Д. Фоккема, Р. Барт, І. Ільїн, А. Грицанов, М. Можейко), має за своєю сутністю чітко визначену зв'язну антропо-орієнтовану структуру. Компоненти такої структури є не просто мовними засобами зв'язку, але й шляхами розуміння вторинного, кодового смислу. Такий текст навіть за простотою творення, оформлення та змісту ховає у собі складне значення, епістемний прошарок – інформаційне надбання людини.

Критерії, за якими виділено вищезазначені компоненти нашого дослідження:

- практична доцільність, виражена сутністю компоненту та приналежністю тих або інших мовних засобів реалізації категорії зв'язності;
- антропоцентрична направленість сутності кожного із компонентів, його відповідність антропоцентричним характеристикам, що згодом матиме відображення в загальній структурі постмодерністського зв'язного художнього тексту.

Фокусування уваги на наступних компонентах обумовлюється такими чинниками:

а) *лінгвоепістемний компонент Слід* – мовна задача компоненту постмодерністського дискурсу *Слід* у просторі категорії зв'язності полягає у пошукові референта, визначенні ядрового значення базової лексеми або мовної конструкції з-поміж багатьох нашарувань. За *tertium comparationis* при дослідженні даного компоненту взято спосіб пошуку референту в американському та українському постмодерністському художньому тексті на основі анафоричного та катафоричного типів зв'язку;

б) *лінгвоепістемний компонент Аб'єкція*. *Аб'єкція* – початковий стан, вихідна точка, яка знаменує собою шлях створення нової дискурсивної магістралі, а *аб'єкт* – новонароджена думка, мовно-нова та необмежена попереднім досвідом. Базою дослідження стали вчення Ю. Крістєвої та Ж. Лакана, за якими *Аб'єкція – Уявне – Символічне – Реальне* – етапи розвитку дискурсу, певного образу у дискурсивному полі. *Tertium comparationis* в даному компоненті – спосіб реалізації когезії, лінійного зв'язку в американському та українському постмодерністському художньому тексті на основі ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій в однорідному когнітивному просторі у тексті;

в) *лінгвоепістемний компонент Влада*. *Влада* – явище вияву домінування суб'єкту мовлення у тексті за допомогою багатозначності лексеми у повторі. За *tertium comparationis* в цьому компоненті взято спосіб реалізації вертикального зв'язку в американському та українському постмодерністському художньому тексті на основі лексико-синтаксичного повтору та багатозначності лексеми;

г) наративні засоби реалізації категорії зв'язності на основі кодів “діалогу” та “захисту власного Я” (у поєднанні). Явище обумовлене постмодерністським світовідчуттям автора дискурсу, який намагається одразу висловитися так, щоб не залишитися непоміченим у хаосі інформації. *Tertium comparationis* в вищезазначеному компоненті – спосіб реалізації вертикального зв'язку в американському та українському постмодерністському художньому тексті на основі побудови художнього тексту таким чином, щоб найважливіша, “остаточна” інформація повідомлення з'являлася на початку;

д) *лінгвоепістемний компонент Ім'я тексту*. *Ім'я тексту* – заголовок, його роль як першо-знаку постмодерністського твору відповідно до антропоцентричної направленості дослідження (Людина дорівнює Текстові; Ім'я Людини є Ім'ям Тексту – за Ж. Деррідою). За *tertium comparationis* при дослідженні даного компоненту взято спосіб реалізації глобального зв'язку в американському та українському постмодерністському художньому тексті на основі принципу інтертекстуальності (кожен заголовок постмодерністського художнього тексту вже несе у собі згорнутий текст, звертаючись таким чином до попереднього досвіду читача, попередніх текстів) та антропоцентризму (кожен заголовок постмодерністського художнього тексту є коротким, лаконічним, як ім'я людини та уподібнюється йому).

Модель зв'язного постмодерністського тексту, структура-каркас, антропо-орієнтована система способів реалізації категорії зв'язності, що з'являється в результаті, матиме підтвердження у вигляді ілюстрації практичним матеріалом. Даний етап відбувається за допомогою *методу моделювання*. Відбувався за допомогою наступного прийому: замість прихованих властивостей об'єкта (постмодерністський художній текст) вивчити задані в явному вигляді властивості моделі (зв'язний постмодерністський художній текст), і поширити на об'єкт всі ті закони, які виведені для моделі (за Ю. Д. Апресяном – [2, С. 78]).

2.3 Інтерпретація категорії зв'язності з позиції когнітивної семантики

Поняття “семантика” та “когнітивістика”, є опорними у нашому дослідженні, що допоможе при аналізі компонентів та моделюванні структури зв'язного постмодерністського тексту. Розглянемо детальніше суть понять “семантика” та “когнітивістика”, що допоможе у розумінні сутності поняття “семантико-когнітивне значення мовної сполуки”.

Семантика та когнітивістика є предметом дослідження багатьох науковців, які вивчали та вивчають всі можливі варіанти та ментальні сфери породження значень, процес їхнього творення, моделі, складні відносини мови, мислення [118] та

епістемного наповнення – В. В. Петров, В. І. Герасимов, Ф. Джонсон-Лерд, Ч. Філмор, Д. Шпербер, Д. Уілсон [141], Анна Вежбіцька [26], Є. С. Кубрякова [80]. Взаємовідносини дискурсу та когнітивістики в проекції категорії зв'язності є предметом дослідження Теда Сандерса та Гілберта Спурена [250]. Співвідношення просторових уявлень когнітивної лінгвістики та антропології досліджував Гарі Палмер у статті “Cognitive Linguistics and Anthropological Linguistics” [243].

Семантика, в широкому сенсі слова – аналіз відносини між мовними виразами і світом, реальним або уявним. Дане відношення полягає в тому, що мовні вирази (слова, словосполучення, речення, тексти) позначають те, що є в світі, – предмети, якості (або властивості), дії, способи вчинення дій, відносини, ситуації та їх послідовності. Термін “семантика” утворений від грецького кореня, пов'язаного з ідеєю “позначення” (semantikos – “той, що позначає”). Відносини між виразами природної мови і дійсним або уявним світом досліджує лінгвістична семантика [283].

У словнику Є. С. Кубрякової *когнітивна діяльність* означає діяльність, в результаті якої людина приходить до певного рішення і / або знання, тобто розумова діяльність, яка призводить до розуміння (інтерпретації) чого-небудь. Результати когнітивної діяльності можуть зв'язуватися з утворенням системи змістів, що відносяться до інформації щодо актуального або можливого стану речей у світі – тобто до того, що індивід знає, припускає, думає і / або уявляє про об'єкти дійсного і можливих світів і що входить в концептуальну систему людини. Когнітивна діяльність як складова частина свідомості людини розгортається в певному культурному контексті [78].

Діяльність спеціалістів у галузі когнітивної науки полягає у постановці та вирішенні кола різноманітних проблем, які торкаються роботи свідомості (mind) та створення ментальних моделей світу, широкого спектру ментальних процесів, людського інтелекту та розуму, побудови систем, що забезпечують різноманітні когнітивні або мисленнєві акти та ін. [80]. Р. Шепард вважає, що когнітивна наука являє собою науку про головні принципи, які управляють мисленнєвими процесами

[252, 80]. Г. Харман вважає, що мова – головна тема в когнітивній науці. Мова впливає на пізнання, тому що впливає на те, які існують поняття і які думки приходять в голову [220, С. 259]. Прийняття когнітивної орієнтації в мовних дослідженнях означає винаходження організації та операційних принципів систем, які є реалізовані в мозку людини і є відповідальними за вироблення та інтерпретацію лінгвістичної поведінки [241, С. 548]. Кожна мовна категорія розглядається як виявлення когнітивних процесів та у якості специфічних їх результатів [80, С. 57].

Дослідження мовних сполук у наших наукових розвідках має відбуватися відповідно до наступних етапів:

1. визначення конкретного значення досліджуваної мовної сполуки – *семантика*;
2. побудова її ментальної моделі із епістемно-антропоцентричної позиції – *когнітивістика*.

Такий порядок забезпечить глибоке дослідження мовних сполук постмодерністського тексту та їх здатність до формування зв'язного простору.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що *мовний семантико-когнітивний засіб* означає мовну сполуку із змістотворчою, стилістичною функцією, що містить у собі як пряме значення, встановлений епістемним прошарком знак, так і ментальну модель.

2.4 Комплексна методика дослідження засобів реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті

Наведемо основні методи дослідження, серед яких, як основних, варто зауважити гіпотетико-дедуктивний метод, метод компонентного аналізу та порівняльно-зіставний метод.

Гіпотетико-дедуктивний метод. За Л. В. Щербою, лінгвістичне дослідження повинне складатися зі збору фактичного мовного матеріалу, побудови гіпотези та перевірки її істинності на нових фактах [165].

Гіпотеза – прийом пізнавальної діяльності людини, особлива форма знання, яке розвивається, припущення, яке пояснює спостережувані явища і яке, для того щоб стати науковою теорією, потребує перевірки та доказів. Метод складається з наступних етапів. Встановивши критерії об'єкта, який підлягає дослідженню, дослідник збирає фактичний матеріал. Зібраний мовний матеріал узагальнюється індуктивним шляхом (від знання одиничного і часткового до знання загального). Так створюється теорія у вигляді гіпотези. Теорією будемо називати певну систему ідей, яка дає наукове пояснення явища або класу явищ. Далі гіпотеза уточнюється багатьма шляхами, наприклад, зіставленням з уже відомими концепціями та виявленням матеріалу який суперечить їм. Потім настає етап дедукції (виведення нової думки із даних визнаних дійсними чисто логічним шляхом). Заключним етапом є перевірка нової теорії шляхом зіставлення її з додатково отриманими фактами [4]. Гіпотетико-дедуктивний метод застосовувався під час розробки основної ідеї дослідження.

Компонентний аналіз спирається на парадигматичні зв'язки в системі [4]. Компонентний аналіз заснований на тому, що одиницями аналізу є частини (елементи) мовної одиниці (номінативно-комунікативною або структурною) [47]. Компонентний аналіз застосовувався під час визначення компонентної наповненості постмодерністського художнього тексту, який є основною одиницею нашого дослідження.

Порівняльно-зіставний метод в дослідженні тексту полягає у виявленні різних текстових універсалій, різноманітних індивідуально-авторських проявів особистості письменника (його лексику, семантику, тезаурус, асоціацій) в текстовій діяльності за допомогою зіставлень різних фактів і реалій, за допомогою контрастивної поетики, визначення інваріантного в структурі і семантиці різних текстів. Основні прийоми порівняльного вивчення мов: 1) встановлення підстави зіставлення; 2) зіставна інтерпретація; 3) типологічна характеристика [271]. Даний метод застосовувався під час аналізу та зіставлення зібраного матеріалу для встановлення характерних рис у виявленні реалізації категорії зв'язності в американському та українському постмодерністському художньому тексті.

Поєднання вищезазначених методів дослідження дозволить провести глибокий компонентно-порівняльний аналіз основної одиниці наших наукових розвідок – постмодерністського художнього текстового арт-продукту у площині категорії зв'язності.

Аналіз засобів реалізації категорії зв'язності в американському та українському постмодерністському художньому тексті пропонується здійснювати у наступні етапи:

1. збір практичної бази матеріалу;
2. виділення, визначених відповідно до теоретичної ланки, практичних засобів реалізації категорії зв'язності саме у постмодерністському тексті;
3. дослідження порівняння систем функціонування засобів реалізації категорії зв'язності в американському та українському постмодерністському художньому тексті з метою виявлення подібностей та відмінностей у такому функціонуванні.

Методи, які використовуються:

1. *таксономічного опису* – для класифікації практичного матеріалу відповідно до вертикальної, глобальної лінії побудови зв'язного дискурсу (когерентності) та горизонтальної, локальної (когезії);
2. *структурно-сегментаційний* – для визначення системи зв'язного постмодерністського художнього тексту та виділення її структурних елементів;
3. *контекстуально-інтерпретаційний* – для реконструкції авторського (комунікативного) задуму, мотивів і цілей, загального змісту, рецептивної спрямованості тексту [132, С. 531] і його складових. Етапами такого методу є контекстуалізація й інтерпретація [132, С. 532];
4. *дистрибутивно-функціональний* – для визначення положення компонентів об'єкту вивчення по відношенню одне до одного та їх функціонування у цілісній системі;
5. *порівняльно-типологічний* – для порівняння реалізації засобів зв'язності в американському та українському художньому тексті та виявлення подібностей і відмінностей у даному напрямку.

Висновки до розділу 2

Оригінальність сучасного тексту змушує застосовувати нові шляхи його інтерпретації. Категорія зв'язності допомагає реалізувати антропоцентричний підхід в сучасній науці, коли заявлена автором певна мовна норма його власного дискурсу розглядається як така, що має право на існування. В нашому дослідженні категорія зв'язності постмодерністського художнього тексту реалізується за допомогою лінгвоепістемних компонентів – формо- та змістотворчих елементів постмодерністського дискурсу: Слід (анафоричний та катафоричний тип зв'язку), Аб'єкція (ситуативна синонімія лексем та експресивних конструкцій одного когнітивного семіополя) – когезія; Влада (дистантний повтор та багатозначність лексеми), Код діалогу (введення фінальної інформації на передній план під час побудови тексту), Ім'я тексту (заголовок) – когерентність.

Зв'язний постмодерністський текст як мовний об'єкт відрізняється від класичного зв'язного тексту. Його антропо-орієнтована система вимагає нових підходів у дослідженні. Нами виділена система такого тексту, що складається з лінгвоепістемних компонентів (ЛЕКів), і яка буде мати незвичний інтерпретаційний масив, для узагальнення якого потрібні вищезазначені методи. Серед яких: гіпотетико-дедуктивний метод, метод моделювання, структурно-сегментаційний метод, метод компонентного аналізу, дистрибутивно-функціональний метод, метод таксономічного опису, контекстуально-інтерпретаційний, зіставно-типологічний метод.

Засоби реалізації категорії зв'язності у постмодерністському художньому тексті вирізняються глибоким когнітивним підґрунтям та широким семантичним колом тлумачень. А категорія зв'язності перетворюється на гнучкий каркас, який тримає незвичну мовну побудову у вигляді єдиного цілого. І виражається вона у дослідженні за допомогою ЛЕКу (лінгвоепістемного компоненту).

Лінгвоепістемним компонентом є мовна одиниця (мовну сполуку) із стилістичною функцією та семантико-когнітивним значенням, через яку

реалізується закладений у неї епістемний прошарок певної семіосфери у тексті (дискурсі).

Компоненти системи зв'язного постмодерністського художнього тексту відрізнятимуться високою семіотичною наповненістю та необхідністю залучення у семіосферу інтерпретування суміжні із лінгвістикою сфери дослідження науки: тотальну інформатизацію суспільства, проблеми соціуму та Людини у ньому.

РОЗДІЛ 3

МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОГЕЗІЇ

В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

3.1 ЛЕК *Слід* як спосіб реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті

Вчені, що досліджували організацію текстових структур творів постмодернізму (Л. Лодж, Д. Фоккема), виявили різноманітні способи створення ефекту умисного розповідного хаосу, фрагментованого дискурсу стосовно сприйняття світу як розірваного, відчуженого, із відсутністю закономірності, впорядкованості та змісту. Способи, за допомогою яких постмодерністи демонтують традиційні розповідні зв'язки всередині твору, відкидають звичні норми його організації. Письменники-постмодерністи розширюють художній простір твору за рахунок “мета-тексту”, під яким розуміються усі конотації, що додаються читачем до денотативного значення слів у тексті, тобто до “простого текстуального змісту” [53].

Постмодерністська свідомість, багатогранність відчуття, хаотичне сприймання довколишнього середовища зумовлюють складність дискурсивних образів, що виникають у процесі реалізації думки. Встановивши орієнтир, автор має розмотувати дискурсивний ланцюг (послідовність пластів інформації у художньому дискурсі, що зафіксований у формі тексту) в тому чи іншому напрямі, направляючи таким чином кроки адресату, ніби креслячи йому мапу і забезпечуючи перлокутивний ефект. Але у вихорі виникаючих образів референт ховається у численні відгалуження значень та пояснень – *слідів* референту. Пошук їх забезпечує істинне розуміння дискурсу та тексту.

Слід – термін постструктуралізму, що був запозичений Ж. Деррідою від французького філософа Е. Левінаса та інтерпретований ним у працях 1967 року (“Письмо та розрізнення”). Виходячи із положень лінгвіста

Ф. де Сосюра про довільний характер знаку [144], тобто про невмотивованість вибору того, що позначає та відсутності між ним та тим, що позначають, природного зв'язку, Ж. Дерріда зробив висновок, що слово та поняття, що позначається за допомогою слова, ніколи не можуть бути одним і тим самим, оскільки те, що позначається, ніколи не є присутнім у самому знаку [273]. І. Ільїн вважає, що інтервал, який розділяє знак та явище, що визначається за допомогою нього, з плином часу (разом із використанням знаку у системі інших знаків, тобто у мові) перетворює знак у “слід” такого явища. У результаті слово втрачає свій прямий зв'язок із тим, що воно позначає, із референтом або із своїм „походженням”, із причиною, що дала поштовх його породженню [273].

Несвідоме, внутрішній стан Людини, приховані бажання стали поштовхом для дослідження мовних явищ. Внутрішня сутність Людини була “ретрансльована” на мову. Людина, як безкінечне джерело породження смислів намагається зконцентрувати у свідомості якомога більше значень під час пошуку референту, створюючи таким чином настільки глибокий семіотичний простір для певної мовної сполуки, яку вона намагається осмислити, що виникають інші (нові) мовні одиниці.

В тексті нашарування додаткових значень референту призводить до розширення когнітивного смислу. Під час дослідження дискурсивного ланцюга, у якому слід виділити ядрове (головне) слово або конструкцію, важливо відслідкувати саме ланцюг послідовностей, виражених за допомогою мовних засобів, що призвели до певного результату і відслідковування референту, вихідного чинника формування дискурсивного образу (того чи іншого варіанту інформації) є основним завданням дослідження у даній сфері. Постмодерністський дискурсивний ланцюг у такому випадку є цікавим матеріалом для дослідження, оскільки формування неочікуваних, некласичних образів вимагає пояснення, хоча б авторові для самого себе, і пошук референту у такому випадку є способом досягнення перлокутивного ефекту. Рух до попередніх образів, що могли слугувати чинником формування нового, або звернення до подальшого інформативного простору є в даному випадку шляхом вирішення поставленого питання.

Слід – ЛЕК постмодерністського дискурсу, який базується на визначенні основного знаку референту, його семантико-когнітивної сутності. Мовна задача компоненту постмодерністського дискурсу *Слід* у просторі категорії зв'язності полягає у пошукові референту, визначенні ядрового значення базової лексики або мовної конструкції з-поміж багатьох нашарувань.

3.1.1 Анафоро-катафоричні засоби реалізації категорії зв'язності на основі ЛЕКу *Слід*

Засобом пошуку референту, за А. Кібріком, може бути анафора. Анафора – використання мовних виразів, які можуть бути проінтерпретовані лише із урахуванням іншого, як правило, попереднього фрагменту тексту [60]. Для виконання анафоричної функції використовуються займенники 3 особи, а також вказівні, зворотні, відносні. Термін „анафора” застосовується також до іменних референтних груп, які можуть бути проінтерпретовані без контексту, але не повністю [60].

А. Кібрік зазначає, що коли мовцю потрібно назвати, іменувати певний референт, то він має в активі деякий репертуар мовних засобів – від розповсюджених іменних груп до нульових виразів. Референційний вибір – процес, що безпосередньо породжений мовцем, і пояснення стосовно такого вибору потрібно шукати у когнітивних структурах мовця в момент акту мовлення [229, С. 72–82]. Такий процес означає свідоме оперування мовцем своєю когнітивною системою у руслі творення дискурсу. Використання анафоричних засобів залежить від ступеня активації референту. Якщо активація в даний час нижче певного порогу, використовуються лексично-повні вирази, а якщо вище, то – редуковані референційні засоби [230, С. 41–46]. Активація референту в кожен момент часу зумовлюється рядом факторів, що розпадаються на дві групи: пов'язані з попереднім дискурсом (відстань до антецеденту (така відстань не повинна бути задовгою [184, С. 142]), семантико-синтаксичний статус антецеденту, межі епізодів) і внутрішні властивості референту (центральність для даного дискурсу) [61, С. 51]. Деякі дослідники вказують на пряму залежність між ступенем прояву референту та лексичного значення довкола-референтних виразів та анафору [169–170; 217–218].

Під час референціального вибору, мовець має забезпечити можливість підтримки чи „відслідковування” референції, тобто гарантувати, що адресат буде в змозі встановити тотожність зазначених референтів (у інакшому випадку мовець потерпає від „комунікативної невдачі”) [60].

Когнітивні та квазі-когнітивні моделі анафори достатньо розповсюджені у сучасній лінгвістиці і різні автори використовують різні понятійні системи (як, наприклад, Карен Ван Хоук у своїй статті „Pronominal Anaphora” [222] – *авт. К. Л.*). Андрій Кібрік зазначає, що Т. Гівон у своїй роботі про референціальний вибір використовував поняття неперервності (доступності) топіка, і показав іконічний зв’язок між статусом референту та об’ємом формального засобу: чим доступніший (активний) референт, тим більш економний засіб використовується для нагадування про нього [60]. Отже, чим складніший для розуміння референт, тим більше „зусиль” потрібно для його пояснення, розкриття теми.

Коли антецедент лінійно слідує за анафорою, то в таких випадках говорять про *катафору* [60]. Катафора – вживання слова або словосполучення, сенс якого повністю розкривається шляхом відсилання до подальшого тексту [278] і в зміст якого входить відсилання до іншого слова або словосполучення, що слідує далі в тексті [270]. Враховуючи вищезазначене, схематичне зображення основних ідей *Сліду* (ЛЕКу зв’язного постмодерністського дискурсу, що виражає пошук референту) в залежності від типу зв’язку (анафоричного чи катафоричного) має виглядати так (див. рис. 3.1 та 3.2):

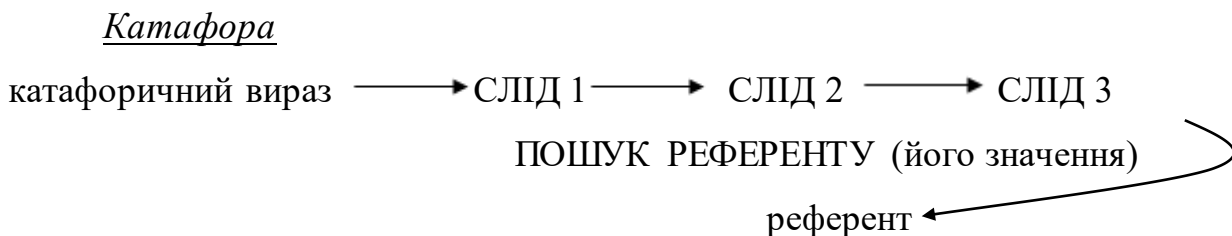
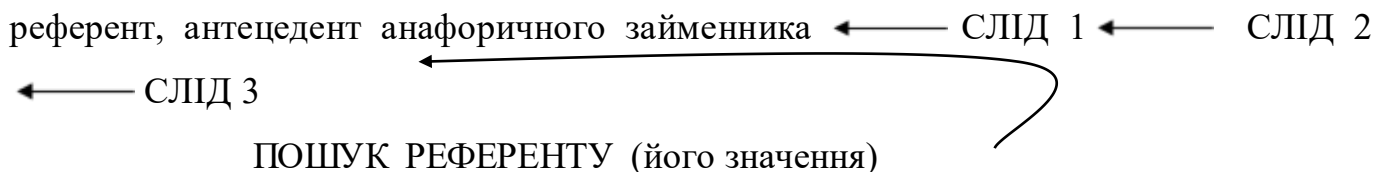

Рисунок 3.1 – Ланцюг пошуку референту при анафоричному зв’язку

Анафора

Анафор (анафоричний вираз), анафоричний займенник

Рисунок 3.2 – Ланцюг пошуку референту при катафоричному зв'язку

Слиди, реалізовані за допомогою такого зв'язку, є означеннями-поясненнями, спробами пошуку референту і фінальна ланка завершує той самий пошук. Пошук притаманний мистецтву Постмодерну, оскільки у хаосі інформації важко адекватно і одразу вибрати потрібне будь-що, у дискурсі це – лексема, вираз і т.д. Тривалий пошук, уточнення забезпечують вищий перлокутивний ефект, кращу взаємодію із читачем, а отже, якнайповніше реалізують категорію зв'язності тексту.

Виділимо у конкретних прикладах види анафоричних та катафоричних аспектів реалізації категорії зв'язності та розглянемо їх безпосередньо через ЛЕК *Слід* у постмодерністському художньому тексті.

Ілюстративні приклади реалізації когезії на основі ЛЕКУ *Слід* за допомогою анафоричного та катафоричного типів зв'язку наведено по черзі (україн. – англ. мовн., україн. – англ. мовн.) в об'ємному співвідношенні досліджуваного відрізка тексту 1:1, для можливості проведення паралелі та порівняння:

1) Глава під назвою *Застереження* із оповідання українського письменника-постмодерніста Василя Слапчука „Клітка для неба” [296, С. 75]:

Серафіта була незвичайною дівчиною.

– *Не відчуваю себе жінкою, – казала вона.*

Коли я почув це від неї вперше, то відчув занепокоєння. Подумав, що вона нетрадиційної орієнтації. Одразу ж підбадьорив себе: „Моя любов поверне її у нормальне русло”.

– *У мене лише тіло жінки, – продовжувала Серафіта. – Насправді ж – у мене нема статі.*

Я був переконаний, що так не буває. Зустрічаються гермафродити, а щоб людина не мала зовсім ніякої статі – нечувано.

– *У мене свідомість ангела.*

(.....) Серафіта поводитися як звичайна жінка, яка виявляє свою симпатію до чоловіка (...). А дарма. Тоді ще було не пізно, я ще міг відступитися і не впасти у прірву, якою виявилася Серафіта.

Варто зауважити, що виявлення зв'язку тут має місце не просто у реченні, а у НФС. Саме у НФС анафоричний та катафоричний тип зв'язку розкривається якнайповніше, оскільки одиницею такого зв'язку є речення, а зв'язок полягає у вияві аспекту поєднання таких речень.

Уся глава є НФС, суцільним дискурсивним ланцюгом із центральним типом анафоричного зв'язку, оскільки наступний анафоричний вираз *вона* у другому реченні можна зрозуміти лише на тій основі, що відповідний референт „Серафіта” є у попередньому реченні, де *Серафіта* – іменна група, антецедент анафоричного займенника, що відсилає до антецедента (така думка графічно виражена за допомогою позначення пунктирним колом та лівонаправленою стрілкою в схемі – Рис. 3.3).

Катафоричний тип зв'язку проявив себе у подальшому пошуку означальних засобів для глибокої характеристики референту *Серафіта*, його уточнюючого пошуку (позначені правонаправленими стрілками):

Референт, складний образ для головного героя

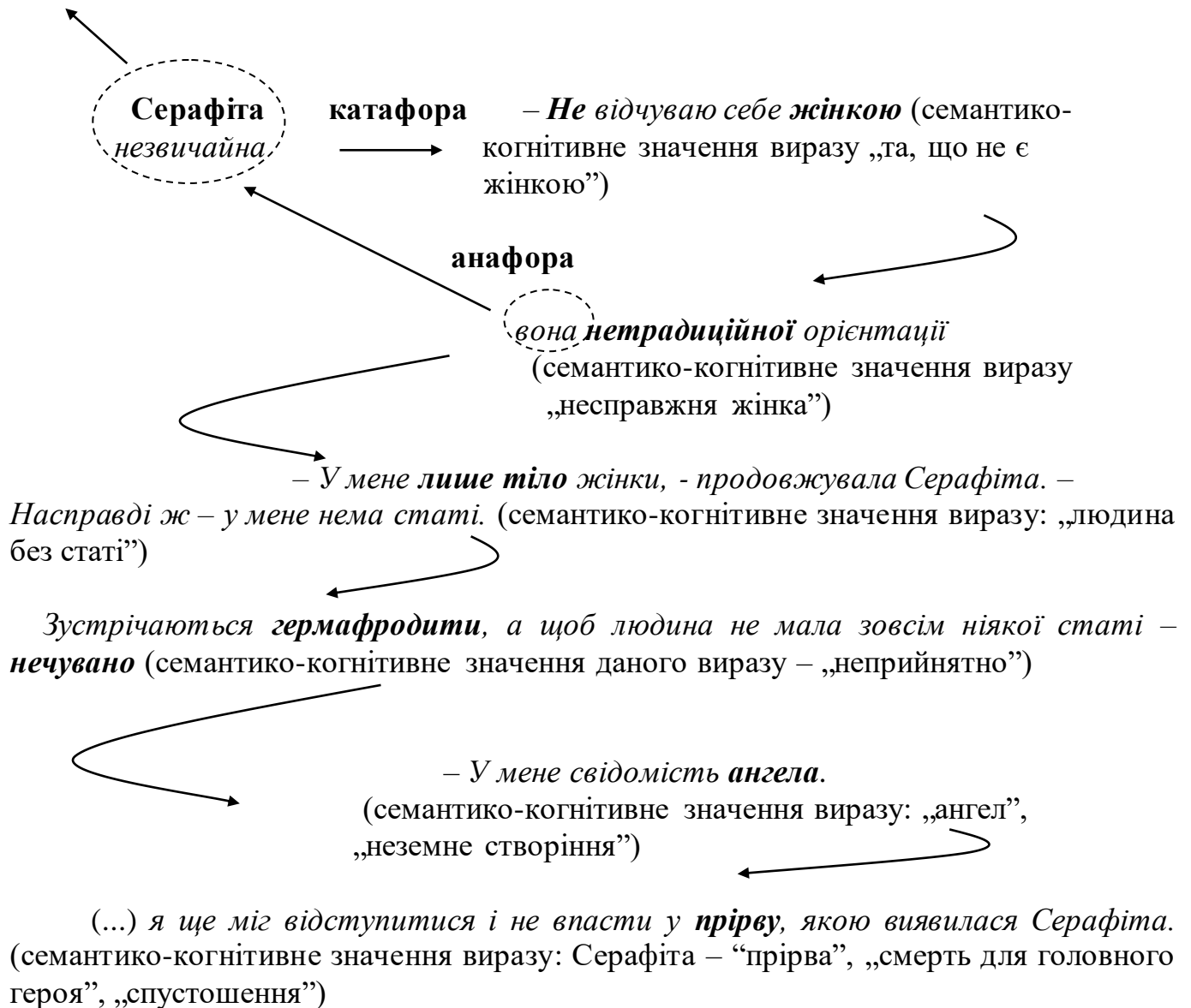

Рисунок 3.3 – Ланцюг пошуку референту в НФЄ із повісті „Клітка для неба”

Шлях до фіналу:

Серафіта → незвичайна → несправжня жінка → гермафродит
→ ангел → прірва

Серафіта виявляється для головного героя прірвою, від якої він не зміг відступитися. Вона не принесла йому бажаного щастя. Від початкового піднесено-містичного семантико-когнітивного значення лексем автор приходять до різкої фінальної лексеми і зупиняє пошук. Дискурсивний ланцюг завершено означенням-лексемою „прірва”. Пошук референту, що був виражений засобами анафоричного та катафоричного зв’язку також завершено.

2) Глава *День, коли прийшов кінець світу* роману американського письменника Курта Воннегута „Колиска для кішки” [302] із наступною НФЄ:

*When I was a younger man – two wives ago, 250,000 cigarettes ago, 3,000 quarts of booze ago. When I was a much younger man, I began to collect material for a book to be called *The Day the World Ended*.*

The book was to be factual. The book was to be an account of what important Americans had done on the day when the first atomic bomb was dropped on Hiroshima, Japan.

It was to be a Christian book. I was a Christian then. I am a Bokononist now. (.....)

Розглянемо такий дискурсивний приклад у наступній схемі (див. рис. 3.4):

Референт, складний образ для головного героя

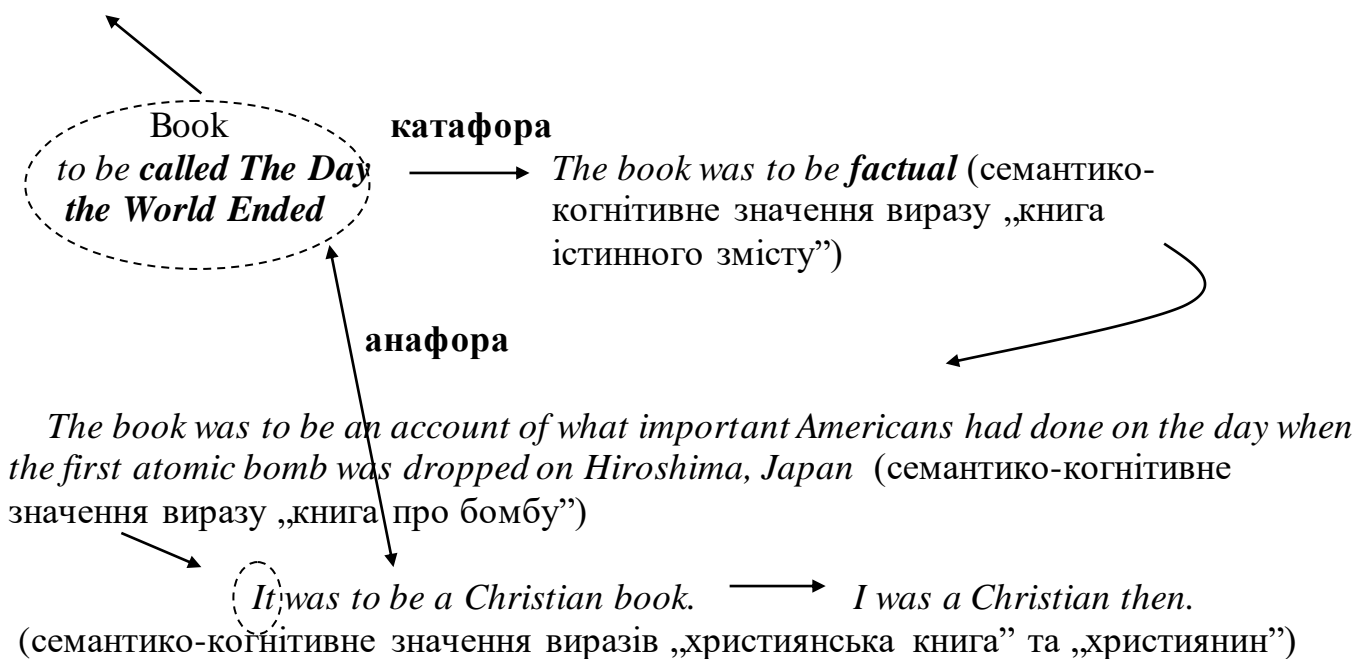

Рисунок 3.4 – Ланцюг пошуку референту в НФЄ із роману „Колиска для кішки”

Шлях до фіналу:

Книга про кінець світу → істинна книга → книга про бомбу → християнська книга, яку писав християнин

Під час аналізу даного уривку можна відзначити центральний тип анафоричного зв’язку, оскільки наступні анафоричні вирази у вигляді іменника *the book* та займенника *it* можна зрозуміти лише на тій основі, що відповідний референт

a book to be called The Day the World Ended є у попередньому реченні (графічно позначені пунктирним колом та лівонаправленою стрілкою). Це іменна група, антецедент анафоричного займенника. Катафоричний тип зв'язку проявив себе у подальшому пошуку означальних засобів для глибокої характеристики референту *book*, його уточнюючого пошуку (графічно позначені правонаправленими стрілками). Пошук референту у дискурсивному ланцюзі завершено. Визначено, що книга „День, коли настав кінець світу” мала бути християнською, що виражено за допомогою семантико-когнітивної групи лексем та лексичних виразів.

3) НФС із оповідання у збірці С. Поваляєвої „Камуфляж в помаді” [291, С. 53]:

Вісті з Горментасту

Мій мозок – це замок Горментаст, це мережа бійцівських клубів, мережа супермаркетів, електронна мережа, моє тіло – продукт розпаду життєдіяльності бактерій! Найдревніших істот Всесвіту. Вони – тазди цієї планети, вони створюють графітті: розліле мереживо відбитків зображень.

Дискурсивний ланцюг, започатковано катафоричним виразом *мій мозок*, сенс якого повністю розкривається шляхом відсилання до подальшого тексту: далі йдуть *сліди*, що є означальними засобами для глибокої характеристики референту, його уточнюючого пошуку і виражені вони словосполученнями на основі катафоричного зв'язку.

Анафоричний зв'язок можна прослідкувати у наступній фразовій єдності, де інтерпретування анафоричного займенника *вони* можливе тільки за умови наявності референту *бактерії*, антецеденту анафоричного займенника. В даній НФС одночасно співіснують декілька референтів (*мій мозок, моє тіло, бактерії*). Вищезазначений приклад має наступне схематичне ілюстрування (див. рис. 3.5):

відсилання читача до подальших словосполучень в „катафоричному” абзаці, сенс яких майже однорідний. З чого стає зрозумілим: багажник автомобіля – склад наркотиків та випивки.

5) НФЄ із оповідання Василя Слапчука „Кенгуру завбільшки з цвіркуна” [296, С. 222]:

– У дерев – сніжинки на віях, – мовила Ця.

І занепокоївся. Цю пробило на лірику, а це був поганий знак. Вона не вміла поєднувати лірику із домашнім господарством. Коли Ця віддавалася ліриці, І переходив на підніжний харч.

В даному випадку має місце як анафоричний, так і катафоричний тип зв’язку. Референтом є семантико-когнітивне значення виразу *І занепокоївся* – “занепокоєння, тривога”. Схематичне зображення прикладу (див. рис. 3.7):

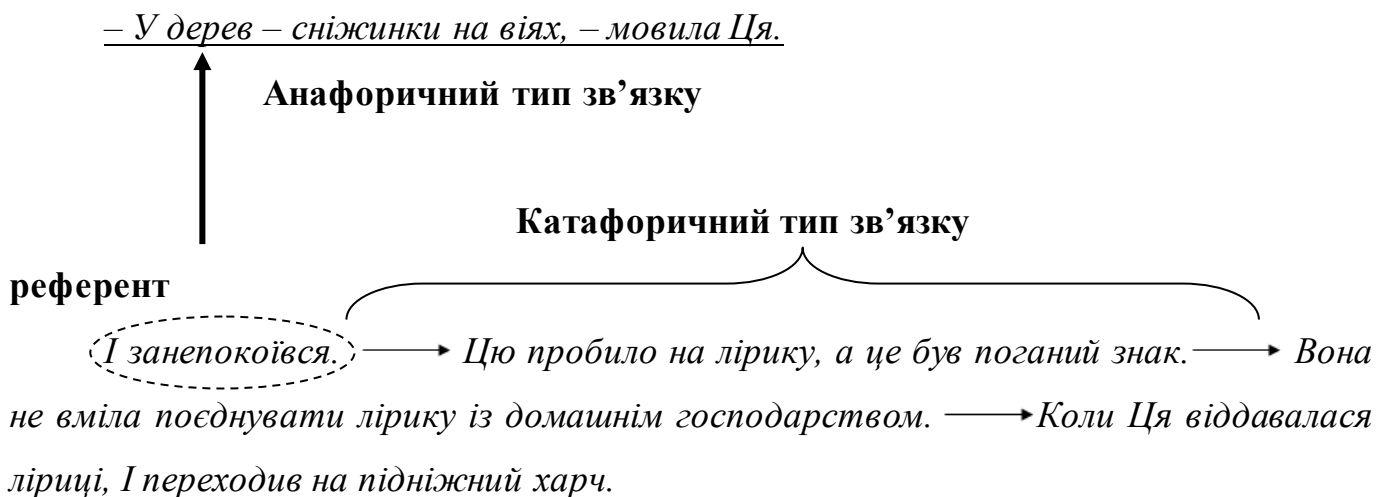

Рисунок 3.7 – Ланцюг пошуку референту в НФЄ із із оповідання „Кенгуру завбільшки з цвіркуна”

Анафоричний зв’язок дає поштовх дискурсивному ланцюгу при пошукові значення, „причини” референта, суть якого визначається при подальшому „розмотуванні” виразу, коли читач розуміє, що слова *лірика* і *занепокоєння* тотожні для головного героя, оскільки означають побутові труднощі саме для нього.

НФЄ там само, яка співпадає із абзацем [296, С. 223]:

Крабові палички хороші тим, що скільки їх не поїдай, краби від цього не страждають. Крабові палички виготовляють із риб’ячих відходів.

Референтом є семантико-когнітивне значення виразу *Крабові палички хороші тим, що скільки їх не поїдай, краби від цього не страждають* – “причина страждання крабів”. Суть референту визначається при подальшому “розмотуванні” виразу, коли словосполучення *риб’ячі відходи* тотожні виразові *краби не страждають*. Схематичне зображення прикладу (див. рис. 3.8):

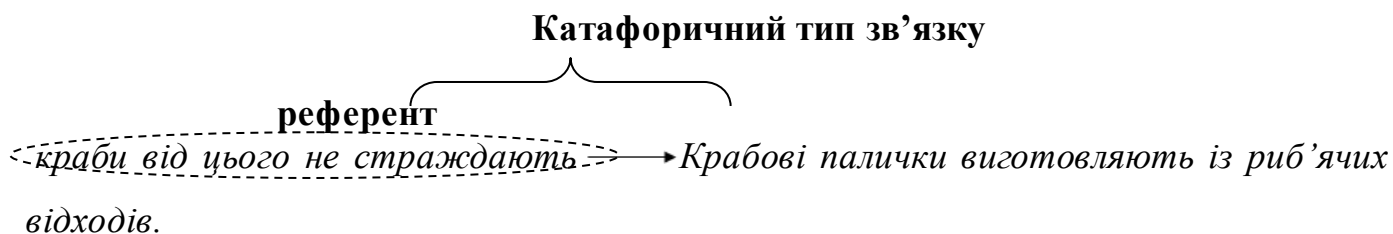

Рисунок 3.8 – Ланцюг пошуку референту в НФЄ із оповідання „Кенгуру завбільшки з цвіркуна”

б) Глава *Newt’s Thing with Zinka* (Роман Н’юта і Зінки), яка складається із декількох НФЄ, що утворюють суцільний дискурсивний ланцюг для пошуку референту *Newt’s girlfriend* із катафоричним і анафоричним типом зв’язку із американського роману *День, коли прийшов кінець світу* письменника Курта Воннегута „Колиска для кішки” [302]:

Newt did not tell me who his girl friend was. But about two weeks after he wrote to me everybody in the country knew that her name was Zinka — plain Zinka. Apparently she didn’t have a last name.

Zinka was a Ukrainian midget, a dancer with the Borzoi Dance Company. As it happened, Newt saw a performance by that company in Indianapolis, before he went to Cornell. And then the company danced at Cornell. When the Cornell performance was over, little Newt was outside the stage door with a dozen long-stemmed American Beauty roses.

The newspapers picked up the story when little Zinka asked for political asylum in the United States, and then she and little Newt disappeared.

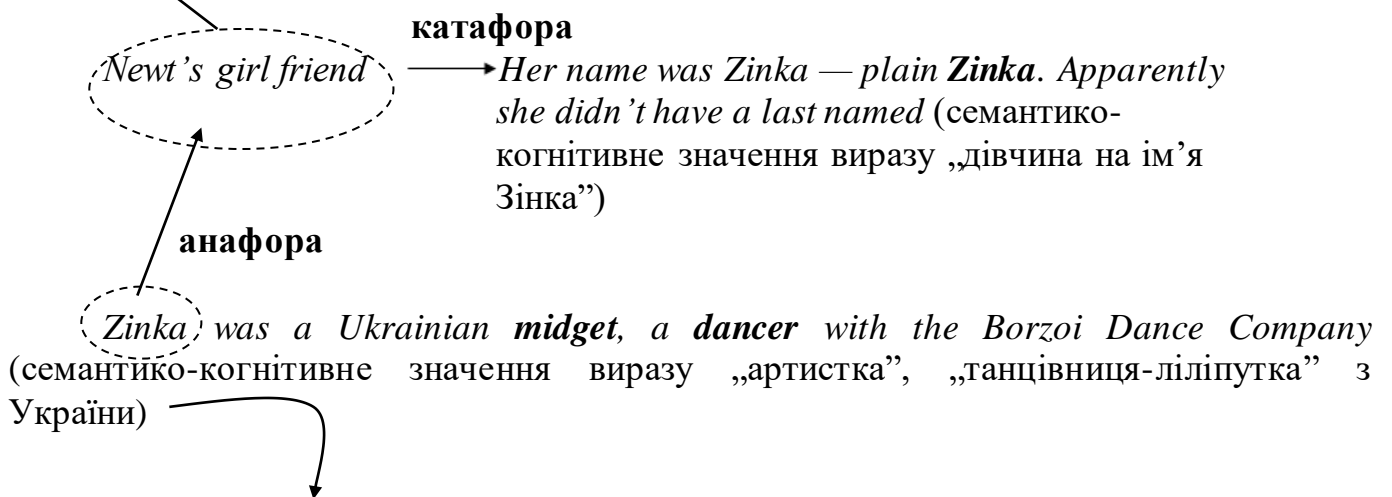
One week after that, little Zinka presented herself at the Russian Embassy. She said Americans were too materialistic. She said she wanted to go back home.

Newt took shelter in his sister's house in Indianapolis. He gave one brief statement to the press. "It was a private matter," he said. "It was an affair of the heart. I have no regrets. What happened is nobody's business but Zinka's and my own."

One enterprising American reporter in Moscow, making inquiries about Zinka among dance people there, made the unkind discovery that Zinka was not, as she claimed, only twenty-three years old. She was forty-two — old enough to be Newt's mother.

Розглянемо такий дискурсивний приклад у подальшій схемі (див. рис. 3.9).

Референт, складний образ для головного героя

*The newspapers picked up the story when little Zinka asked for **political asylum** in the United States, and then she and little Newt disappeared (семантико-когнітивне значення референту у даному випадку „політична біженка”).*

*One week after that, little Zinka presented herself at the **Russian Embassy**. She said Americans were too materialistic. She said **she wanted to go back home**.*

(семантико-когнітивне значення референту у даному випадку „політична біженка хоче повернутися на батьківщину”).

*One enterprising American reporter in Moscow, making inquiries about Zinka among dance people there, made the unkind discovery **that Zinka was not, as she claimed, only twenty-three years old. She was forty-two — old enough to be Newt's mother.***

(семантико-когнітивне значення референту у даному випадку „аферистка”, оскільки заявлений дівчиною вік не відповідав дійсності)

Рисунок 3.9 – Ланцюг пошуку референту в НФС із роману „Колиска для кішки”

Значення референту в даному випадку розкривається у наступному ланцюзі:

шлях до фіналу:

дівчина Н'юта → Зінка без фамілії → танцівниця-ліліпутка →
політична біженка → аферистка.

З коханої жінки, яка потребувала захисту, головна героїня перетворилася на хитру ошуканку.

7) НФС із роману Василя Слапчука „Осінь за шокою” [297, С. 16]. Схематичне зображення прикладу (див. рис. 3.10):

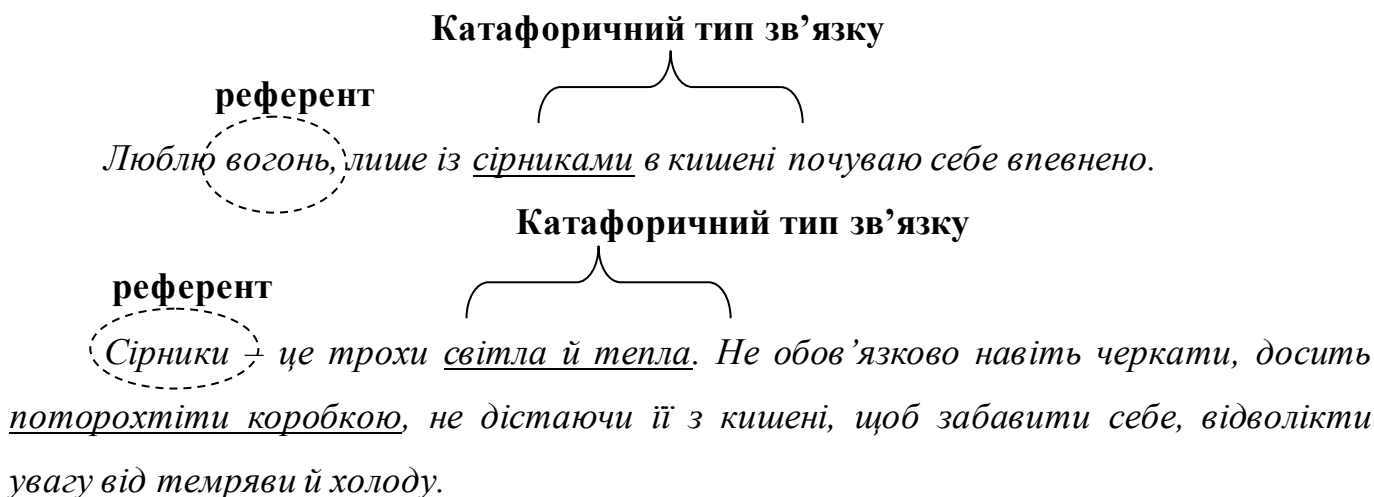

Рисунок 3.10 – Ланцюг пошуку референту в НФС із роману „Осінь за шокою”

В даному випадку маємо приклад катафоричного зв'язку, оскільки референт *вогонь*, розкривається для читача лише із подальшим „розмотуванням” виразу. Семантико-когнітивне значення лексеми *сірники* в такому випадку ототожнюється семантико-когнітивним значенням лексем *вогонь* та *впевненість*. Референт *сірники* також розкривається за допомогою катафоричного виду зв'язку. В подальшому „розмотуванні” виразу ми бачимо, що це – *світло й тепло*. Й навіть *торохтіння коробкою* із сірниками додає героєві того кванту тепла, що здатен відволікти від темряви й холоду.

Там само [297, с. 161]. Схематичне зображення прикладу (див. рис. 3.11):

Катафоричний тип зв'язку

референт

Подіумом одна за одною снують дівчата. Якийсь гомик демонструє свою весняно-літню колекцію.

Рисунок 3.11 – Ланцюг пошуку референту в НФС із роману „Осінь за щокою”

Катафоричний зв'язок дає поштовх дискурсивному ланцюгу при пошукові значення, „причини” референта, суть якого визначається при подальшому „розмотуванні” виразу, коли читач розуміє, що для героя експресивна конструкція (референт) *Подіумом одна за одною снують дівчата* має семантико-когнітивне значення „дефіле”, „модний показ одягу”, що в свою чергу має прямий зв'язок із нетрадиційною статевою орієнтацією дизайнера. Сучасна людина, перевантажена інформацією, визначає для себе набір штампів, кліше та послуговується ними, лінуючись задуматися та проаналізувати ситуацію.

8) В постмодерністському детективі Патриції Корнуел „Книга мертвих” [299, С. 10], де напочатку зображений жахливий злочин (вбивство молодої спортсменки), роздратування слідчої її італійським колегою, можна поступово зрозуміти із наступних експресивних конструкцій зображувального характеру, якими автор послуговується задля опису:

At a young age he already has a widespread reputation, and not entirely good one. When Scarpetta first met him two years ago in the Hague at the ENFSI's annual meeting, he was derisively dubbed the Designer Doctor and described as extraordinary conceited and argumentative. He is handsome – magnificent, really – with a taste for beautiful women and dazzling clothes, and today he was wearing a red-lined cape.

Тут має місце катафоричний тип зв'язку, коли ми послідовно дізнаємося, що капітан поліції Отторіно Пома має видатну зовнішність, помітну поведінку та репутацію, і навіть під час слідчих дій виглядає яскраво, не дивлячись на те, що вбивство вражає жорстокістю – тіло зовсім молодої дівчини понівечене.

Підсумовуючи дослідження категорії зв'язності в аспекті анафоричного та катафоричного типів зв'язку, зазначимо, що простір постмодерністського дискурсу

характерний хаотичністю, нашаруванням багатьох значень референту. Пошук основного знаку референту відбувається серед багатьох інших. *Слід* – лінгвоепістемний компонент у постмодерністському дискурсі, який реалізується за допомогою анафоричного та катафоричного типу зв'язку. Процес пошуку референту за допомогою компоненту *Слід* дає можливість віднайти положення референту у дискурсі, ступінь його значення у ньому. Семантико-когнітивні формації *слідів* референту дозволяють щонайглибше виявити його сутність. ЛЕК *Слід* дозволяє реалізувати такий рівень категорії зв'язності як *когезія* та висвітлити повне знакове поле референту, насиченість якого змальовує багатогранність постмодерністського світовідчуття. При порівнянні випадків реалізації когезії на основі структурного лінгвоепістемного компоненту *Слід* через анафоричний та катафоричний тип зв'язку, стають очевидними наступні подібності та відмінності в постмодерністських англомовних та україномовних художніх текстах. Насиченість дискурсивного ланцюга нашаруваннями значень референту присутня як в українському, так і в американському постмодерністському художньому тексті. Найкраще кількісність нашарувань передає саме катафоричний тип зв'язку. Наведені ілюстративні приклади передають відмінність у семантико-когнітивному змісті – більша абстрактність, метафоричність, образність українського (кохання, духовні пошуки та переживання) та „чіткість”, „практичність”, конкретність американського (наркотики, соціальні негаразди) постмодерністського художнього текстового простору, про що свідчать дані наступної таблиці (див. табл. 3.1):

Таблиця 3.1 – Вираження семантико-когнітивного змісту анафоричного та катафоричного типів зв'язку на основі ЛЕКу *Слід*

№ прикладу укр./англомовн.	Характеристика	
	абстрактність метафоричність	конкретність
1	2	3
1) укр.	+	
2) англомовн.		+
3) укр.	+	

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
4) англомовн.		+
5) укр.		+
6) англомовн.		+
7) укр.	+	
8) англомовн.		+

3.2 ЛЕК *Аб'єкція* як спосіб реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті

Сучасний дискурс не може не відображати нестабільність середовища, що оточує людину. Довколишній простір включає в себе не тільки природу та науку, а й таку важливу ланку людського існування як взаємовідносини. Нестабільність сучасного життя в інформаційному суспільстві, де відбувається загострення протиріч у спілкуванні [279], інколи не дає змогу встигнути думкою за плином формування того чи іншого образу. Людина інформаційного суспільства звикла до необмеженого шквалу інформації, несподіваних поєднань її та почала видавати власну інформацію подібно телебаченню: несподівано та швидко. Як вдало зазначає літературний критик С. Воложин [31]: „Нормально, когда сразу не можешь признать, мол, ясно, что хотел сказать художник. Увы, нормально в этом не признаваться”. Саме формування неочікуваного розвитку дискурсу і є предметом, що потребує дослідження, поетапного аналізу та вивчення.

Ю. Крістьєва (теоретик революційного лінгвопсихоаналізу) звернула увагу на довербальну стадію становлення “суб’єкту, що говорить” та розробила концепцію „аб’єкції” та „істинно-реального”. Це є етапи становлення суб’єкта, що хронологічно передують „стадії дзеркала”, а перша – стадії Уявного із концепції Жака Лакана [53].

„Аб’екція” – процес відпадиння, в результаті якого виникає “аб’ект” – “об’ект, що відпав” [53] (а точніше – „відсторонився”). І. П. Ільїн вказує, що він не є ні суб’єктом, ні об’єктом, і являє собою першу спробу майбутнього суб’єкту усвідомити факт відділення від до-едипівської матері із усім комплексом шоккових відчуттів, пов’язаних із цією подією; при цьому стан аб’екції розповсюджується не тільки на дитину, але й на матір [53]. Якщо трактувати явище з позиції мови, що такі дитина і матір означають „нову думку”, що вимагає реалізації й „вихідний дискурс” відповідно.

„Істинно-реальне” є подальшою розробкою лаканівського „реального” і характеризує ступінь психічного становлення індивіду (під час визрівання самосвідомості дитини), особливий тип дорослої ментальності людини, що не здатна за знаком побачити референт [53]. І. П. Ільїн бере до уваги вчення Ж. Лакана та запропоновану ним структуру людської психіки, яка у Ж. Лакана виглядає як сфера складної та суперечливої взаємодії трьох складових: Уявного, Символічного та Реального. Ж. Лаканом вони трактуються і як стадіальний процес лінгвістичного становлення дитини, і як “основні виміри”, в яких людина існує незалежно від свого віку [273]. У загальному плані Уявне – комплекс ілюзорних уявлень, який людина створює сама про себе. Символічне – сфера соціальних і культурних норм та уявлень, які індивід засвоює в основному несвідомо, щоб мати можливість нормально існувати у суспільстві. Реальне – сфера біологічно породжуваних та психологічно сублімованих потреб та імпульсів [273].

За Ж. Лаканом формування “уявного” відбувається у суб’єкта у поєднанні із “стадією дзеркала”. Суб’єкт, що раніше сприймав власне відображення як інше живе створіння, починає ототожнювати себе із ним. “Стадія уявного” із її “дзеркальним Я” формується на домовному рівні до того, як “чистий суб’єкт” зустрінеється із цілісністю людського світу опосередкованого знання та досвіду. В той же час, таке „уявне Я”, „ідеал-Я” дитячої свідомості ніколи не щезає зовсім, залишаючись із людиною протягом всього її життя, і, як будь-яке уявне, приречене на оману, помилкове [273].

Ю. Крістьєва у своїй статті зазначає: „Уявне є залежним від стадії дзеркала. Воно конститує справжній образ суб’єкта в період його формування. Для цього воно мобілізує уявлення, пропоновані дитині в грі, всю гаму ідентифікацій: нарцисичну ідентифікацію, що супроводжується перевагою над материнським образом або редуплікацією з ним, первинну ідентифікацію з батьком, сприятливим для „особистої передісторії”, вторинну ідентифікацію через едипів комплекс і т.д. Уявне – калейдоскоп мовних образів, виходячи з яких формується суб’єкт висловлювання” [231, С. 157–170].

Початковою рушійною силою людської психіки є брак, недостача (*le manque-a-etre*), які індивід намагається компенсувати. Таке прагнення Лакан позначив терміном “потреба”. Сфера недиференційованої “потреби”, яка має бути компенсованою, але ніколи повністю не може бути такою, є Реальне [273].

Ілля Ільїн наводить думку Дугласа Кернер: “В роботах Лакана такі лінгвістичні категорії, як *символічне*, *уявне* та *суб’єкт*, поєдналися разом із фрейдистськими концепціями у вражаючий та впливовий синтез лінгвістики та психоаналізу” [273].

Основні принципи лаканівської теорії можуть слугувати основою виявлення способу реалізації категорії зв’язності. Послідовність вираження інформаційних пластів дискурсивного ланцюга художнього тексту за Ж. Лаканом та Ю. Крістьєвою можна відобразити у наступній схемі (див. рис. 3.12):

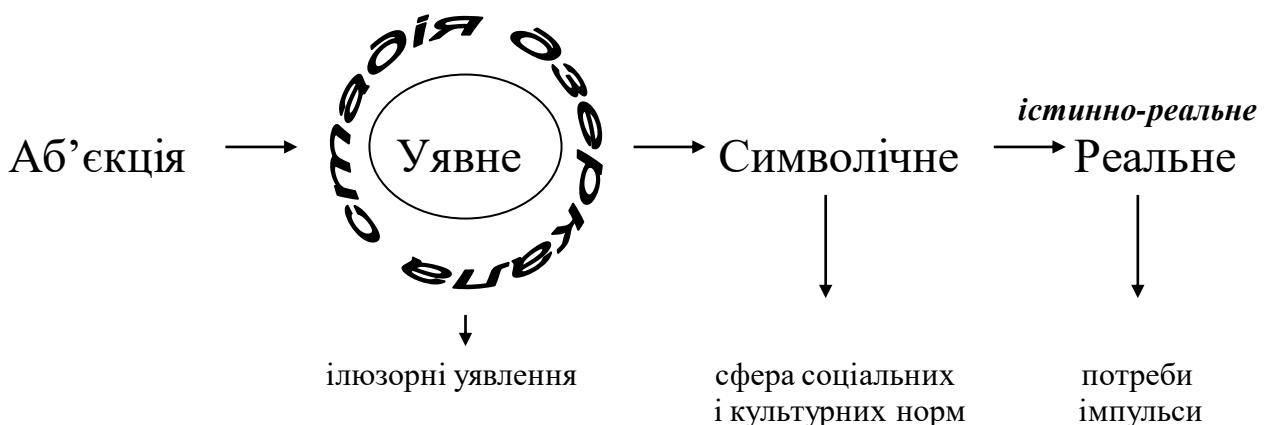
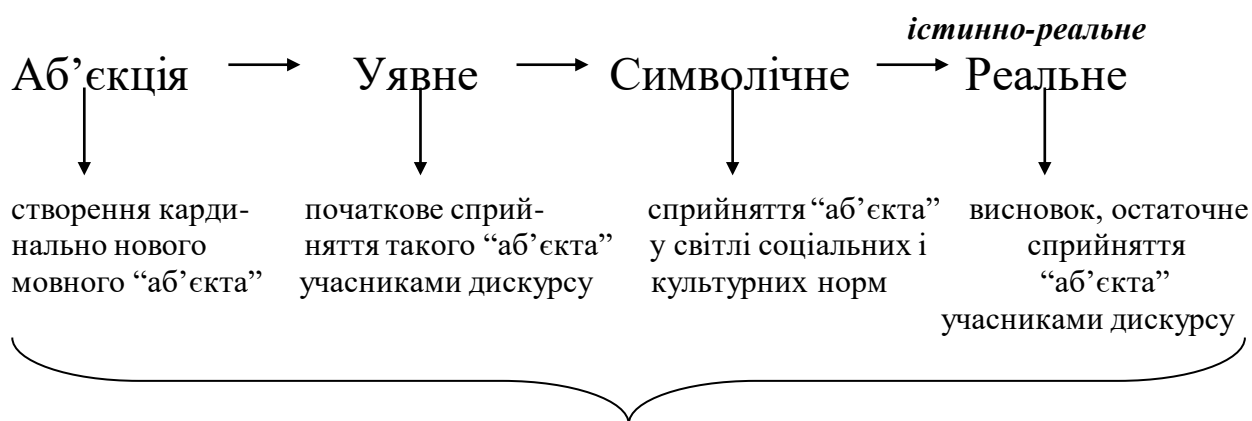

Рисунок 3.12 – Стадії „аб’єктивної” системи формування мовного семантико-когнітивного образу за Ж. Лаканом та Ю. Крістьєвою

Враховуючи вищезазначену інформацію, зробимо висновок, що стадії *Аб'єкція*, *Уявне*, *Символічне*, *Реальне* відображають процес лінгво-психологічного розвитку людини. Узагальнюючи всі відомості про такий феномен як Аб'єкція, можна сказати, що *Аб'єкт* – новостворена мовна формація, яка започатковує нову дискурсивну лінію, а вже від неї відштовхуються подальші одиниці дискурсу, виражені тим чим іншим мовним засобом. *Аб'єкція* є процесом виникненням нового образу, нової мовної формації, образу бажаного або вже існуючого, але того, що відокремлюється в результаті змін. Образ, що створюється, – може бути взаємопов'язаним з попереднім „дискурсивним” досвідом мовця, але здатен нести конкретно новий семантико-когнітивний зміст. Функція *Аб'єкції*, що реалізується у дискурсивному просторі за допомогою певних мовних засобів, полягає у тому, що вона створює раптово кардинально новий шар інформації, який одночасно може бути пов'язаний із попереднім змістом. Постмодерністський дискурс уможливорює таким чином стрибок креативної свідомості мовця.

Розвиток такого когнітивного ланцюга може мати вираження у наступній схемі (див. рис. 3.13):

аб'єкт – лексема сама по собі або експресивна конструкція(і) із залученням певної лексеми, мовна сполука

Рисунок 3.13 – Розвиток „аб'єкта” у дискурсивному полі

3.2.1 Ситуативна синонімія як засіб реалізації категорії зв'язності на основі ЛЕКу *Аб'єкція*

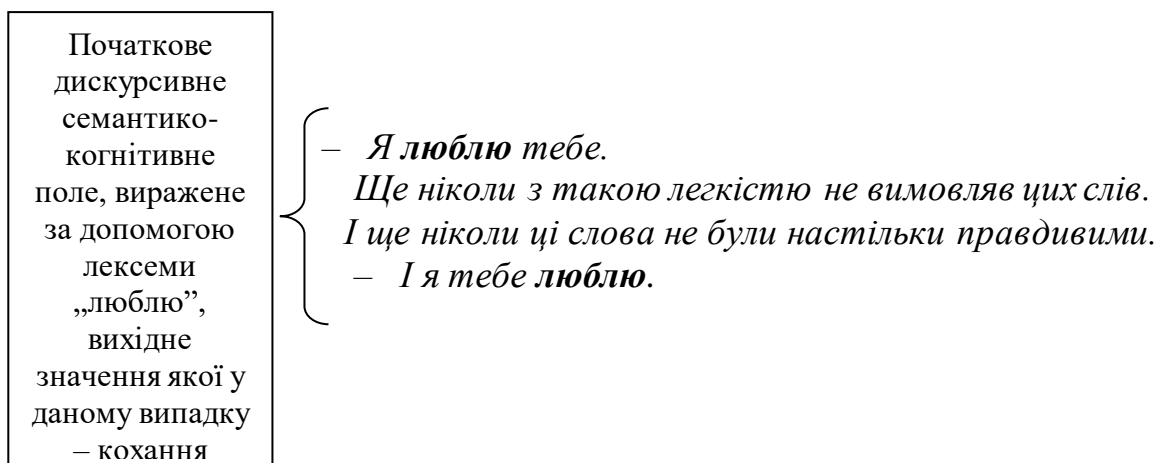
Спираючись на вищезазначене, розглянемо реалізацію категорії зв'язності через ЛЕК *Аб'єкція*, який в свою чергу на нашу думку реалізується на основі

ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій одного когнітивного простору дискурсивної ситуації.

В контексті нерідко відбувається так звана нейтралізація значень – як синоніми можуть використовуватися слова, які не належать в лексичній системі мови до одного синонімічного ряду. Слова, які наближуються за значенням в умовах одного контексту можуть називатися *контекстуальними (ситуативними, оказіональними, авторськими) синонімами* [277].

Наведемо тепер ілюстративні приклади реалізації когезії за допомогою лінгвоепістемного компоненту *Аб'єкція* на основі ситуативної синонімії лексем та експресивних мовних конструкцій в одному когнітивному просторі по черзі (україн. – англ. – англ. – україн.), в об'ємному співвідношенні досліджуваного відрізка тексту 1:1, для можливості проведення паралелі та порівняння:

1) НФЄ глави *Сорок тисяч братів* із оповідання українського письменника-постмодерніста Василя Слапчука „Клітка для неба” [296, С. 76]. Приклад зображено у відповідності до попередньої схеми, де курсивом – сам художній текст:

Її відповідь окрилила мене.

Серафіта взяла мене за руку (у неї була скоріше дитяча, ніж жіноча звичка триматися за руку; вона ніби боялася загубитися), її великі очі косуленьки світилися ніжністю.

– *Ти мені як брат.*

“аб'єкт” – „аб'єкція”

*Доповнення не сподобалося мені. Тільки **інцесту** мені не вистачало.*

– *Ні!* – сказав я.

символічне

уявне

Я ще не знав, що Серафіті не можна казати «ні».

— *Я не хочу бути твоїм братом.* символічне

Тоді я вперше відчув, як Серафіта, не відбираючи руки, віддаляється від мене. Це було нестерпно. Ніби я вдарив її ножем, і вона помирає. Ніби я помираю.

— *Ти не перший, хто мене зрікається, – її очі зволожуються. – Та все одно до цього неможливо звикнути.*

— *Вибач, – сказав я.*

Пізніше мені часто доведеться просити в Серафіти прощення.

— *Ти – єдиний мій брат.*

Трохи дивно було це чути, оскільки вона сама мені розповідала, що має трьох рідних братів. (.....)

реальне кохання { *.....я відчув, що готовий бути навіть одним із сорока тисяч її братів, аби тільки це давало мені право залишатися поряд із нею. (.....)*

— *Ти і є – сорок тисяч моїх братів.*

Тепер уточнимо смисл лексеми „брат” даного дискурсу, її розвиток, що повторюючись та залучаючи до себе у семантико-когнітивну близькість інші лексеми та експресивні конструкції, виконує роль елемента-зв'язки у тексті, виштовхуючи на фінальну значеннєву поверхню дискурсу остаточне поняття-результат (див. рис. 3.14):

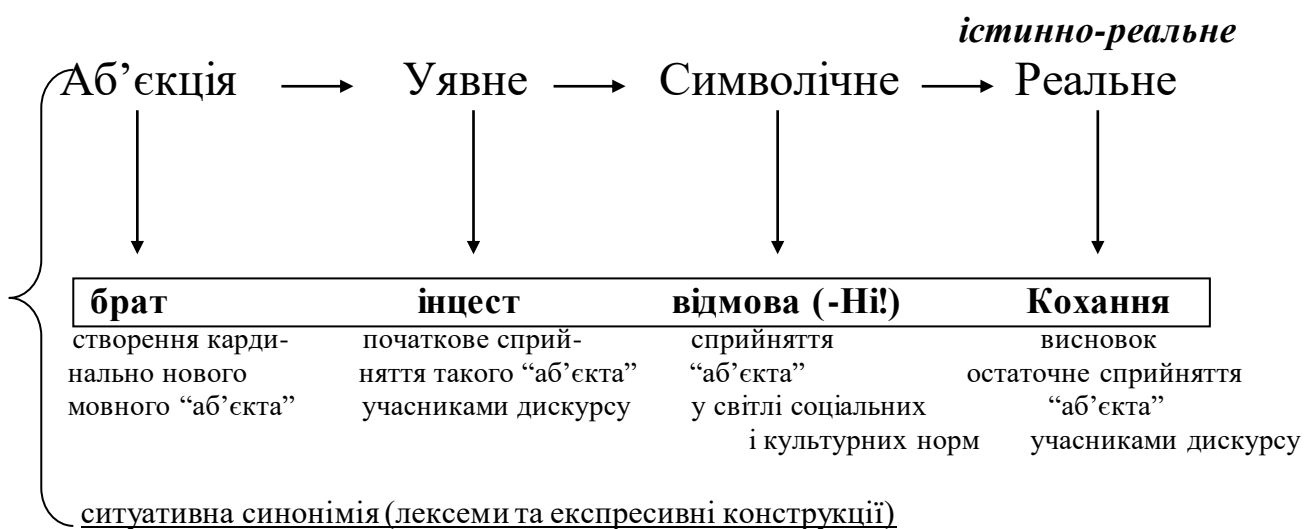
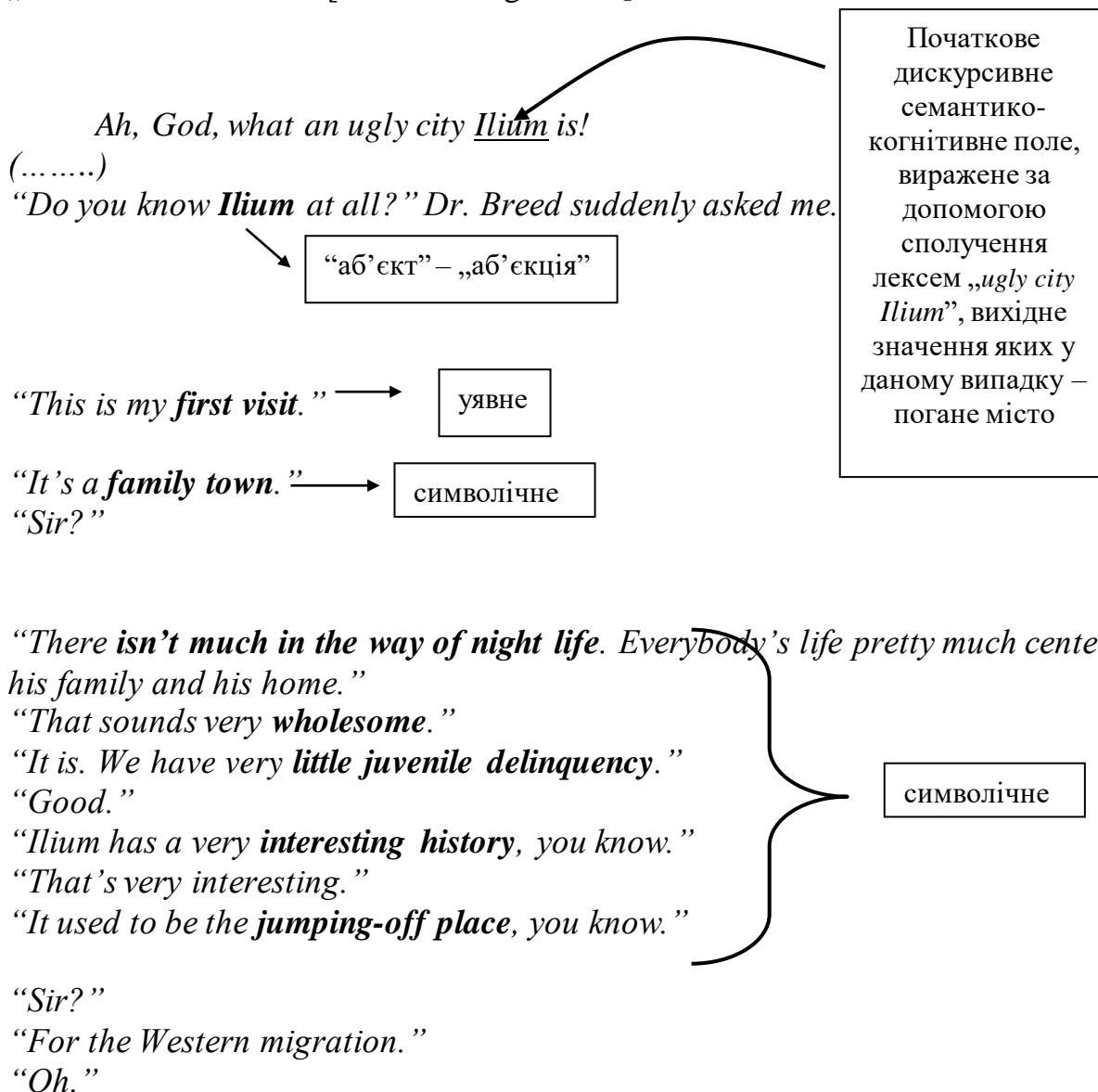

Рисунок 3.14 – Розвиток „аб'єкта” на прикладі глави із оповідання В. Слапчука „Клітка для неба”

У даному випадку лексема „брат” в одному когнітивному полі разом із ситуативними синонімами (лексемою *інцест*, заперечною часткою *–Hi!* та експресивною конструкцією заперечного характеру *Я не хочу бути твоїм братом*, а також експресивною конструкцією ствердного характеру, когнітивне ядро якої має значення „кохання” – *.....я відчув, що готовий бути навіть одним із сорока тисяч її братів, аби тільки це давало мені право залишатися поряд із нею*) виштовхує читача до фіналу-висновку, що є тотожним початку: „любов” – „кохання”. Ситуативними синонімами їх можна вважати тому, що вони мають спільне семантико-когнітивне значення взаємовідносин двох закоханих в одному семіопросторі.

2) НФЄ глави *Трамплін* роману американського письменника Курта Воннегута „Колиска для кішки” [Kurt Vonnegut 1963]:

“People used to get outfitted here.”

“That’s very interesting.”

“Just about where the Research Laboratory is now was the old **stockade**. That was where they held the public hangings, too, for the whole county.”

реальне

Тепер за допомогою подальшої схеми уточнимо значення лексеми-власної назви „Ліум” (місто), що є „аб’єктом ” даного дискурсу, та її розвиток, що, залучаючи до себе у семантико-когнітивну близькість інші лексеми та експресивні конструкції, виштовхує на фінальну значеннєву поверхню дискурсивного НФЄ остаточне поняття-результат (див. рис. 3.15):

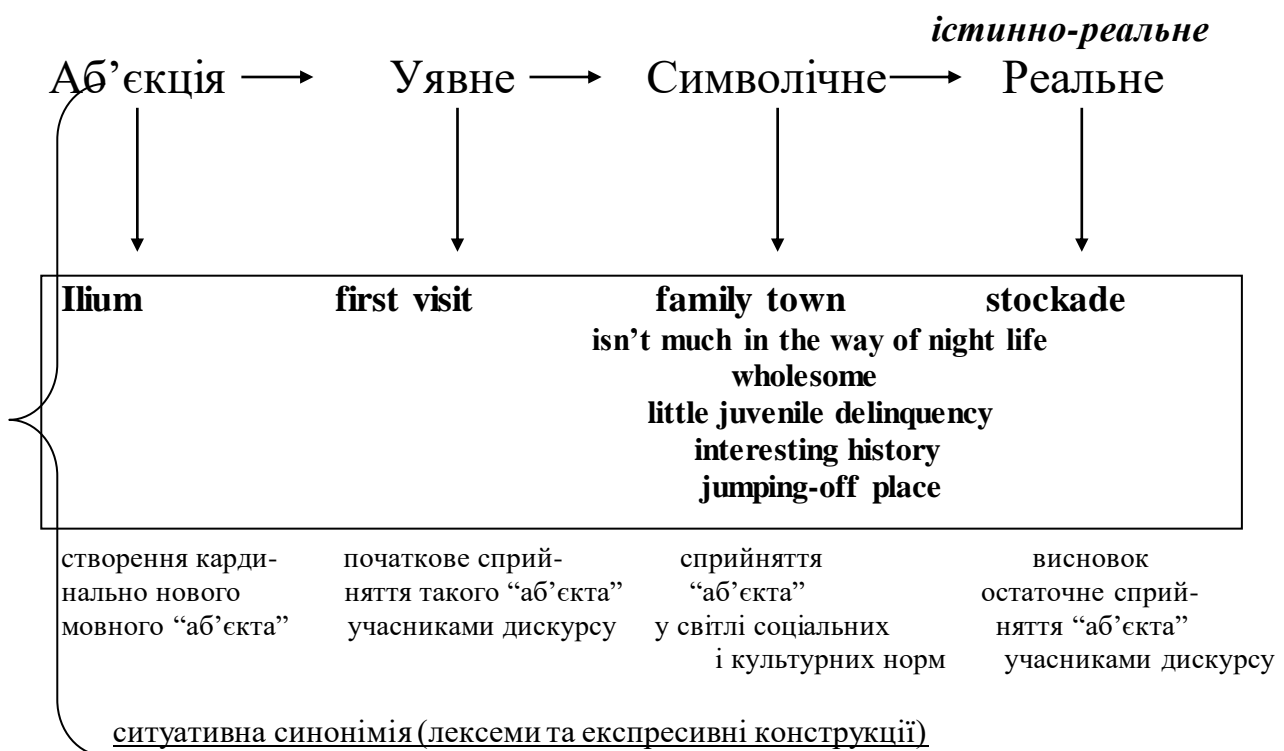
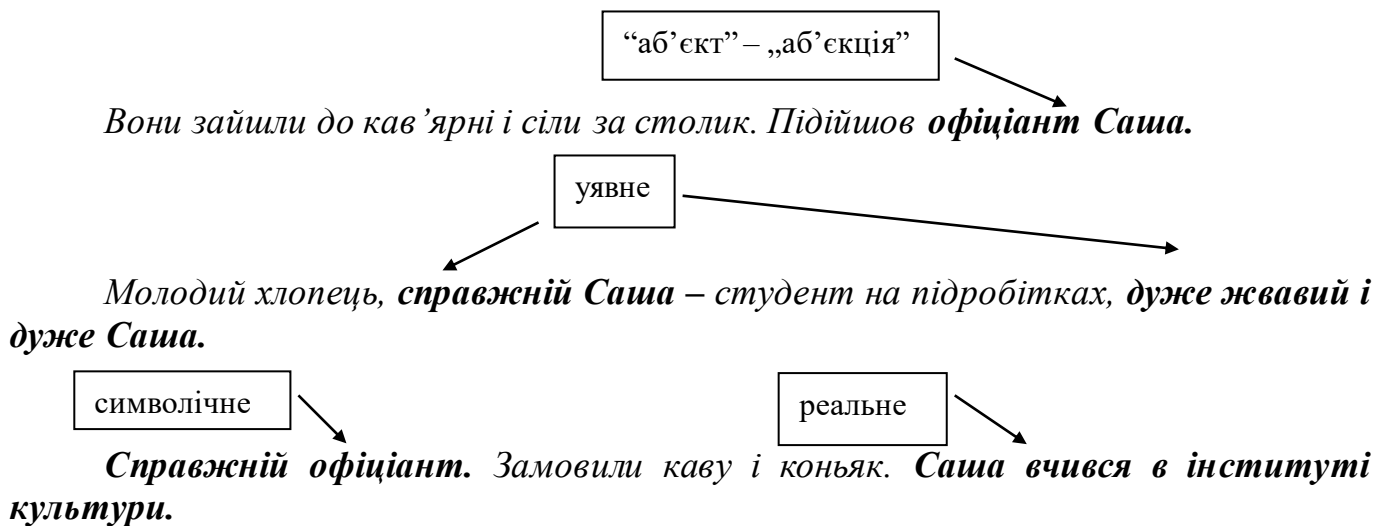

Рисунок 3.15 – Розвиток „аб’єкта” на прикладі НФЄ із роману К. Воннегута „Колиска для кішки”

Лексема *Ліум* (власна назва) одного когнітивного простору разом із ситуативними синонімами (словосполученнями *перший візит* (first visit), *рідне містечко* (family town), *цікава історія* (interesting history), *невисокий рівень підліткової злочинності* (little juvenile delinquency), лексемами *корисний* (wholesome), *трамплін* (jumping-off place), експресивною конструкцією заперечного характеру *у нас тут не дуже стосовно нічних розваг* (isn’t much in the way of night

life) когнітивне ядро яких має значення “тихе та миле містечко”) еволюціонує від значення „примне місто” до значення „каторжна в’язниця” (stockade) і виштовхує читача до фіналу-висновку, що є тотожним початку: „неприємне, погане місто” – Іліум. Ситуативними синонімами їх можна вважати тому, що вони мають спільне семантико-когнітивне значення, що пов’язане із лексемою *місто* в одному семіпросторі.

3) НФЄ у романі українського письменника Олега Сича „Uroboros” [295, С. 18–19]:

Розвиток словосполучення *офіціант Саша* у якості „аб’єкта” можна прослідкувати у наступній схемі (див. рис. 3.16):

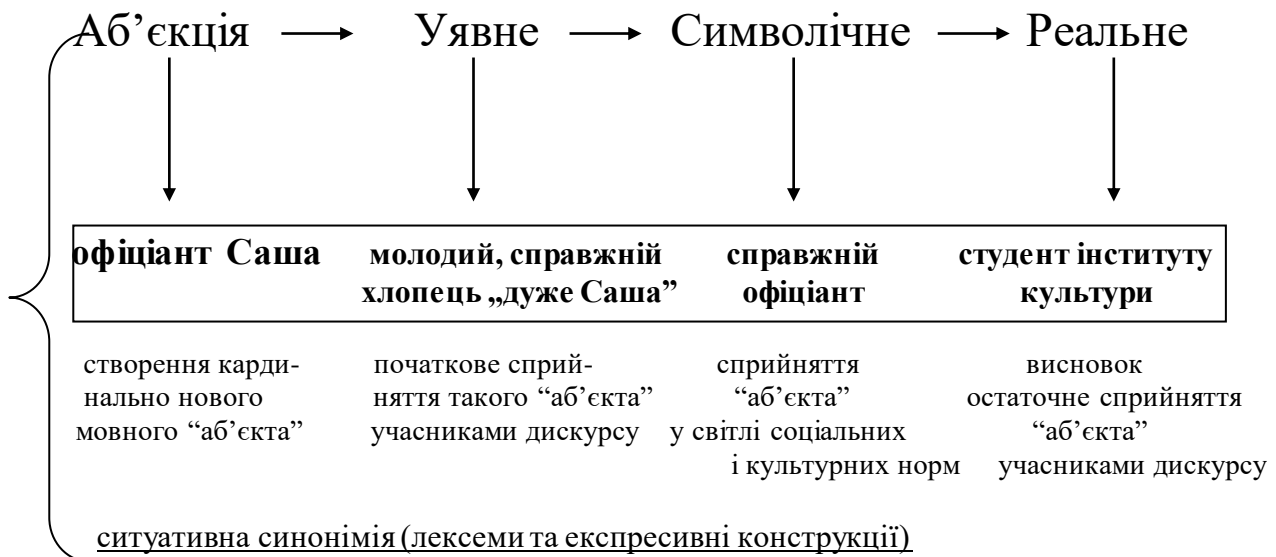

Рисунок 3.16 – Розвиток „аб’єкта” на прикладі НФЄ із роману О. Сича „Uroboros”

Лексема *Саша* (у даному випадку власна назва) є як вихідною точкою нового відокремленого на самому початку дискурсу образу-„аб’єкту”, так і фінальним аспектом „аб’єктивного” ланцюга, завершальною ланкою, що об’єднує у єдине ціле ситуативно-синонімічні лексеми та експресивні конструкції, що виражені у даному випадку наступними словосполученнями та реченням: *молодий хлопець, справжній Саша, студент на підробітках, дуже жвавий і дуже Саша, справжній офіціант; Саша вчився в інституті культури.*

У смислове поле даної ситуативної обставини залучені такі когнітивні значення як „економічна ситуація у суспільстві” і „поширене ім’я”, які переплітаються та виштовхують на поверхню-фінал висновок, що справжніх гречних офіціантів звать обов’язково Сашами та вчаться вони у вузі. В обох випадках „аб’єкт” *Саша* слугує зв’язкою, що починає та завершує певний дискурсивний відрізок.

НФЄ з оповідання української письменниці Світлани Поваляєвої „Всесвіт, загорнутий у целофан” із „субназвою” *Лівий крюк (Юльчина історія)* (збірка „Камуфляж в помаді”) [291, С. 42]:

Да, то про дівчинку.

Судячи з оповіді, вона страждала невимовно на **гіпертрофований невситимий і невтолений материнський інстинкт.**

Чому вона не мала (або не хотіла мати) дітей, будучи щасливо одруженою, я не пам’ятаю, бо на цьому моменті оповіді пішла до туалету (в тому барі є чорний унітаз, мене впирає чорна сантехніка, тому я з превеликою втіхою усамітнююся в туалеті, коли до цієї кнайпи потрапляю, й слухаю там радіо «Промінь» — про сільськогосподарські та соціально-політичні проблеми у країні, а також літературні програми про джерела рідної мови).

Коли я повернулася до столика, віртуальна дівчинка, про яку йшлося, вже встигла, судячи з оповіді, нарешті дати раду своєму невгамовному понад усіляку міру материнському інстинктові, придбавши собі на Пташиці пацючка.

реальне

*Цим пацючком вона опікувалася ненастанно і ненаситно, дивно, що той не подох з такої пекельної любові буквально першими ж днями по тому, як його доля казково-показово перевернулася догори дригом. От нема у мене терпіння — завжди завчасно прохоплюється суть фіналу, ну та вже. Взагалі-то, я з першого ж речення цієї історії зрозуміла, що пацючкові не жити: його трупик наприкінці сюжету буде офіровано уважним слухачам з моделюючо-виховною метою. Коротше кажучи, власниця офірного пацючка (цікаво, як його звали? забулася спитати, шкода... **я би назвала його Відбувайлом**)*

реальне

тусувала по буддійських громадах, курила з одновірцями дран, співала мантри, ходила по лекціях гастролюючих лам й щедро ділилася з накуреними однодумцями своїми снами та кольоровими переживаннями.

Відбувайла вона всюди тягала за собою, і той призвичаївся сидіти у неї на плечі, а що йому ще залишалось?

Тепер за допомогою подальшої схеми уточнимо значення лексеми „дівчинка” (аб’єкт) даного відрізка та розвиток такого „аб’єктивного” поняття, що зображено схематично (див. рис. 3.17):

істинно-реальне

Аб'єкція → Уявне → Символічне → Реальне

дівчинка	гіпертрофований невситимий і невтолений материнський інстинкт	вона не мала (або не хотіла мати) дітей, будучи щасливо одруженою	дівчинка (...) вже встигла (...) нарешті дати раду своєму невгамовному понад усіляку міру материнському інстинктові, придбавши собі на Пташці пацючка я би назвала його Відбувайлом
-----------------	--	--	--

створення карди-
нально нового
мовного "аб'єкта"початкове сприй-
няття такого "аб'єкта"
учасниками дискурсусприйняття
"аб'єкта"
у світлі соціальних
і культурних нормвисновок
остаточне сприйняття
"аб'єкта"
учасниками дискурсуситуативна синонімія (лексеми та експресивні конструкції)

Рисунок 3.17 – Розвиток „аб'єкта” на прикладі НФЄ із оповідання С. Поваляєвої „Всесвіт, загорнутий у целофан”

У даному випадку лексема „дівчинка” в одному когнітивному просторі разом із ситуативними синонімами (складними словосполученнями *гіпертрофований невиситимий і невтолений материнський інстинкт*, експресивною конструкцією заперечного характеру (*вона не мала (або не хотіла мати) дітей, будучи щасливо одруженою*), а також експресивними конструкціями ствердного характеру) виштовхує читача до фіналу-висновку, що є тотожним початку: „дівчинка, яка хотіла мати дітей”. Ситуативними синонімами їх можна вважати тому, що вони мають спільне семантико-когнітивне значення в одному семіопросторі.

4) НФЄ в оповіданні американського письменника Дональда Бартельмі “Me and Miss Mandible” [298]:

Початкове
дискурсивне
семантико-
когнітивне поле,
значення якого у
даному випадку
– кохання, що
також може
сприйматися за
Уявне, тобто
початкове
сприйняття
„аб’єкта”
учасниками
дискурсу

← *Miss Mandible wants to make love to me
but she hesitates because I am
officially a child;*

“аб’єкт” – „аб’єкція”

I am, according to the records, according to the gradebook on her desk, according to the card index in the principal's office, eleven years old. →

символічне

There is a misconception here, one that I haven't quite managed to get cleared up yet.

I am in fact thirty-five, I've been in the Army, I am six feet one, I have hair in the appropriate places, my voice is a baritone, I know very well what to do with Miss Mandible if she ever makes up her mind.

реальне

Тепер уточнимо смисл словосполучення „officially a child” („аб’єкт”) даного дискурсу, його розвиток, що, залучаючи до себе у семантико-когнітивну близькість інші лексеми та експресивні конструкції, виштовхує на фінальну значеннєву поверхню дискурсу остаточне поняття-результат (див. рис. 3.18):

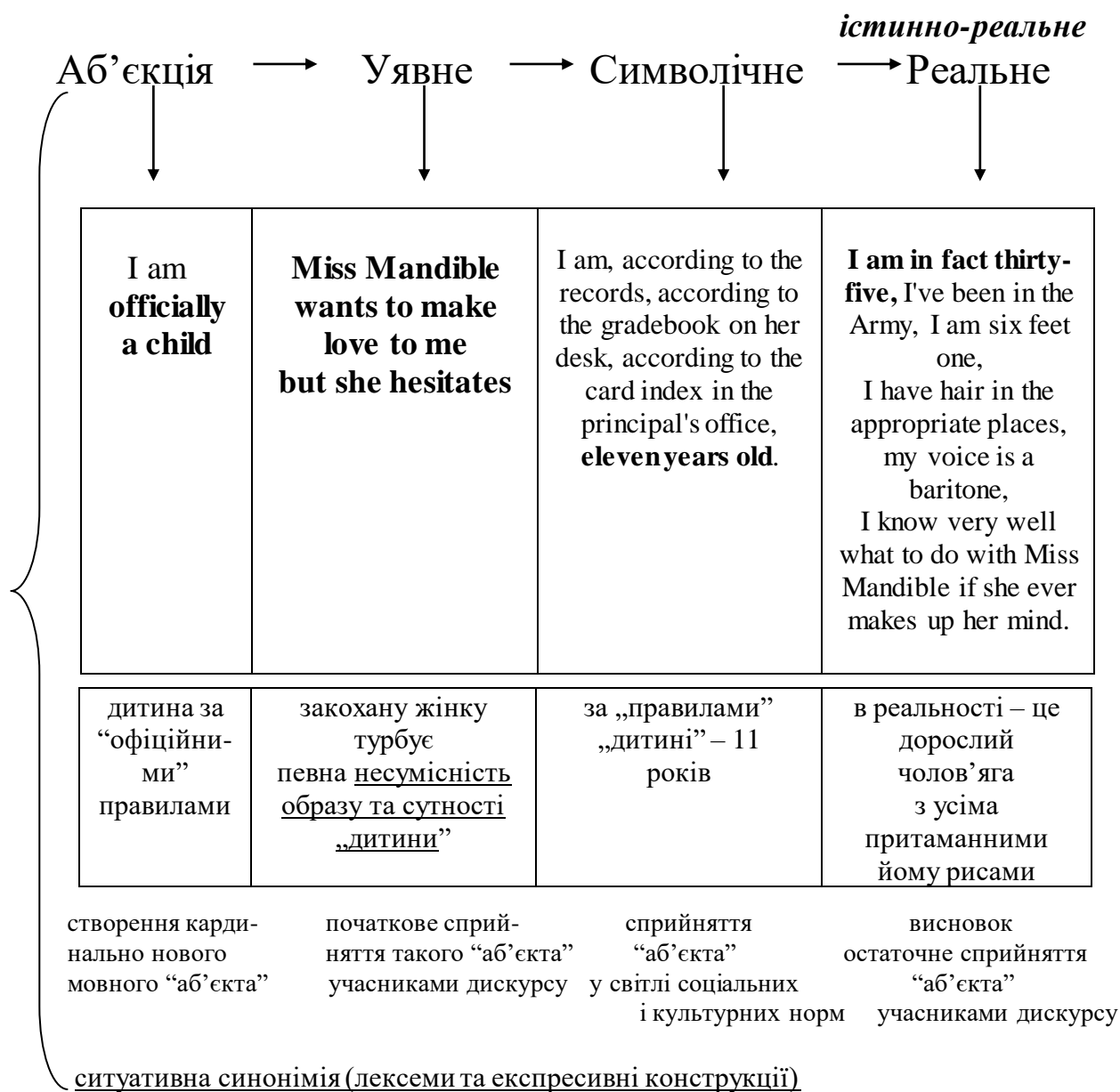

Рисунок 3.18 – Розвиток „аб'єкта” на прикладі НФЄ із оповідання Дональда Бартельмі „Me and Miss Mandible”

В результаті дискурсивного ланцюга даної НФЄ бачимо, що експресивні конструкції ствердного характеру *I am in fact thirty-five* та *I am eleven years old*, лексеми *child* та *love* (саме фізичне кохання), які є на перший погляд непокєднуваними в семантико-когнітивному плані, виявляються ситуативними синонімами одного семіопростору дискурсивної ситуації. Маленький хлопчик (що за оповіданням просто „числиться” малим, а насправді доросла людина відбуває покарання в школі) перетворюється в реальності на дорослого чоловіка, з яким хоче кохатися доросла жінка.

5) НФЄ в романі Василя Слапчука „Осінь за шокою” в частині „Коротка стрілка жіночого годинника” [296, С. 229]:

Парфуми пахли жінкою.

“аб’єкт” – „аб’єкція”

Він не любив агресивних запахів.

– Мені такі, щоб пахли квітами.

– Різні квіти пахнуть по-різному, – холодно мовила дівчина за прилавком.

уявне

символічне

Перевів очі від полиці з товаром на продавицю.

Йому доводилося нюхати квіти, які пахли так, що він легко міг уявити метелика з ножем.

реальне

Ці аромати переслідують його дотепер. Переслідують метелики з ножами...

Розвиток лексеми *парфуми* у якості „аб’єкта” можна прослідкувати у наступній схемі (див. рис. 3.19):

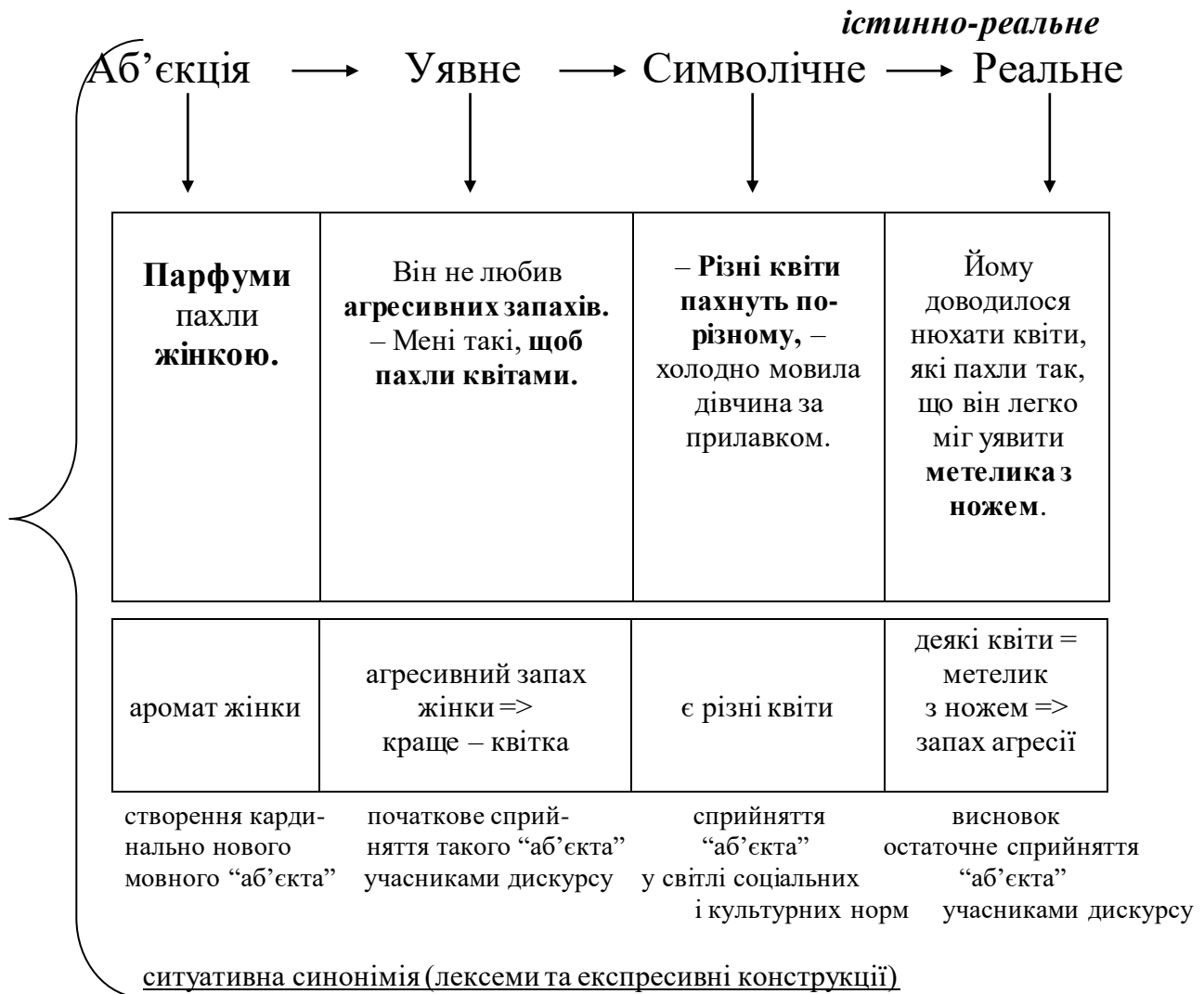

Рисунок 3.19 – Розвиток „аб’єкта” на прикладі НФЄ із роману В. Слапчука „Осінь за щокою”

Аб’єкт-лексема „парфуми” разом із сателітною лексемою „жінка”, лексемою „квіти”, словосполученнями „агресивний запах”, „метелик з ножем” (які є складовими експресивних конструкцій) перетворилися на ситуативні синоніми одного семіопростору, започаткувавши дискурсивний ланцюг, в якому виявляється, що для героя запах жінки – агресивний, а деякі квіти пахнуть також агресією (*метелик із ножем*). Семіосфера даного дискурсивного конструкту складається із двох ситуативних синонімів-знаків, семантико-когнітивне значення яких: *ніжність* + *агресія*. Сміслової колізії немає. Автор на початку одночасно вводить за допомогою мовних засобів як значення ніжності (лексеми *парфуми*, *жінка*, *квіти*), так і значення агресії. Експресивні конструкції *Він не любив агресивних запахів.* –

Мені такі, щоб пахли квітами. Одразу після Парфуми пахли жінкою поєднують поняття агресії та ніжності. Так само в кінці квіти, які головному героєві уявляються гарним варіантом для парфумів, для нього ж асоціюються із метеликами із ножем.

б) НФС глави *День, коли прийшов кінець світу* роману американського письменника Курта Воннегута „Cat’s Cradle” [302]:

*Call me **Jonah**. My parents did, or nearly did. They called me **John**.*

“аб’єкт” – „аб’єкція”

символічне

*Jonah — John — if I had been a **Sam**,*

уявне

*I would have been a **Jonah** still — not because I have been unlucky for others, but because*

реальне

somebody or something has compelled me to be certain places at certain times, without fail. Conveyances and motives, both conventional and bizarre, have been provided. And, according to plan, at each appointed second, at each appointed place this Jonah was there.

Розвиток лексеми-власної назви *Jonah* у якості „аб’єкта” можна прослідкувати у наступній схемі (див. рис. 3.20):

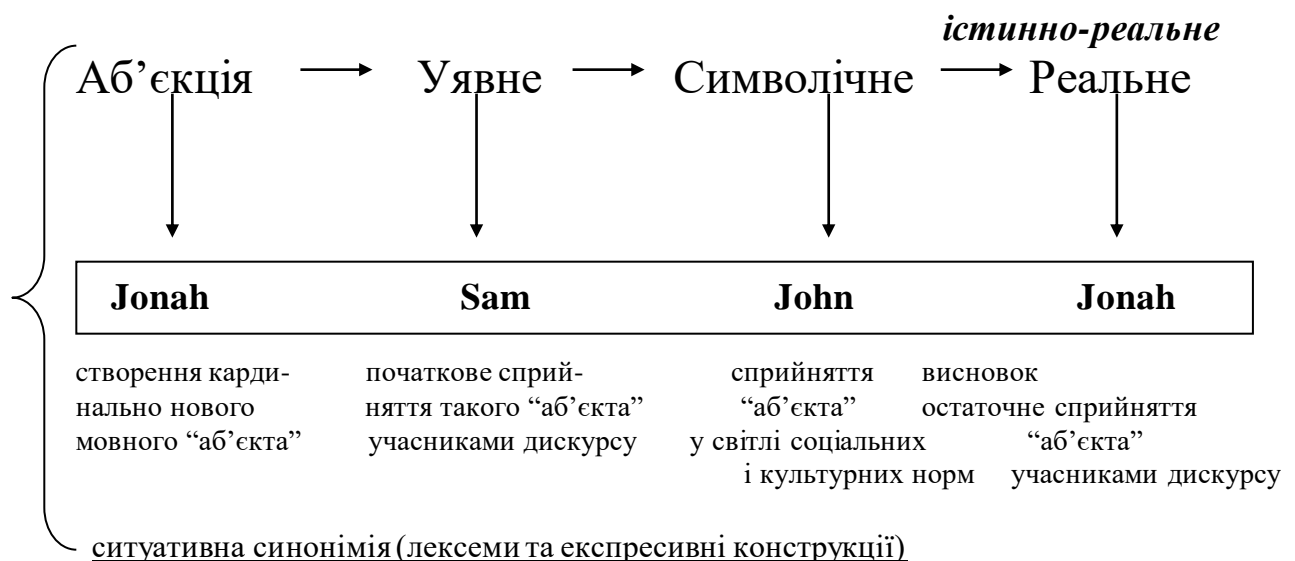

Рисунок 3.20 – Розвиток „аб’єкта” на прикладі НФС із роману К. Воннегута „Колиска для кішки”

Лексема *Jonah* (у даному випадку власна назва) є як вихідною точкою нового відокремленого на самому початку дискурсу образу, так і фінальним аспектом „аб’єктивного” ланцюга, завершальною ланкою, що об’єднує у єдине ситуативно-синонімічні лексеми, що виражені у даному випадку власними назвами, різними іменами одного й того самого героя оповідання. *Jonah, Sam та John* – одна і та ж людина за різних обставин вибору її імені. У смислове поле даної ситуативної обставини дискурсу залучені такі когнітивні значення як „суспільство”, „батьки” та „власна думка”, які переплітаються та виштовхують на поверхню-фінал „власну думку” головного героя. В обох випадках „аб’єкт” слугує зв’язкою, що починає та завершує певний дискурсивний відрізок.

7) НФЄ із оповідання „Кімната” письменниці Наталки Забрамської із збірки новел „Завжди” [289, С. 100–101]. Така НФЄ складається із авторських двох частин:

Частина 1

Заходжу до маленької кімнати, захаращеної всіляким непотребом, переважно книжками. Ні, навіть інкунабулами. Він сидить спиною до дверей. І я негайно бачу, як напружується його й так напружена спина.

Я постійно напружую його.

уявне

“аб’єкт” – „аб’єкція”

Мені весь час здається, ніби він хоче щось від мене приховати, а я порушую його приватність саме тоді, коли йому хочеться розглянути наодинці із собою те „щось”. Щоразу, заходячи до цієї кімнати, я почувуюся так, ніби випадково вдерлася до незамкненого туалету. (...)

(...) Він просто знищить мене за те, що я безліч разів таки заходила до цієї кімнати і йому доводилося відчувати це спиною.

Частина 2

Насправді він – моя найближча людина. Каже, що у нього немає нікого, крім мене. На всьому білому світі. Ми дуже кохаємо одне одного. Ми дуже залежні одне від одного.

символічне

*Я розумію, що це не назавжди. Він це також розуміє.
Часом, щоправда, дедалі рідше і рідше,
нам обоім здається, що всі **страхи** позаду.*

реальне

Тепер уточнимо смисл лексеми-займенника „він”, що є „аб’єктом” у даному дискурсі, розвиток такого поняття у тексті, його формування (див. рис. 3.21):

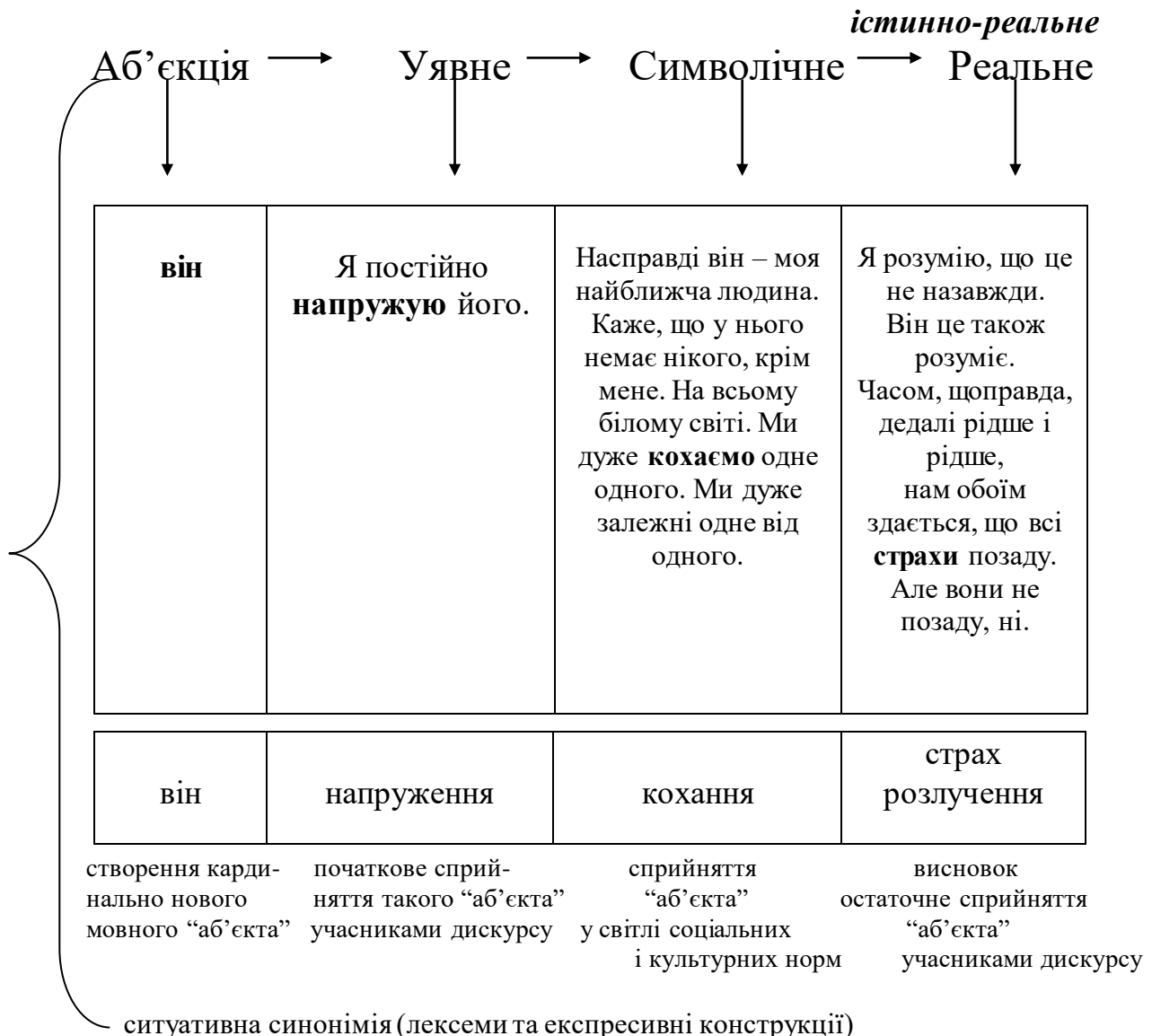
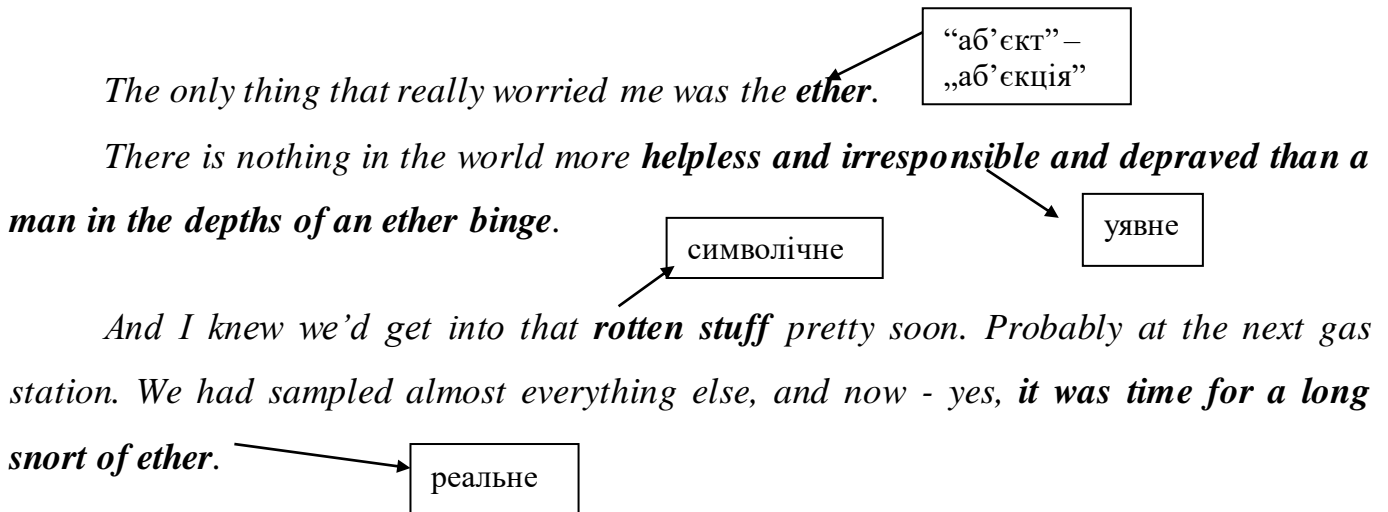

Рисунок 3.21 – Розвиток „аб’єкта” на прикладі НФС із оповідання „Кімната” Наталки Забрамської

У даному випадку займенник „він” є в одному когнітивному просторі із ситуативними синонімами – лексемами *напруження*, *страх* та *кохання*, що

реалізовані в експресивних конструкціях ствердного характеру. Аб'єкт *він* стає катализатором розвитку дискурсивного образу історії кохання двох людей, починає із лексеми *напруження* та завершує лексемою *страх*, замикаючи лексико-граматичну формацію, реалізуючи таким чином категорію зв'язності та виштовхує читача до фіналу-висновку: коханці не впевнені один в одному, піддають один одного сумнівам.

8) НФС із роману Хантера Томпсона „Fear and Loathing in Las Vegas” [301]:

Розглянемо розвиток „аб’єкта” – лексеми *ether* у даному відрізку дискурсу, зображеному схематично (див. рис. 3.22):

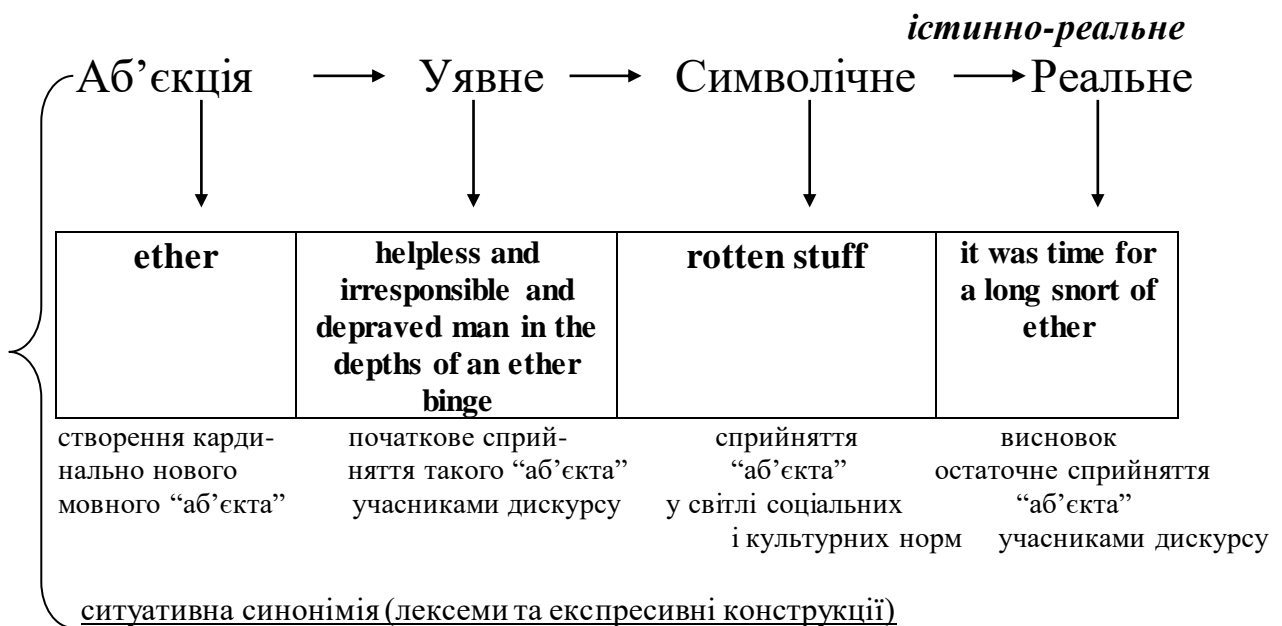

Рисунок 3.22 – Розвиток „аб’єкта” на прикладі НФС із роману Хантера Томпсона „Fear and Loathing in Las Vegas”

Значення лексеми *ether (eфip)* в одному когнітивному просторі разом із ситуативними синонімами (словосполученнями *helpless and irresponsible and depraved man in the depths of an ether binge, rotten stuff* (найбезпорадніший, безвідповідальний, розпусний чоловік, який „сидить” на ефірі, „гнила” справа), експресивною конструкцією *it was time for a long snort of ether* (саме час „ковтнути” ефіру), когнітивне ядро яких має значення „людина на наркотиках”) поступово виявляє своє справжнє значення, власне семіотичне поле у даному конкретному випадку, виявляючись не просто хімічною речовиною із певними особливостями (ефір – органічна сполука, що представляє собою безбарвну летючу рідину з характерним різким запахом, що використовується в медицині, в парфюмерії і в техніці), а справжнім наркотиком, що перетворив двох здорових молодих хлопців на асоціальну сомнамбулу, і виштовхує читача до фіналу-висновку. Ситуативними синонімами їх можна вважати тому, що вони мають спільне семантико-когнітивне значення в одному семіопросторі.

Вищезазначений аналіз підтверджує той факт, що безперервність інформативного потоку, в якому майже немає місця для роздумів Людини над ситуацією, яка склалася у житті, створює поштовх до побудови раптового образу. Він може поєднувати у собі як креативну думку його творця, так і зміст умов та обставин, які дали сили такому формуванню. Мова віддзеркалює цей процес у дискурсі за допомогою лінгвоекстемного компоненту *Аб’єкція*.

ЛЕК *Аб’єкція*, спираючись на значне психолінгвістичне підґрунтя, вміщує у себе поетапний процес формування новоствореної думки мовця. Етапи такого процесу покликані змалювати як семантичне, так і когнітивне значення усіх мовних конструкцій, залучених у процес. І, як наслідок, у поєднанні надають можливість успішного досягнення перлокутивного ефекту.

Дослідження виявило одну із тенденцій реалізації категорії зв’язності за допомогою ситуативної синонімії лексем та мовних експресивних конструкцій одного когнітивного простору на основі лінгвоекстемного компоненту *Аб’єкція*. Єдність та „єдиність” такого когнітивного простору виражається у тому, що воно змальовує одну ситуацію із певним одним когнітивним значенням та семіосферою.

Виникнення у тексті кардинально нового “аб’єкта” (результату дії свідомості у сучасних інформаційних умовах), його розвиток у дискурсі та подальше приєднання нових мовних форм на основі ситуативної синонімії і, як наслідок, фінал-висновок, виражений лексевою або експресивною конструкцією із певним когнітивним значенням, створюють завершену думку, забезпечують зв’язок тексту і виступають в ролі його структури і каркасу.

Порівнюючи випадки реалізації когезії на основі структурного лінгвостемного компоненту *Аб’єкція* за допомогою ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій в одному когнітивному просторі, можна зробити наступні висновки. Як в українському, так і в американському постмодерністському художньому тексті під час формування „аб’єкта” ситуативними синонімами можуть бути кардинально різні мовні одиниці, які, водночас, створюють однорідний семантико-когнітивний простір в семіосфері тексту. Під час аналізу вищезазначених прикладів можна визначити основну рису когнітивного змісту ілюстративного матеріалу – акцентуація уваги відбувається на двох основних типах людських взаємовідносин: соціальних та особистих (кохання, секс). Дослідження довело, що у матеріалі, що брався до розгляду, в англійських прикладах домінує тема саме соціальних взаємовідносин, проблем та сексу, що не пов’язаний із глибокими емоційними почуттями (можна також віднести до певного ритуалу отримання задоволення, що прийнятий у соціумі), в той час як в українських саме кохання та душевні переживання є основною темою, про що свідчать дані наступної таблиці (див. табл. 3.2):

Таблиця 3.2 – Вираження когнітивного змісту ситуативної синонімії на основі ЛЕКу *Аб’єкція*

№ прикладу укр./англомовн.	Характеристика	
	соціальні проблеми	особисті взаємовідносини
1	2	3
1) укр.		+

Продовження таблиці 3.2

1	2	3
2) англомовн.	+	
3) укр.		+
4) англомовн.	+	
5) укр.		+
6) англомовн.	+	
7) укр.		+
8) англомовн.	+	

Висновки до розділу 3

Дослідження постмодерністського тексту виявляє його відмінність від зв'язної класичної моделі та спрямовує дослідника на пошук нових способів (та мовних засобів їх вираження) реалізації категорії зв'язності, які б відповідали характеристикам данного тексту.

„Інакшість” тексту пояснює незвичність та глибоку психологічність способів реалізації, які є не просто мовними інструментами, а складовими багаторівневої структури зв'язного тексту, компонентами постмодерністського дискурсу, та які формують свою систему.

На нашу думку когезія у постмодерністському художньому тексті виражена наступними лінгвостемними компонентами (узагальнюючими способами) та стилістичними мовними засобами:

1. *анафоричний і катафоричний тип зв'язку на основі лінгвостемного компоненту Слід;*

2. *ситуативна синонімія лексем та експресивних конструкцій однієї семантико-когнітивної ситуації у тектовому просторі на основі лінгвостемного компоненту Аб'єкція.*

Обидва ці компоненти формують „горизонталь” структури зв’язного постмодерністського тексту, дозволяючи на лексико-синтаксичному рівні реалізувати не тільки категорію зв’язності, але й такі прийоми побудови постмодерністського дискурсу та тексту як:

Слід – асиміляція (Д. Фоккема), створення підтексту (З. Я. Тураєва);

Аб’екція – уривчастість, надмірність (Д. Фоккема), випадковість, коротке замикання (Д. Лодж).

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора:

1. Кротенко Л. Б. Лінгвістико-філософський компонент „Аб’екція” в постмодерністському дискурсі та реалізація категорії зв’язності (за допомогою ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій одного когнітивного поля) / Л. Б. Кротенко // Наукові записки. – Випуск 105(2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 495–502 (494–501).

2. Кротенко Л. Б. Текст крізь призму категорії зв’язності у Постмодернізмі на матеріалі реалізації лінгвістико-філософського компоненту СЛІД у дискурсі через анафоричний вид зв’язку / Л. Б. Кротенко // Вісник ЖДУ імені Івана Франка. – № 65. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012 р. – С. 196–200.

РОЗДІЛ 4

МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОГЕРЕНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

4.1 Глобальна рекурсія на основі ЛЕКу *Влада*

Кінець ХХ та початок ХХІ століття ознаменувався кардинальними змінами не тільки у науці, але й змінами у мові – основному людському важелі життєвого прогресу. Шквал нової інформації та попереднє нагромадження досвіду призводять до ускладнення внутрішньої структури слова, як такого, а, отже, і самого дискурсу та його складових. У даному випадку вважатимемо за одні з таких складових лексеми, значення яких розкривають зміст дискурсу.

Як зазначає З. Я. Тураєва, результатом дії інтегративних відносин, глобальної зв'язності тексту, що виникає лише з появою тексту як єдності найвищого щабля, є явище реалізації потенційної багатозначності слова у тексті, поява додаткових співзначень, які є не зафіксовані в системі [148]. „Співзначення” створюють нову систему, сигналізуючи про появу нового відгалуження у дискурсі, а отже, ускладнення досягнення перлокутивного ефекту, нового „завдання” для категорії зв'язності.

Відбувається приріст смислу, з'являються значення, які не входять в семантичну структуру слова [148]. Існує здатність тексту, як структурно-семантичної єдності, виконувати вплив на мовні одиниці, що входять до його складу. Під впливом тексту в його елементах реалізуються нові, допоміжні, додаткові значення, які або існують у скритому латентному стані, або породжуються контекстом [148, С. 10–11]. В одному ряду із основним значенням (початкове, основне кодове значення) у слова з'являються похідні кодові значення, які можуть бути сприйняті у системі всього тексту [Тураєва 1986].

Зв'язність тексту може реалізуватися за допомогою певної лексеми. Сама лексема несе в собі закодований текст, і такі тексти як „живі”, самостійні організми у взаємовпливі здатні до формування якісно нового продукту.

У поєднанні із епістемним, „архівним” [273] досвідом мовця з'являється новий інформативний прошарок. Багатозначне слово може містити у собі не просто значення, а утворювати лінгвоепістемний компонент, лінгвоепістемну формацію, яка виокремилася в результаті історичного процесу певного культурного простору. Нашарування додаткових значень відбувається за рахунок когнітивних смислів компоненту, реалізованих у тексті за допомогою лексеми.

І. С. Голованова у роботі „История мировой литературы. Постмодернизм” зазначає, що Постмодерн проголошує принцип кількості інтерпретацій, тому що безкінечність світу має як наслідок безкінечну кількість тлумачень [36].

У тексті присутні смисли, скриті і непомітні не тільки для звичайного „наївного” читача, але й інколи недоступні для самого автора (І. П. Ільїн вказує, що такі смисли Ж. Дерріда назвав „тими, що сплять”). Вони є „залишковими”, тобто ті, що є спадком від мовних або дискурсивних практик минулого, закріплених у мові у вигляді неусвідомлених мисленнєвих стереотипів, які у свою чергу так само несвідомо і незалежно від автора тексту трансформуються під дією мовних кліше епохи [53].

Одним з таких аспектів постмодерністського дискурсу, який може розкрити прихований зміст слова, є лінгвоепістемний компонент *Влада*, який за думкою І. П. Ільїна є важливим чинником у розкритті сутності постмодерністського тексту. І. П. Ільїн спирається на дослідження М. Фуко. За його словами, М. Фуко, починаючи із 1970 року, почав одночасно досліджувати як малі і локальні форми влади, що знаходяться на нижчих межах свого прояву, так і великі апарати, глобальні форми владарювання, які реалізують свою владу за допомогою інституціалізованого дискурсу. І. Ільїн вказує, що така міфологема, сприйнята людьми найрізноманітніших поглядів та переконань, відповідає сучасним західним уявленням про владу як про феномен, що обов'язково діє на кожну окрему особистість в її повсякденній практиці і, в той же час, має суперечливий характер,

що здатний неймовірним чином виявляти себе в найрізноманітніших сферах. У М. Фуко влада фактично існує сама заради себе і вчений концентрує увагу на механізмах її зовнішнього прояву та формуванні суб'єкту як результату її впливу. Влада, як бажання, безструктурна, і Фуко надає їй характеру жадоби панування. Так як усі соціальні відносини є владними відносинами [53].

Сучасна індустрія культури, як стверджують постструктуралісти, відмовляє індивіду в адекватному засобі для організації його власного життєвого досвіду, і тим самим позбавляє його необхідної мови для розуміння (в термінах постструктуралістів – „інтерпретації”) як самого себе, так і навколишнього світу. Таким чином, мова розглядається не просто як засіб пізнання, а й як інструмент соціальної комунікації, маніпулювання якою (панівною ідеологією) стосується не тільки мови наук (так званих наукових дискурсів кожної дисципліни), але головним чином проявляється в „деградації мови” повсякденності, служачи ознакою збочення людських відносин, симптомом „відносин панування і придушення” [273].

Є. Шейгал зазначає, що аналіз понятійного ядра концепту „влада” згідно із тлумачними та термінологічними словниками виводить такі його базові складники, як панування (домінування), право, контроль (здатність контролювати), сила, вплив, примус, авторитет. Усі ці компоненти мають комунікативну значимість і є сутністю влади як дискурсивної категорії [161].

Відповідно до точки зору Р. М. Балкара, люди з різними позиціями влади мають різні можливості по оволодінню найбільш прогресивними лінгвістичними механізмами і той, якому належить найбільша влада, може у будь-який момент вирішити, який лінгвістичний механізм найбільш прийнятний, і отже, той, хто має владу, в значній мірі визначає використання й значення слів та виразів [8].

Т. А. ван Дейк вказував на те, що пряме управління дією досягається за рахунок дискурсів, які мають директивну прагматичну функцію (елокутивну силу), наприклад, команди, погрози, закони, правила, інструкції, а також рекомендацій та поради. Переконуючі типи дискурсу, такі як реклама і пропаганда, також спрямовані на вплив на майбутні дії реципієнтів. Їх влада базується на економічних, фінансових, або, в загальному плані, корпоративних або інституційних ресурсах, і здійснюється

за рахунок доступу до засобів масової інформації і широкої уваги громадськості. Дотримання порядку в цьому випадку проводиться за допомогою риторичних засобів, наприклад, повторення і аргументації (...) [207].

Художній дискурс, який також змальовує соціальні відносини, демонструє владу по-своєму, інтерпретуючи дійсність через подібні особливості побудови зв'язків. В даному випадку це повтор.

І. А. Белокопитова вказує на поняття рекурентності, що полягає у повторному використанні мовної одиниці у риторичних або стилістичних цілях, а також у повторі синтаксичних структур [16]. Рекурентність може реалізувати як когезію, так і когерентність. Як засіб когезії, тобто структурної та формальної зв'язності, що здійснюється лінійно відповідно до організації тексту, рекурентність розглядається лінійно та постулюється як структурна рекурентність, рекурентність мовних одиниць. Рекурентність як засіб когерентності, тобто смислової та семантичної зв'язності, розглядається як повторення однакових або семантично близьких понять в абзаці – референціальна рекурентність (М. Холлідей, Р. Хасан) або імпліцитна рекурентність (В. Шиндлер, А. Роткегель), яка реалізується на семантичному рівні, зв'язуючи окремі надфразові єдності у єдину сполуку. Таким чином, рекурентність як механізм повтору смислів переноситься на вертикальний рівень [16].

Повтор ніколи не буває механічним. Він пов'язаний із глибинним смислом тексту [148]. В даному випадку (ілюстрованому у подальшому прикладом) дистантний лексичний повтор [33] як авторська інтенція створює відповідну як композиційно-смислову, так і семантичну структуру, що призводить до формування певної направленості дискурсу, підсилювання змістового ефекту із кожною новою появою лексеми чи граматико-синтаксичної структури. Адже у міру розгортання тексту відбувається накопичення кількісної інформації, що веде в кінцевому рахунку до якісно нового утворення [33, С. 7].

На думку В. А. Кухаренко, якщо слово при разовому використанні в художньому контексті набуває додаткових значень (смислів), то при повторенні цього слова у різних контекстах можна очікувати певного накопичення контекстуальних природжень, тобто розвитку особливої, релевантної тільки для

даного тексту семантичної структури слова, що повторюється, яка на відміну від такої, що задана словником, носить індивідуальний характер, який не може бути відтвореним у інших текстах [83, С. 48–49].

Повтор – універсальна лінгвістична категорія, яка відіграє важливу роль в організації сугестивного комунікативного впливу. Результатом сугестивного впливу є породження відчуттів, уявлень, емоційних станів і вольових спонукань без активної участі особистості. Повтор – типовий зразок сугестії. Спектр функцій повтору досить широкий: вони полягають у додатковому інформуванні, інтенсифікації емоційності мовлення, викликанні певного емоційного настрою, реалізації експресивності, зв'язності і ритмізації мовлення, що сприяє інтенсифікації впливу на адресата, повтор сприяє успішності комунікації, дозволяє адресанту ефективніше викладати свої думки. Повтор як сугестивна інструментальна стратегія полягає в рекурентній експлікації „тематичних” концептів, які адресант актуалізує у дискурсі [51].

Здатність повтору до домінуючого, „владного” характеру підкреслює Г. Штогрин: „У політичних промовах широко використовуються різноманітні повтори. Вони створюють своєрідний ритм промови, посилюючи тим самим сугестивний вплив на цільову аудиторію. Для повторів властива ідентичність та стереотипність, завдяки чому вони здатні чинити вплив на людину поза її свідомістю. Найбільш поширеним видом повтору є лексичний, метою якого є підкреслити певну ідею та слугувати елементом розкриття головної думки. У політичних промовах важливу роль відіграє також семантичний повтор, який виражається словами та словосполученнями одного семантичного поля, складниками якого є слова, що мають спільний елемент значення” [164].

За Є. В. Афанасенко, значимість семантичного повтору в даному випадку пов'язана із загальним підсилювальним, актуалізаційним ефектом, що виникає при повторі будь-яких мовних одиниць, і тим більше одиниць плану змісту. Семантичний (змістовний) повтор має різні втілення. По-перше, він реалізується в тавтологічних повторах, що виникають при неодноразовому вживанні одних і тих же мовних одиниць – морфем, слів, словосполучень або речень. По-друге,

семантичний повтор мовних одиниць з'являється при вживанні в словосполученні, реченні або на найближчому ділянці тексту мовних одиниць, що мають семантичну спільність при розбіжностях в плані вираження, тобто реалізується в явищах семантичної еквівалентності [7].

За частиномовним критерієм можна виділити наступні види повторів: лексичний (простий, в якому одиниця-елемент повтору не зазнає формальних змін, окрім граматичних флексій, та словотвірний, в якому повторювані одиниці є спільнокореновими або належать до однієї словотвірної парадигми) та граматичний (займенниковий, сполучниковий та синтаксичний, коли повторюються словосполучення або цілі предикації) [51]. У нашому дослідженні має місце лексико-синтаксичний повтор.

Аналіз українських та американських постмодерністських художніх творів показав, що влада та бажання влади є чи не найбільшим та домінантним мотивуючим фактором. Людина у сьогоденні подій не має простору свободи для вияву власної особистості. Все ще діючі моральні норми та заборони перемішалися із соціальними диктаторськими законами і створили певний образ успішної людини, яка *повинна* вміти заробляти, *повинна* досягти статусу. Влада у свідомості людини перетворилася не на привілею обраних, за яку завжди треба відповідати, а щось на зразок модної пари взуття, яке є статусним показником. Людина навчилася *керувати* собою, змушувати себе носити *правильний* одяг, їсти у *правильних* ресторанах і читати *правильні* книжки, навіть якщо кортить інакшого, не такого як у всіх. Якщо людина успішно керує собою, не залишаючи власній свідомості вільного простору, то чому вона не зможе так само вдало керувати оточуючими? Не для того, щоб тільки домінувати, а щоб виявити власну, затиснуту соціумом сутність, виділитися з поміж певної групи і владно про себе заявити.

Базисними складниками, які формують основу дослідження такого лінгвостемного компоненту як *Влада*, є Дискурс, Інформація та сама Влада. Їхня взаємодія матиме графічну реалізацію у наступній схемі (див. рис. 4.1), де двонаправлені стрілки постулюють взаємовідношення між ними, взаємозалежність та взаємовплив:

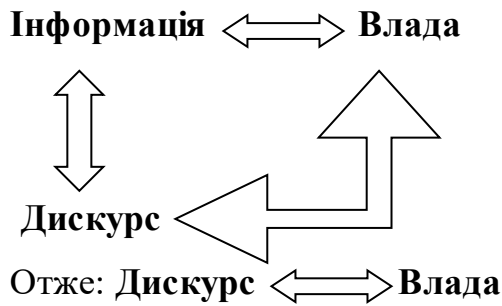

Рисунок 4.1 – Модель взаємодії Дискурсу, Інформації та Влади, як когнітивного компоненту

Більше того, актуалізація, підкреслення, посилення емоційності, а внаслідок цього, і впливу, мають місце у постмодерністському дискурсі завдяки таким чинникам як раціоналізм, спрощений погляд на життя, як джерело задоволень власного *Я*.

М. Д. Купарашвілі зауважує, що „раціоналізм, перетворившись в метадискурс у другій половині ХХ ст., став не тільки спрощувати, але й ігнорувати багато складових людського буття, зумовлюючи тим самим спрощення і механізацію людської екзистенції. (...) Крім того, дискурс визначається власною мовою викладу. Він пропонує свою термінологію, свій елітний запас слів, в який повинні бути „одягнені” будь-які думки з будь-якої системи цінностей, щоб вони були сприйняті і визнані. (...) [82].

Спираючись на вищезазначене, розглянемо приклади багатозначних лексем, що реалізують глобальну зв'язність у тексті. Наведемо ілюстративні приклади реалізації когерентності за допомогою ЛЕКу *Влада* на основі повтору по черзі (україн. – англ. мовн., україн. – англ. мовн.), в об'ємному співвідношенні досліджуваного відрізка тексту 1:1, для можливості проведення паралелі та порівняння:

1) Оповідання Дональда Бартельмі (американський письменник-постмодерніст, один з найвидатніших представників „школи чорного гумору”) „King of Jazz” [298] ілюструє бажання музиканта бути королем джазу, бажання настільки сильне, що словосполучення *king of jazz* (король джазу) з'являється на самому початку і ніби переслідує читача до самого кінця оповідання. Загалом у

короткому оповіданні словосполучення з'являється 8 разів та 2 рази лексема *king* окремо у прямій мові героїв у структурно завершених, чітких, імперативних реченнях.

Семантика слова *king* виконує функцію демонстрації панівного становища головного героя, якого він ледве не позбувся, але встиг повернути. Категорія зв'язності тексту у даному випадку реалізується через лінгвоепістемний компонент *Влада* на основі того, що лексема з'являється декілька разів, що є сполучником у семантико-когнітивному ланцюгові тексту.

*Well I'm the **king of jazz** now, thought Hokie Mokie to himself as he oiled the slide on his trombone. Hasn't been a 'bone man been **king of jazz** for many years. But now that Spicy MacLammermoor, the old king, is dead, I guess I'm it. Maybe I better play a few notes out of this window here, to reassure myself. (.....)*

*"The real epiphanic glow, such as is obtained only by artists of the caliber of Hokie Mokie, who's from Pass Christian, Mississippi. He's the **king of jazz**, now that Spicy MacLammermoor is gone." (.....)*

*"What we gonna play, Hokie? You the **king of jazz** now, you gotta decide."*

"How 'bout 'Smoke'?" (.....)

*"He refuses to play 'Smoke'! But Hokie Mokie is the **king of jazz** and he says 'Smoke!'"*

"Man, you from outa town or something? What do you mean you refuse to play 'Smoke'? How'd you get on this gig anyhow? Who hired you?" (.....)

*"You ask him, I'm scared. You don't fool around with the **king of jazz**. That young Japanese guy's pretty good, too." (.....)*

*"No, I got ears. I'm not mistaken. Hideo Yamaguchi is the new **king of jazz**."*

*"You want to be **king** emeritus?" (.....)*

"You're my man, Hokie! That was the dadblangedest thing I ever saw!"

*"You're the **king of jazz** once again!"*

"Hokie Mokie is the most happening thing there is!" (.....) [298].

Подана до уваги схема графічно ілюструє реалізацію категорії зв'язності у невеликому оповіданні Дональда Бартельмі “King of jazz” на основі повторюваності лексеми, де цифри означають номер рядка (див. рис. 4.2):

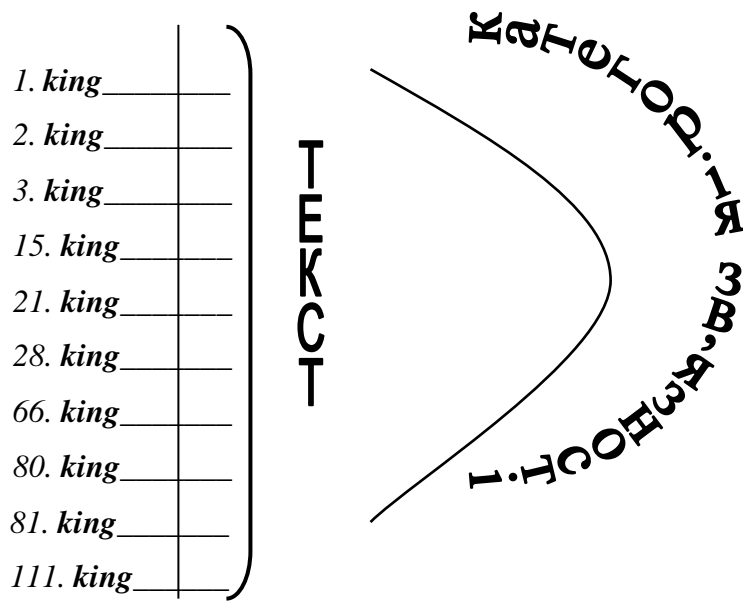

Рисунок 4.2 – Положення багатозначної лексеми у тексті на прикладі оповідання Дональда Бартельмі “King of jazz”

Лексема *king* має прямий семантичний смисл – „король”, тобто володар, що панує у певній області, королівстві. У поданому до уваги прикладі лексема *king* також семантизує значення „король ситуації”, „переможець”.

2) НФЄ із глави *Мовчання: адресант і адресат* оповідання українського письменника-постмодерніста Василя Слапчука „Клітка для неба” [296, С. 66]:

– *Ти – моя друга **війна**.*

Мій голос зливається з голосом лісу. Мій голос зривається на тишу.

Галявина залита сонцем. Лежу горілиць у високій лісовій траві, наче в ямі.

Поряд в такій же ямі лежить Серафіта. Я не бачу її. Лише чую її мовчання.

*Серафіта мовчить. **Її мовчання** – адресоване мені. (.....)*

– *Ти – моя друга **поразка**.*

Мій голос перекривається тріском зламаних стебел трави та хрускотом зламаних мурашиних лапок. Мій голос поглинається моїм голосом. Серафіта мовчить.

Її мовчання – адресоване мені.

Луку її мовчання може чути хто завгодно [296, С. 67].

В даному оповіданні описана історія кохання, і семантико-когнітивний рівень ключових лексем, які вбудовані у художній дискурс відповідно до такої ж схеми, як і у попередньому прикладі, також актуалізує лінгвоепістемний компонент *Влада*. При чому лексема *мовчання* знаходиться на тому ж самому когнітивному рівні, що й *війна* та *поразка*. Подані до уваги лексеми відносяться до двох різних героїв оповідання, кохання яких описує письменник. Для чоловіка кохання перетворилося на шлях війни, в якій треба перемогти. Лексема *поразка* ілюструє лінгвоепістемний компонент *Влада* з позиції втрати у даній ситуації відповідно до контекстуального аналізу. Лексема *мовчання* відноситься до героїні оповідання і своїм семантико-когнітивним значенням актуалізує лінгвоепістемний компонент *Влада* на вищому рівні, оскільки, як зазначає Є. Шейгал у своїй роботі, мовчання означає точне знання того, про що мовчать, тому влада виступає ще й як монополія на інформацію. Лише той, хто має владу, має право робити вибір, у тому числі вибір із деяких комунікативних можливостей [161]. Подана до уваги схема ілюструє реалізацію категорії зв'язності у даному оповіданні (див. рис. 4.3):

Рисунок 4.3 – Положення багатозначної лексеми у тексті на прикладі оповідання В. Слапчука „Клітка для неба”

Семантико-когнітивний лексичний ланцюг тексту *війна-мовчання-поразка-мовчання* нівелює звичні значення компонентів ланцюга для виокремлення наступного шару значень: *поразка героя* – *перемога героїні* – *влада героїні тексту*. Отже, ЛЕК *Влада* є зв'язуючою ланкою у когнітивному полі дискурсу, реалізації

смыслу тексту. Багатозначність лексеми у даному прикладі проявляється у непрямому семантичному значенні ключових слів, і „владне” значення їх стає зрозумілим лише на підставі їхнього положення в мовній семіосфері ситуації: повтор та когнітивні нашарування значень. У випадку реалізації лексем **війна** – **поразка** має місце рекурентність лексеми.

В обох випадках ілюстративного матеріалу можна спостерігати повну рекурентність або лексемрекурентність [16], на основі когерентності, яка виявила себе в повторі лексем. „Прошиваючи” текст вертикально, тобто формуючи його вертикальну, когерентну структуру, лексеми, що повторюються, утворюють зв’язок між формальними та смисловими частинами тексту. Як зазначає у своїй статті І. А. Белокопитова, всі види рекурентності взаємопов’язані, оскільки підпорядковані єдиній меті – зробити текст єдиним цілим [16].

3) В оповіданні Дональда Бартельмі „Sentence” (повністю наведене у додатку Г) слово *sentence* актуалізується 15 разів, „прошиваючи” таким чином текст, і маючи на меті як виразити форму оповідання у вигляді суцільного речення, вказати на основного героя твору (ним є також речення), так і допомогти руслу оповідання „не збитися із курсу”, ніби нагадуючи тему знову і знову. Причина полягає в тому, що оповідання скроєне із різних за тематикою смислових „шматків” без крапок. Схематичне зображення повтору ключової лексеми має наступний вигляд, де цифри означають номер рядка (див. рис. 4.4):

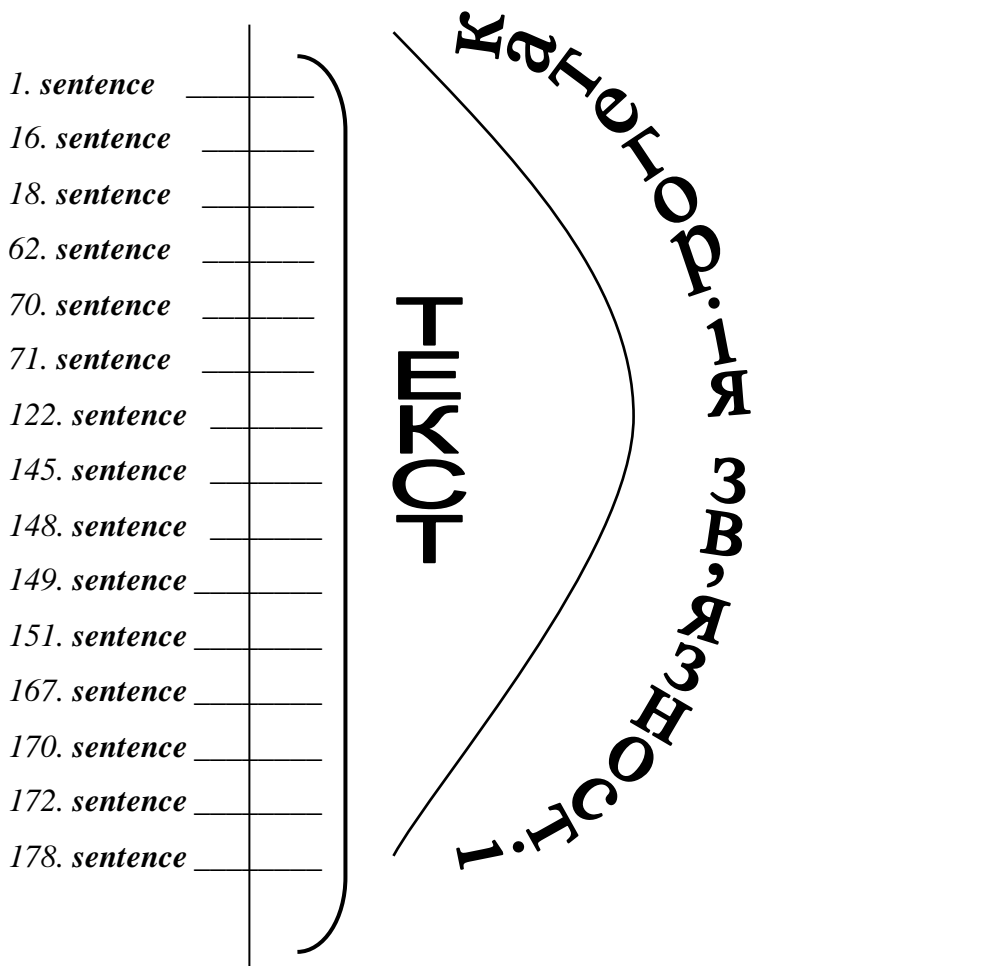

Рисунок 4.4 – Положення багатозначної лексеми у тексті на прикладі оповідання Дональда Бартельмі „Sentence”

4) Глава із оповідання Василя Слалчука „Кенгуру завбільшки з цвіркуна” [296, С. 228–230]:

І зазирає в усі кутки і шпарини.

– *Ти не бачила моєї скрипочки?*

Ця подивовано вилупила очі, її руді брови стрибнули на маківку.

– *Якої скрипочки?*

– *Що значить „якої”? У мене тільки одна скрипочка.*

Брови у Цієї посунулися на потилицю.

– *Та в тебе не те що скрипки, сурми мідної із роду не було! – затонуто вигукнула.*

І не припиняє пошуку.

– *Можє, ти скажеш, що в мене і діда ніколи не було?*

- До чого тут твій дід?
- До того, що це дід надіслав мені *скрипочку* з Канади.
- У тебе є дід у Канаді!!! – брови у Цієї впали на комірець блузки. (....)

Ночував І на килимку біля дверей. Засинаючи, він мріяв:

„Коли знайду *скрипочку* – Лана зіграє мені щось веселе. Лана гратиме на *скрипочці*, а я буду гортати ноти”.

Подана до уваги схема ілюструє реалізацію категорії зв'язності у даному оповіданні, де цифри означають номер рядка (див. рис. 4.5):

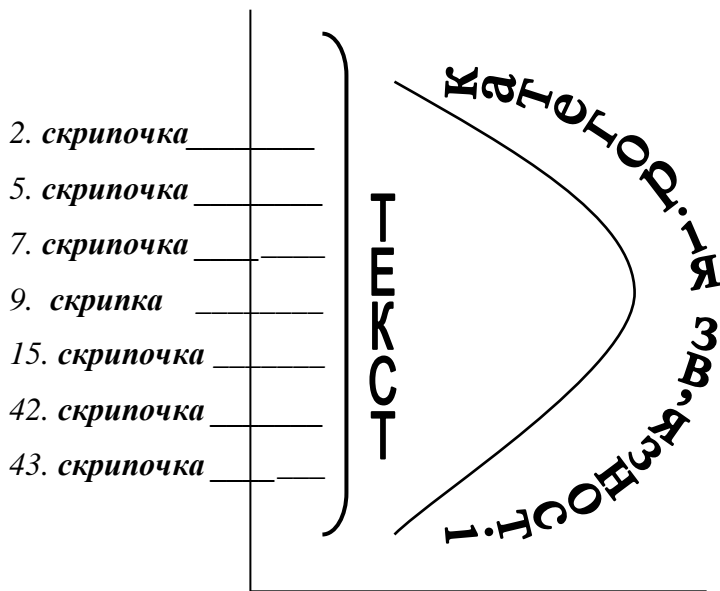

Рисунок 4.5 – Положення багатозначної лексеми у тексті на прикладі оповідання В. Слапчука „Кенгуру завбільшки з цвіркуна”

Актуалізація лексеми „скрипочка” (із однією варацією – „скрипка”) більше ніж один раз (загальна кількість – 7) має на меті ілюструвати „владне” бажання головного героя наполягти на своєму та досягнути власної мети, навіть якщо для цього потрібно посваритися із сестрою, за допомогою повтору, що означає прагнення владного впливу.

5) В оповіданні Дональда Бартельмі „The Balloon” [298] лексема *balloon* повторюється 41 раз. Не дивлячись на своє пряме значення „повітряна куля”, ця річ, що однієї ночі опустилася над містом та заповнила собою простір, перетворюється

на подію величезного масштабу для жителів Манхетена. Для дітей – можливість порозважатися, а для дорослих це:

- інтелектуальна подія, „екшн”;
- здатність переосмислити власне Я, підвищити самооцінку;
- можливість подорожей, нових знайомств та відкриттів.

Величезний об’єм кулі домінує над містом, звертає на себе увагу, змінює життя. Отже, значення лексеми *the balloon* залучає у когнітивну семіосферу знак *Влади* над людьми міста та когнітивне значення *події*, що додається до основного, прямого семантичного.

б) У романі Василя Слапчука „Осінь за шокою” [296, С. 53–103] в главі під назвою „Мандрівка на рожевому дирижаблі” повтор (у вигляді наступних лексем: *дощ* – 14 разів, *дівчина* – 33 рази) відбувається у вставних відрізках, які є оповіданнями головного героя. Основною темою усього твору є кохання. *Дощ* і *дівчина* вперто повторюються у тих відрізках, які присвячені найсвітлішій порі будівництва взаємин – ранній порі, коли двоє тільки познайомилися і в них все тільки починається. На наш погляд, як автор, так і головний герой, у якого теж відбувається така романтична стадія, прагнуть наголосити на неперевершеності та романтичності такої пори.

Постмодерністський художній текст відображає сучасні мовні особливості семіосфери. Концепція „владного” впливу, що є таким бажаним у сьогоденні сучасного суспільства, проявляється у мові різним чином. Лінгвоепістемний компонент *Влада* ілюструє за допомогою повтору мовної сполуки у тексті бажання сучасної Людини володарювати.

Можливість реалізації багатозначності лексеми з позиції лінгвоепістемного компоненту *Влада* зображує еволюціонування когнітивних смислів слова та можливість реалізації за допомогою нього глобальної зв’язності тексту на основі повтору лексем та семантико-когнітивних конструкцій, які „прошивають” текст, єднаючи його.

Порівняння випадків реалізації когерентності на основі лінгвоепістемного компоненту *Влада* за допомогою такої стилістичної фігури як повтор доводить, що

як в україномовному, так і в англomовному постмодерністському текстовому художньому дискурсі проявляється бажання володарювати і відмінності у прояві владного бажання у тексті за допомогою повтору не присутні.

4.2 Наративні засоби реалізації категорії зв'язності в постмодерністському художньому тексті

На нашу думку, сучасний текст відображує навколишню дійсність, його знакову систему та можливість співвіднесення його категорій із лінгвістичними категоріями. Знаки у свою чергу складають коди тексту, реалізуючи собою семантико-когнітивний зміст.

Відповідно до ключової концепції нашого дослідження, Текст дорівнює Людині і навпаки. Тобто знак Тексту може дорівнювати знаку особистості Людини, і знаки людського „Я” формують антропоцентричний код. Для „розшифровки” кодів особистості, що мають повне втілення у дискурсі, слід розглянути питання співіснування Людини та інформації у сьогоденні.

Людину, яка потонула в інформативному шквалі, яка зрозуміла, що сучасність нестійка й мінлива, яка вже перевантажена різноманітними спокусами, яка сама втратила орієнтир, можна звабити лише подібною до неї самої інформацією. Дезорієнтована людина має відповідні характеристики, особливості. Як зазначає Н. Є. Ліхіна: „В постгуманістичну епоху свідомість людини пронизує відчуття катастрофи, кінця світу, Апокаліпсису, того, що соціопсихологи називають мілленарізмом. Історія починає сприйматися як фатальний процес, людство сліпо підкоряється долі. Людська особистість, що була у традиційних онтологічних координатах мірою всього суцього, категорією самоцінною і самодостатньою, виявляє свою ущербність. Склалася думка, що концепції особистості у постмодерністів немає. Людина, швидше, сприймається як антиособистість, антигерой. При такому баченні дійсності, коли предметом осмислення стають одна лише нестабільність, хаос, фрагментарність, безглуздість симуляцій, існування цілісної особистості носить проблематичний характер. В постмодерністській

інтерпретації людина перетворюється, з одного боку, в „негативний простір” (Розалінда Краус), „випадковий механізм” (Мішель Скресс), „фрагментарну людину” (Ж.Дерріда), „людину в мінусовій системі координат” і т.д. Ролан Барт, наприклад, взагалі розробив постулат про смерть суб’єкта. (...) Алогізм і невмотивованість вчинків, непередбачуваність поведінки, ірраціональність сприйняття світу, невміння поставити межу своїм бажанням, потребам, примхам, іманентний страх перед майбутнім, інстинкт руйнування всього і вся в сукупності з суїцидальним комплексом обумовлюють стереотип мислення і поведінки героїв, які на зовнішньому рівні свого існування володіють культурою, тонкістю, чарівністю, витонченістю, перебувають у статусі напівбогів, а в своєму внутрішньому „я” (часто в уяві) здійснюють жахливі вчинки” [87].

Постмодерністська сучасність показала, що немає ніяких секретів чи потаємних аспектів людського буття, які б ще не були розтиражованими та які б ще могли шокувати громадськість. Але коли довкола всього забагато, то все важче й важче привернути увагу читача, це можна зробити лише порушивши правила, як у рекламі для телебачення: чим неочікуваніший образ, тим більше шансів привернути увагу. Більше того, у текстах Постмодернізму діють ще два аспекти: 1) егоїзм та одночасно страхи за себе сучасної людини в епоху всіляких криз (страх бути не почутим, страх за своє власне „Я”); 2) людину вже більше не обмежують кордони моралі та поведінки.

Автор подає спочатку ту інформацію, яка стає найважливішою для нього самого – найемоційнішу частину власного нарративу. Ніби Читачі є простими попутниками у вагоні поїзда, і Авторіві вже хочеться схопити читача за рукав та виплеснути спочатку найважливішу та найемоційнішу інформацію, а потім те, що потрібно для „змалювання обстановки”. Як каже одна із героїнь творів С. Поваляєвої, української письменниці-постмодерністки: „От нема у мене терпіння – завжди завчасно прохоплюється суть фіналу, ну та вже” [291, С.43].

Автор вже не звертається до Читача „мій читачу”. За допомогою такого прийому ніби починається приватна розмова, звужується дистанція між Читачем і героєм (Автором), Читач залучається до Тексту та емоційно переживає події. Читач

ніби розмовляє із Автором у формі діалогу (за А. В. Соколовим, діалог – форма комунікаційної взаємодії, при якій досягається соціально-психологічна спільність партнерів [142]), класичної життєвої ситуації. Адже, за І. П. Ільїним, будь-який процес інтерпретації художнього твору заснований на його порівнянні з дійсністю і тим самим припускає наявність певного зазору, дистанції між літературним текстом і реальним світом, між мистецтвом і життям – те, що постмодернізм і намагається подолати, влаштувавши „коротке замикання”, щоб привести читача в шоковий стан і не дати йому можливості асимілювати „постмодерністське письмо” конвенціональними категоріями традиційної літератури” [273].

Перенесення діалогу як форми спілкування із життя у текст є підтвердженням вищезазначеної думки. Наступна схема змальовує виникнення ілюзії діалогу у читача такого тексту, де стрілки означають взаємодію, своєрідну „співпрацю” між Автором, Читачем-Співрозмовником і Текстом. Стрілка, що направлена від слова ЧИТАЧ-СПІВРОЗМОВНИК до слова ТЕКСТ означає те, що текст виникає після такої „взаємодії-співпраці” (див. рис. 4.6):

Рисунок 4.6 – Модель взаємодії Автора та Читача на основі Тексту у вигляді діалогу

В даній роботі текстово-дискурсивний код „діалогу”, який полягає у взаємодії між Читачем та Автором у просторі Тексту, додає до себе ще один код – „захисту власного „Я”. Оскільки Людина Постмодернізму знає, що жити слід сьогодні і зараз, адже світ нестійкий і нестабільний, зміни довкола відбуваються із швидкістю світла і убезпечити себе від розчинення у масі можна лише повернувши до себе увагу, ніби вигукнувши: „Я тут!”. Схематичне зображення даної думки має наступне вираження, де коди „діалогу” та „захисту власного Я” складаються із певних знаків (див.рис. 4.7):

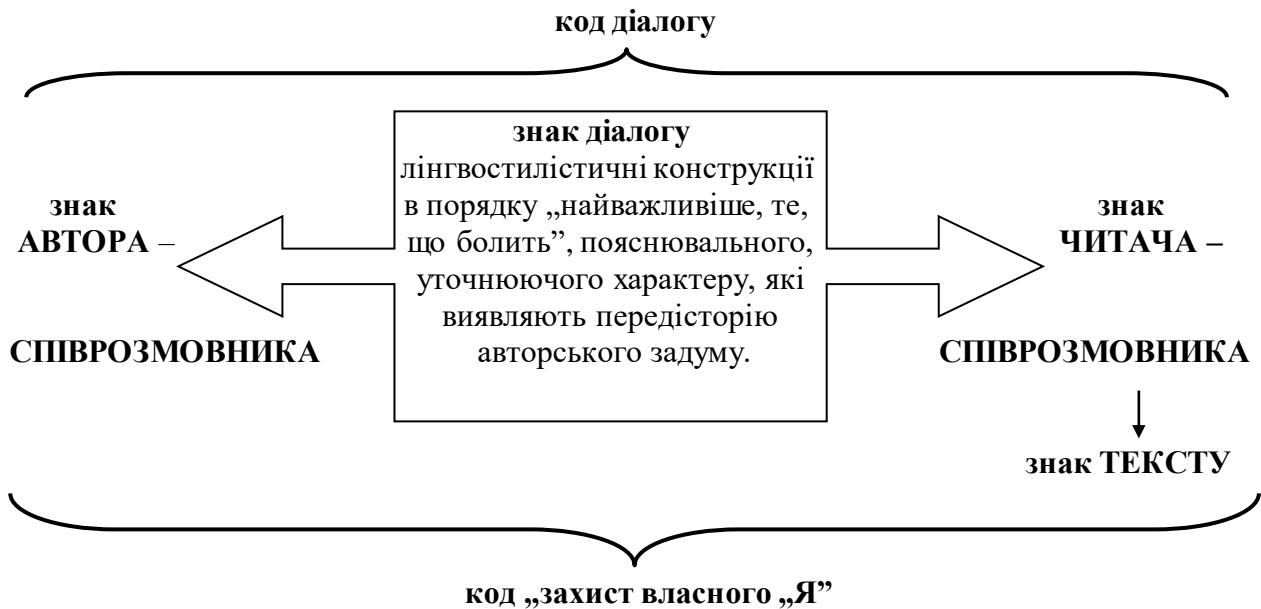

Рисунок 4.7 – Модель взаємодії Автора та Читача у просторі Тексту на основі коду „діалогу” та коду „захисту власного Я”

Код „діалогу” та код „захисту власного Я”, репрезентантом якого тут є постмодерністський дискурс, складається із певних лінгвістичних сполук, що є знаками, складниками, а, отже, засобами розшифровки коду. Обидва ці коди проявляються на основі певного способу реалізації таких сполук, що буде ілюстровано в подальшому прикладами. Дані коди складаються із знаку автора-співрозмовника, читача-співрозмовника та знаку діалогу.

Аналіз україномовних та англійськомовних творів постмодерністського напрямку показав, що формування основної думки (у вигляді структурно-змістової єдності) починається з появи основного змістового елемента на самому початку і реалізація його відбувається у вигляді встановлення відношень між позамовним об’єктом та мовними одиницями. Образ, сформований у свідомості автора, сприймається читачем на початку у вигляді кінцевого завершеного варіанту-„результату” без попереднього пояснення та „історії”. Раптова поява інформації у вигляді однієї семантико-граматичної конструкції ствердного характеру змушує автора приєднувати фразові конструкції уточнюючого та варіативного змісту для пояснення того, що відбувається, суцільним незвичним семантико-когнітивним

змістовим потоком. Для ілюстрації вищезазначеного пропонується до розгляду наступна схема (див. рис. 4.8):

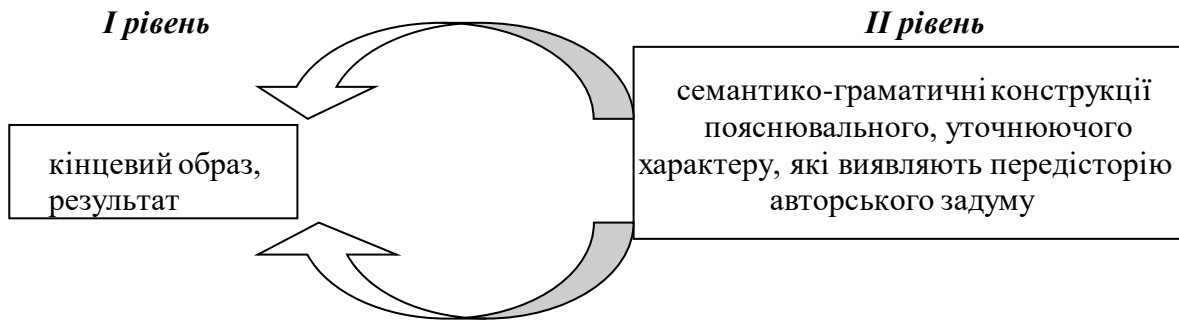

Рисунок 4.8 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я”

I рівень – це текстовий авторський дискурс, який реципієнт отримує в першу чергу, II рівень – подальші мовні конструкції пояснювального, уточнюючого характеру, які виявляють передісторію авторського задуму та поступово приєднуються до I рівня (графічно виражено у вигляді напівкруглих стрілок, направлених від рівня II до рівня I).

Наведемо тепер ілюстративні приклади реалізації когерентності за допомогою таких кодів формування постмодерністського дискурсу як код „діалогу” та „захисту власного Я” по черзі (україн. – англomовн., україн. – англomовн.), в об’ємному співвідношенні досліджуваного відрізка тексту 1:1, для можливості проведення паралелі та порівняння.

1) Перший абзац (НФЄ) оповідання „The party” Дональда Бартельмі [298] можна поділити на смислові частини:

I went to a party and corrected a pronunciation. The man whose voice I had adjusted fell back into the kitchen. / I praised a Bonnard. It was not a Bonnard. / My new glasses, I explained, and I'm terribly sorry, but significant variations elude me, vodka exhausts me, I was young once, essential services are being maintained. Drums, drums, drums, outside the windows. / I thought that if I could persuade you to say "No," then my own responsibility would be limited, or changed, another sort of life would be possible,

different from the life we had previously, somewhat skeptically, enjoyed together [Barthelme].

Герой прийшов на вечірку для того, щоб переконати свою дівчину відмовитись від пропозиції і результатом цього були б певні зміни. В результаті він іронічно підкреслює, що лише вдосконалив свою вимову. А до цього, напившись, вихваляв якогось учасника вечірки, якого сплутав з іншим. Класичний підхід побудови дискурсу, на відміну від постмодерністського, вимагає послідовного малюнку подій. Але в даному випадку фінальна інформація подається раптово, на початку, без попереджень та передісторії.

У поданій до уваги схемі цифри 1, 2, 3, 4, 5 означають класичну послідовність фразових єдностей (див. рис. 4.9):

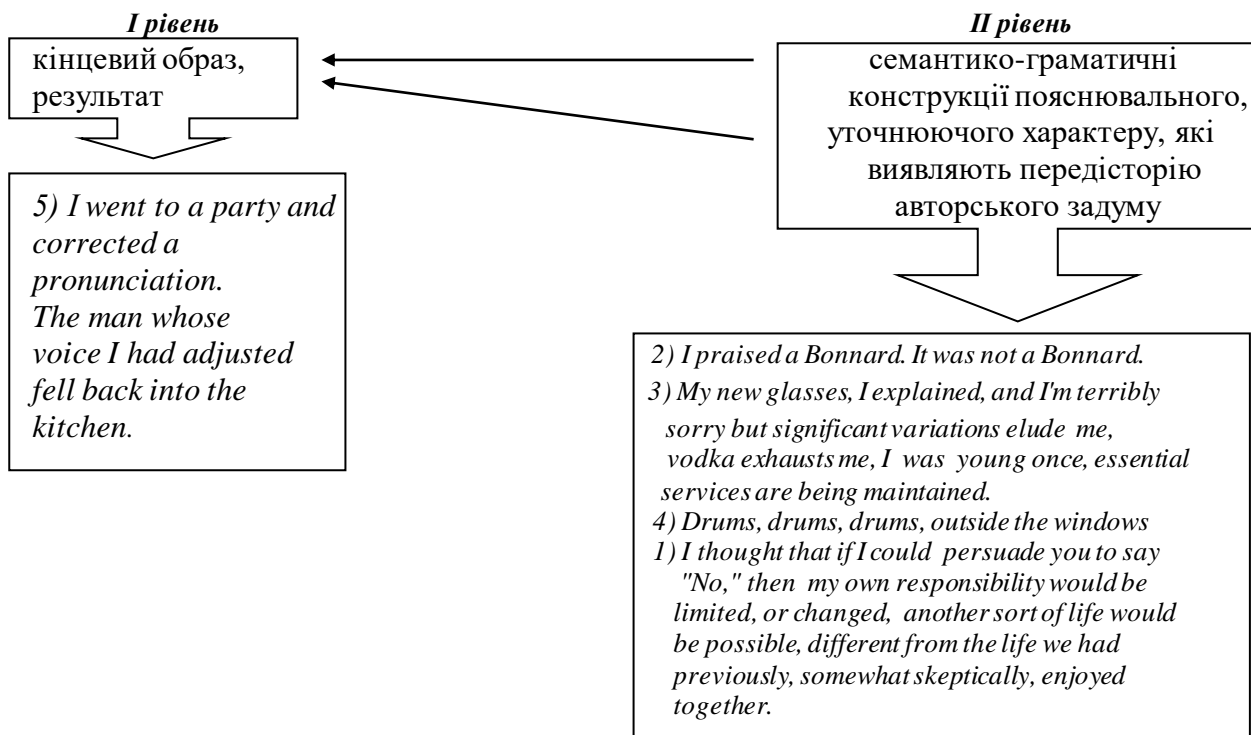

Рисунок 4.9 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я” на прикладі оповідання Дональда Бартельмі „The party”

2) Глава у творі українського постмодерністського письменника Тараса Прохасько „Спалене літо” [294, С. 16]. Розділимо поданий текст на смислові частини (пунктуацію автора збережено):

Це справді тавро осені./

Але що таке осінь? Осінь – привид.

Або: осінь – привід.

Або: осінь – провід./

У кожнім разі ми хотіли попроситися. Наперед вибрали маленький підміський ресторанчик (маленький лісовий ресторанчик). Хотілося думати, що стіни з чистого дерева пронизані випарами смажених грибів. До них – темне пиво.

Поділ тексту на смислові частини умовний, оскільки автор пропонує змістові єдності у довільному порядку. Коннекція лексичних одиниць: „осінь – гриби – прощання” виявляє основну думку „осінь – це є прощання”. Автор надає лексичній одиниці „гриби” як семантичного, так і когнітивного значення: „смачна їжа осені”, „осінній знак того, що літо повністю завершилося – прощання”. Вивівши цю думку на передній план, автор приєднує для пояснення та уточнення певні фразові комбінації. Герої прощаються після літа у затишному ресторані, де подають темне пиво і який пахне грибами. Когнітивне значення лексеми „гриби” – ознака осені, а отже, завершення. У поданій до уваги схемі цифри 1, 2, 3, 4, 5, 6 означають класичну послідовність фразових єдностей (див. рис. 4.10):

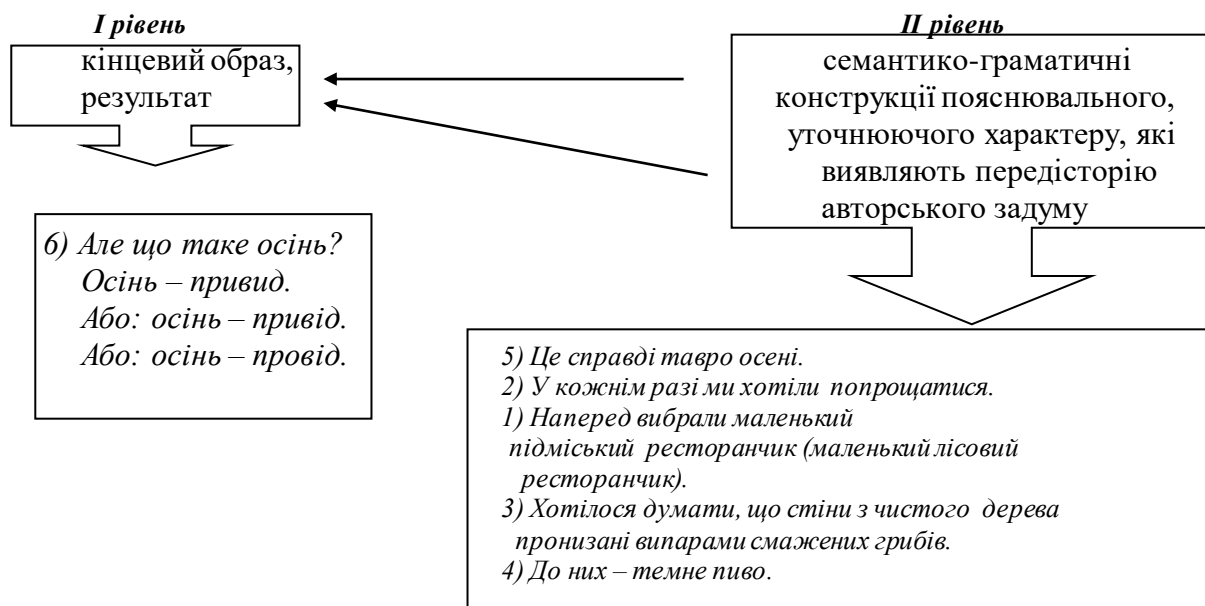

Рисунок 4.10 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я” на прикладі оповідання Тараса Прохасько „Спалене літо”

3) Оповідання Дональда Бартельмі “The School” також може слугувати ілюстративним прикладом реалізації когерентності. Із змісту подальшого тексту можна усвідомити, що головний оповідач, вчитель Едгар, стає свідком і, ніби, співучасником трагічних подій у школі, зокрема у класі, де він працює. Серія смертей ніби переслідує школу і клас. Спочатку помирають білі миші, потім змії, саламандра, взяті під опіку, потім 30, посаджених дітьми, дерев. Далі ще буде цуценя, після – корейський сирота, усиновлений за програмою „Допомогти дітям”. Але автор одразу почав з апельсинових дерев, які за його здогадкою потерпіли від надмірного поливу. Про інші трагічні випадки ми дізнаємося майже у зворотному порядку. Автор ніби наблизив розв’язку. У поданому до уваги прикладі цифри 1, 2, 3 означають класичну послідовність подій:

3) *Well, we had all these children out planting trees, see, because we figured that ... that was part of their education, to see how, you know, the root systems ... and also the sense of responsibility, taking care of things, being individually responsible. You know what I mean. And the **trees** all died. They were orange trees.*

2) *It wouldn't have been so bad except that just a couple of weeks before the thing with the trees, the **snakes** all died. But I think that the snakes – well, the reason that the snakes kicked off was that ... you remember, the boiler was shut off for four days because of the strike, and that was explicable. It was something you could explain to the kids because of the strike. (...)*

1) *With the herb gardens it was probably a case of overwatering, and at least now they know not to overwater. (...)*

*We were thinking that way probably because before that the gerbils had died, and the **white mice had died, and the salamander** ... well, now they know not to carry them around in plastic bags. Of course we expected the tropical fish to die, that was no surprise. Those numbers, you look at them crooked and they're belly-up on the surface. But the lesson plan called for a tropical fish input at that point, there was nothing we could do, it happens every year, you just have to hurry past it. (...)*

One day, we had a discussion in class. They asked me, where did they go? The trees, the salamander, the tropical fish, Edgar (...) where did they go? And I said, I don't know,

I don't know. And they said, who knows? and I said, nobody knows. And they said, is death that which gives meaning to life? And I said no, life is that which gives meaning to life. (.....) [298].

4) Оповідання „Всесвіт, загорнутий у целофан” із „субназвою” *Лівий крюк (Юльчина історія)* [291, С. 42] розпочинається наступною НФЄ (яка співпадає із абзацом). Розділимо поданий текст на смислові частини (пунктуацію автора збережено):

Та ну, не може бути, щоб я не розказувала тобі про пацюка, який став Буддою! / Ну, про свійського пацючка якоїсь дівчинки (я її не знаю, навіть не бачила ніколи, мені про неї інша дівчинка розповіла – цю я вже бачила, аж два рази), / цей пацючок перестав бути просто пацюком і перетворився на щось інше, так сказав лама-гастролер / (це не поганяло! зараз (...) гастролюючих лам розвелось, вони навіть вміють крізь телевізор гнути виделки по креденсах ірландських фермерів, майже як Кашпіровський, хоча.... я не пам'ятаю, чи гнув Кашпіровський виделки під час своїх похмурих телесеансів, чи просто розсмоктував людям все, що на плоті можна розсмоктати, шрами там, бородавки, папіломи, пупки і пипки (...)).

Власні назви *Будда, Кашпіровський* у ввідних конструкціях взагалі покликані залучити до контексту оповідання персонажів „зі сторони”, уособлюючи епістемний дискурс „архівного”, інтертекстуального характеру. Основна думка – згадка про пацюка, який став для певного суспільства Буддою, і авторка повідомила про таку новину одразу, без пояснень, без „підготовки” читача, звертаючись на „ти”. Реалізація когерентності полягає у залученні одразу декількох семіотичних полів міжкультурного характеру, що базується на основі реалізації коду діалогу, покликаного пояснити суть змісту, уособити особливість викладення думки автора. У даному випадку метою автора є коннекція лексичних одиниць: „Будда – Кашпіровський – пацюк” для виявлення основної думки „пацюк – поводитир, об'єкт наслідування та уособлення особливої таємничої сили”, враховуючи як семантичне, так і когнітивне значення лексем-власних назв. Іронія полягає в тому, що в сучасному суспільстві поклоніння може отримати той, хто привернув до себе увагу

незвичайністю поведінки, думок, вигляду, той, хто захопив погляд, вдало епатував публіку.

У поданій до уваги схемі цифри 1, 2, 3, 4 означають класичну послідовність фразових єдностей (див. рис. 4.11):

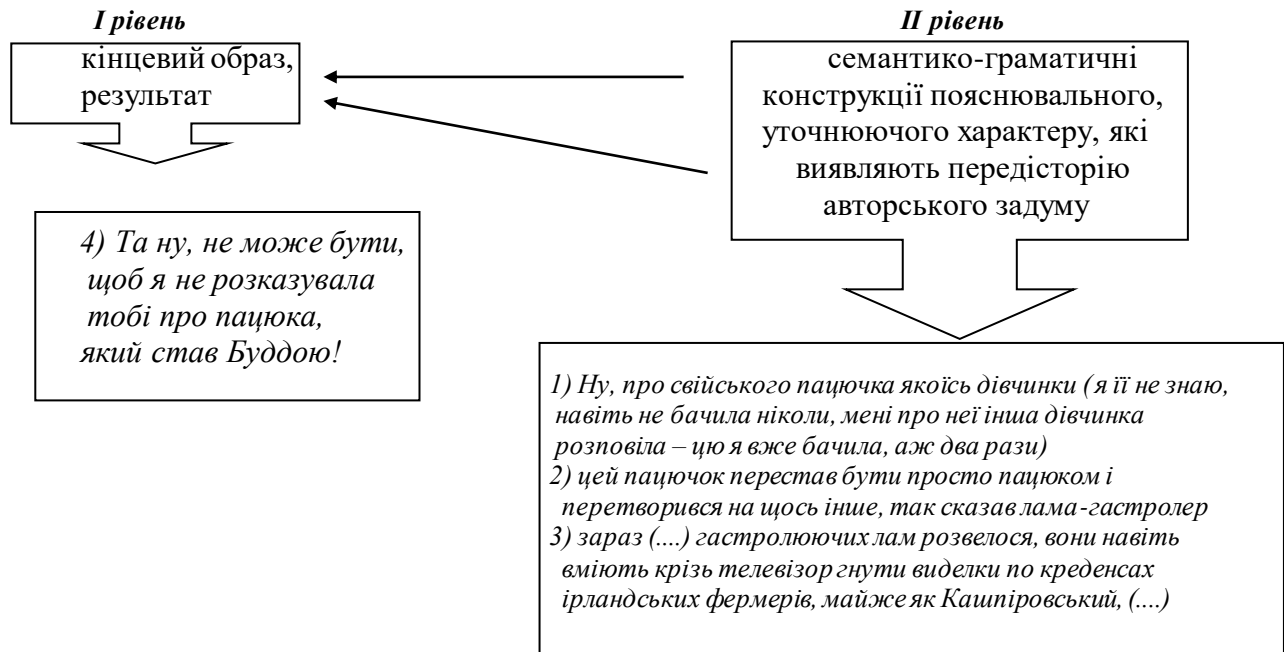

Рисунок 4.11 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я” на прикладі оповідання Світлани Поваляєвої „Всесвіт, загорнутий у целофан”

5) В оповіданні Дональда Бартельмі „The Piano Player” [298] ми із самого початку отримуємо інформацію, з якої неясно, хто такий *він* (*he*), про дочку якого ми так детально дізнаємося (і вік, і зовнішність, і філософські роздуми стосовно свободи пійманого нею метелика, і свободи взагалі):

Outside his window five-year-old Priscilla Hess, square and squat as a mailbox (red sweater, blue lumpy corduroy pants), looked around poignantly for someone to wipe her overflowing nose. There was a butterfly locked inside that mailbox, surely; would it ever escape? Or was the quality of mailboxes stuck to her forever, like her parents, like her name? The sky was sunny and blue. A filet of green Silly Putty disappeared into fat Priscilla Hess and he turned to greet his wife who was crawling through the door and her hands and knees.

В подібному за об'ємом оповіданні Дональда Бартельмі „The Captured Woman” [298] перше речення являє собою наступну експресивну конструкцію: *The captured woman asks if I will take her picture*. Про те, хто така ця „полонянка” ми дізнаємося лише із середини оповідання, а спочатку читачеві потрібно познайомитися із емоційними переживаннями головного героя стосовно його чарівної бранки.

б) Схожим прикладом реалізації коду діалогу, а за допомогою нього і категорії зв'язності, є емоційно-забарвлені, стилістично-„розкуті” „діалогові” фразові єдності на самому початку оповідань у збірці С. Поваляєвої „Камуфляж в помаді” [291]:

Вісті з Горментасту

Навіть якщо тобі так не здається, ти просто повір мені на слово: він їсть з долоні, та навіть не з долоні – з пальця! До прикладу, яблучний джем або мед. Може і вкусити – незграбно і вбого, бо звіра в ньому немає. (...)

АПЕРКОТ (Лесьчина історія)

Памятаєш, як ми неодноразово стібали шоубізнес у своїх коротких та гаотичних розмовах? зара, коли по дорозі з роботи зупиняюся щораз на Рибальському мості покурити, я намагаюся крізь запітнілі й розпливчасті вогні вечірнього міста придивитися до свого життя тут і зараз. (...)

Оповідання „Від чуття при сутності” у збірці Тараса Прохаська „Лексикон таємних знань” починається так [294, С. 92]:

Те, що справа був щільний довгий паркан, було важливо не тільки тому, що в такому разі нічого іншого справа не було, і не тому, що неможливо було б кудись звернути, якби вона підняла голову, а передовсім через вплив на освітлення. Його варто було б запам'ятати, хоч очевидно, що вичленувати наслідки паркана годі.

7) НФС із роману Томаса Пінчона „GRAVITY'S RAINBOW” знаходиться на самому початку глави „D D D D D D D” [300]. Розділимо поданий текст на смислові частини (пунктуацію автора збережено):

They're bound eastward now, Roger peering over the wheel, hunched Dracula-style inside his Burberry, Jessica with bright millions of droplets still clinging in soft net to her shoulders and sleeves of drab wool. / They want to be together, in bed, at rest, in love, and instead it's eastward tonight and south of the Thames to rendezvous with a certain high-class vivisectionist before the clock of St. Felix chimes one. / And when the mice run down, who knows tonight but what they've run for good?

Коннекція лексичних одиниць *eastward* (на схід), *love* (кохання) та *good* (добра справа) – мета автора. В результаті даної семантичної послідовності *eastward* буде дорівнювати *love*, оскільки замісто того, щоб бути разом у ліжку або на відпочинку, герої, що кохають одне одного, подалися на схід задля зустрічі із вівісекціоністом. Вивівши цю думку на передній план, автор приєднує для пояснення та уточнення певні фразові комбінації. У поданій до уваги схемі цифри 1, 2, 3 означають класичну послідовність фразових єдностей (див. рис. 4.12):

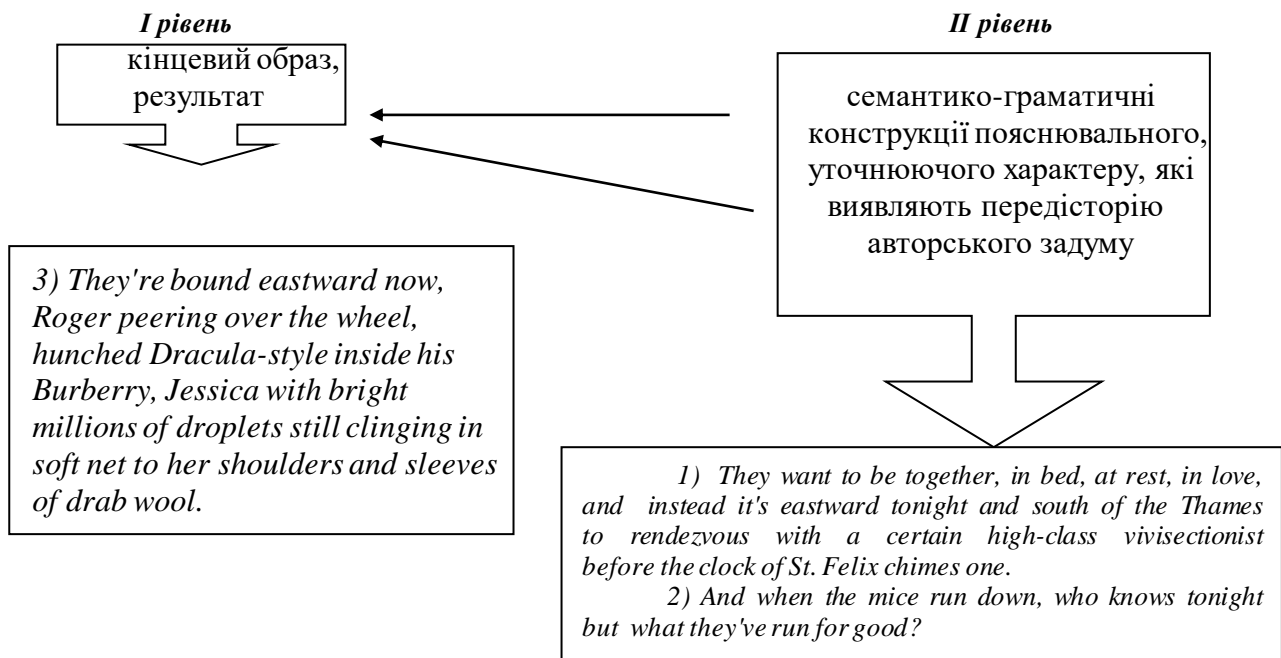

Рисунок 4.12 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я” на прикладі НФС із роману Томаса Пінчона „Gravity’s Rainbow” із початку глави „D D D D D D D”

8) Перша НФЄ (яка співпадає із абзацом) із оповідання Вікторії Наріжної „Безсмертя в місті N” [291, С. 93]. Розділимо поданий текст на смислові частини (пунктуацію автора збережено):

Спочатку я нічого не зрозуміла. / У мене було таке враження, що зі світом скоїлося щось неправдоподібне. Якщо не з усім світом, то вже точно з моїм передпокоєм. / Так, ніби цей передпокій (і я в ньому) був не шматочком доволі стабільної реальності, а зображенням на екранчику відеокамери. В той момент, коли оператор зненацька перечепився.

У поданій до уваги схемі цифри 1, 2, 3, 4 означають класичну послідовність фразових єдностей (див. рис. 4.13):

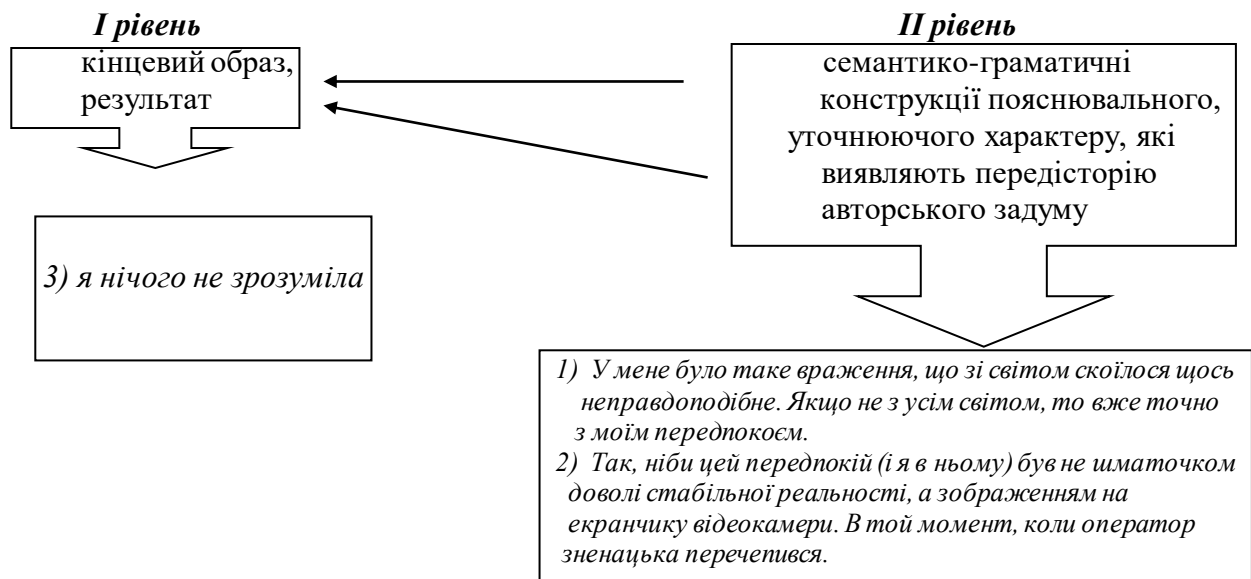

Рисунок 4.13 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я” на прикладі оповідання Вікторії Наріжної „Безсмертя в місті N”

У романі Василя Слапчука „Осінь за щогою” [296, С. 47–48] у главі-новелі „Втома воїна” є наступна „підчастина” із НФЄ, що йде із самого початку. Розділимо поданий текст на смислові частини (пунктуацію автора збережено):

Страшно./

Чіпляюся за перше стрічне жіноче тіло зубами. Щоб не цокотіли./ Звичайно ж, при бажанні це можна тлумачити як вияв нестримної любові./

Я тоді щойно з війни повернувся.

У поданій до уваги схемі цифри 1, 2, 3, 4 означають класичну послідовність фразових єдностей (див. рис. 4.14):

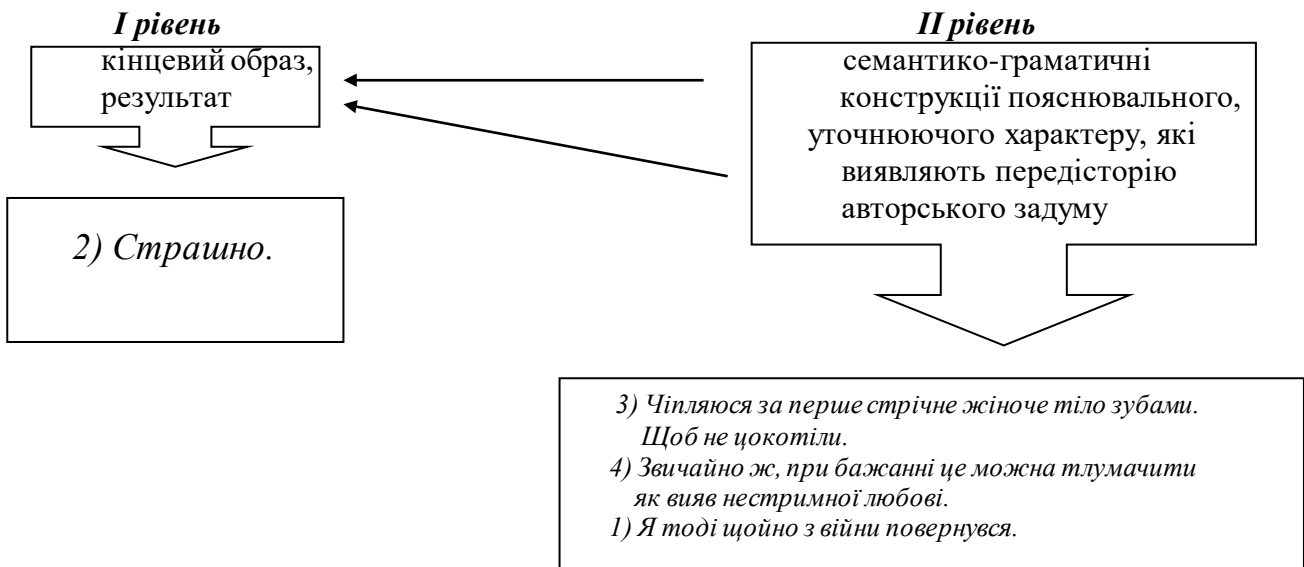

Рисунок 4.14 – Модель взаємодії двох рівнів реалізації дискурсу на основі кодів „діалогу” та „захисту власного Я” на прикладі роману Василя Слапчука „Осінь за щокою”

Першу лексему-прислівник і останню експресивну конструкцію-речення *Я тоді щойно з війни повернувся* можна поєднати, але все одно автор виводить на передній план саме емоційний висновок від слова *війна*, бо це дійсно *Страшно*.

Поданий аналіз реалізації такого аспекту категорії зв’язності як когерентність на основі двох кодів постмодерністського дискурсу (коду „діалогу” та коду „захисту власного Я”) показує особливий варіант інтеграції змістової інформації за допомогою положення (порядку) мовних засобів у дискурсі повного оповідання, коли фінальна ланка інформації йде із самого початку.

Код „діалогу” та код „захисту власного Я” покликані створити когнітивний семіопростір тексту сучасного характеру, де є взаємодія наступних основних знаків:

- знак автора-співрозмовника у ситуації;
- знак читача-співрозмовника у ситуації;
- знак тексту – поля діяльності знаків;
- знак діалогу – форма реалізації мовної ситуації;

– знак Особистості Людини – знак власного „Я” як форма реалізації мовної ситуації.

Формування даних кодів у дискурсі є реакцією людства на тривожність у світовідчутті, що зумовлено хаосом інформації, нестабільністю. І текст є мовним відображенням такої ситуації.

В результаті порівняння реалізації когерентності в українському та американському постмодерністському художньому тексті на основі таких кодів як код „діалогу” та „захисту власного Я” виявилось, що дворівнева конструкція побудови авторського дискурсу проявляє себе в обох випадках. І в обох випадках ситуація стосується тематики виведення власних емоцій від почутого чи побаченого на передній план. Відмінностей у даному варіанті побудови дискурсу між українськими та американськими постмодерністськими художніми творами не прослідковано.

4.3 Заголовок в аспекті ЛЕКу *Ім'я тексту*

Починаючи дослідження заголовку у якості реалізації когерентності, варто зауважити функції даної дискурсивної формації, керуючу роль заголовку.

Реципієнт сприймає текст через заголовок, який в концентрованій формі передає основну тему чи ідею тексту, збуджує активність адресата на отримання нової, додаткової інформації, яка розкриває позиції свідомості для сприйняття позначуваного на основі того, що позначає. Заголовок свідомо впливає на сприйняття тексту. Це викликає в реципієнта почуття чекання, що забезпечує ідентифікацію тексту і проектує його на сприйняття тексту. Якщо заголовок викликає зацікавленість, текст стає предметом уваги читача, якщо ж заголовок не заслуговує на увагу, текст залишається поза сприйняттям адресата. Заголовок стає не тільки репрезентантом тексту. Це елемент комунікативного зв'язку між адресантом і адресатом. Інформація, яку містить заголовок, мусить реалізуватися в тексті засобом відтворення його інформативного поля. Заголовок – це сема дискурсу, що характеризується антропологічними, культурологічними,

етнографічними та іншими чинниками, здатна викликати асоціації в уявленні та свідомості реципієнта. Заголовок налаштовує реципієнта на асоціативне мислення, пов'язане зі знанням про світ, що спричинене когнітивним уявленням [Форманова 2004].

За Є. П. Черногрудовою, заголовок – елемент тексту, що має двоїсту природу: з одного боку, він є мовної структурою, яка випереджає текст, з іншого – він повноправний компонент тексту [156]. За М. В. Сабліною, заголовок завжди виділений графічно; він протиставлений основному тексту, читач впершу чергу звертає на нього увагу, він формує основу для подальшого сприйняття тексту читачем [128].

Виділення відносин *заголовок ↔ текст* як окремої позиції очевидно навіть при самому поверхневому знайомстві з дискурсом новин. Одна тільки підбірка новинних заголовків може створювати або чітку інформаційну „картину дня”, або вводити в оману сенсаційністю „псевдо подій” і різного роду маніпуляцій, що досягається за допомогою особливих способів конструювання заголовка. Способи ці засновані як на трансформації змісту основного тексту (пропозиціональне висунення), так і на мовностилістичних перетвореннях виділеної пропозиції, також впливають на сприйняття подальшої текстової інформації [109].

А. А. Негришев виділяє загальні критерії адекватності змісту заголовка текстовій інформації: релевантною є ступінь відповідності (ізоморфізму) пропозиціонального змісту заголовка та основного тексту. Перетворення інформації в площині *заголовок – текст* він пропонує розглядати на двох рівнях: перший рівень – пропозиціональне висунення, тобто винесення в заголовок тієї чи іншої текстової пропозиції. Другий рівень – когнітивно-семіотичні перетворення (трансформації) виділеної пропозиції, що забезпечують заголовку додатковий фокусивно-прогностичний потенціал [109, С. 99 – 100].

Т. В. Васильєва у своєму дослідженні зазначає, що заголовок тексту – багатофакторне глибинне утворення, форму та семантику якого визначають когнітивні принципи, що лежать в основі його функціонування. Кількісно заголовок дуже малий в порівнянні з основним корпусом тексту, але якісно він залишається

особливою формою, яка має свої специфічні функції, інформаційною підсистемою послання, яка таїть в собі розповідь. Заголовок виступає смисловим згустком тексту і може розглядатися як своєрідний ключ до його розуміння. З цієї точки зору, функція заголовка полягає в тому, щоб, з одного боку, індивідуалізувати текст (виділити його з маси інших), а з іншого боку, категоризувати його (визначити його місце в системі інших текстів). Заголовок інтерпретується читачем як найбільш помітна його частина [25].

Функції заголовка в чомусь тотожні функціям реклами. Заголовок можна розглядати як когнітивне утворення, що володіє глибинною структурою і формується на основі взаємодії когнітивних механізмів з принципами дискурсивної мотивації. Заголовок виконує ряд когнітивних функцій, а саме: категоризує текст, здійснюючи активацію фреймової структури фонового знання; концептуалізує текст, організовуючи мережу асоціативних зв'язків з іншими текстами (інтертекстуальність); відповідає за процеси профілювання та виділеності при сприйнятті тексту і бере участь в процесах розподілу інформації по семантичному простору тексту. Він також є опорним пунктом при запам'ятовуванні тексту [25].

За З. Я. Тураєвою, заголовок займає так звану сильну позицію, яка у силу протиставлення корпусу тексту приваблює увагу читача, заголовок добре ілюструє залучення до семантичної структури слова додаткових співзначень, які не входять в основне смислове ядро. Заголовок в лінгвістичному плані є іменем тексту, в семіотичному плані – першим знаком тексту [148, С. 52–53].

Заголовок виступає актуалізатором практично всіх текстових категорій. Категорія інформативності проявляється в ономасологічній, позначаючій, номінативній функції заголовку, яку він виконує у суворій відповідності із внутрішнім механізмом ономасіологічного процесу: називає об'єкт (текст) по одній із ознак – темі. Категорія модальності проявляється у заголовку експліцитно – за допомогою використання емоційно-оціночних слів у прямих значеннях. Категорія завершеності знаходить своє вираження у делімітативній функції заголовку, який відокремлює один завершений текст від іншого. Проміжні заголовки, які даються

главам або частинам одного твору, актуалізують категорію членимості тексту [83, С. 90–93].

Категорія зв'язності актуалізується в багатьох випадках за рахунок повтору заголовних слів у тексті. „Задане” слово у заголовку пронизує увесь текст, зв'язує його. При цьому із цим словом відбуваються семантичні зміни, які призводять до виникнення індивідуально-художнього значення. Усвідомлення такого значення читачем відбувається ретроспективно, під час звертання до заголовку, після завершення тексту. Заголовок, із якого почалося читання, виявляється рамочним знаком, який потребує звертання до себе. Тим самим заголовок іще раз пов'язує кінець та початок, тобто безпосередньо приймає участь в актуалізації не тільки категорії зв'язності, але й категорії ретроспекції. Заголовок формує читацькі сподівання [83, С. 93].

Аналізуючи вищезазначене, підсумуємо: заголовок є мовною сполукою, що має глибокий когнітивний смисл, є компонентом текстового простору, що одночасно протиставлений йому у сильній позиції; він є основою для подальшого сприйняття тексту читачем, що підштовхне або не підштовхне останнього до подальшого сприймання; аналіз заголовку дозволить виявити сучасні мовні комунікативні ознаки, оскільки розкриває сутність тексту – заголовок є своєрідним кодом, ключем, знаком; заголовок актуалізує багато текстових категорій.

Основна ознака заголовку, що має особливе значення для нашого дослідження полягає в тому, що заголовок формує вертикальний зв'язок (тим самим реалізуючи такий аспект категорії зв'язності як когерентність) між:

- 1) попередніми текстами („архівним” досвідом людини, адже, як зазначає В. А. Кухаренко, ще не маючи опори на текст, заголовок у передтексті має змогу апелювати тільки до попереднього досвіду читача [83, С. 93]);
- 2) основним текстом.

Вищезазначений зв'язок є ознакою інтертекстуальності.

Інтертекстуальність – термін, введений в 1967 р. теоретиком постструктуралізму Ю. Крістевою, став одним з основних в аналізі художнього твору постмодернізму. Вживається не лише як засіб аналізу літературного тексту чи

опису специфіки існування літератури (хоча саме в цій області він вперше з'явився), а й для визначення того світо- і самовідчуття сучасної людини, яке отримало назву постмодерністської чутливості [273].

Під впливом теоретиків структуралізму і постструктуралізму (в галузі літературознавства в першу чергу А.-Ж. Греймаса, Р. Барта, Ж. Лакана, М. Фуко, Ж. Дерріди та ін.), які відстоюють паномовний характер мислення, свідомість людини ототожнена із письмовим текстом як нібито єдиним більш-менш достовірним способом її фіксації. В результаті все стало розглядатися як текст: література, культура, суспільство, історія, сама людина. Положення, що історія і суспільство є тим, що можуть бути „прочитані” як текст, призвело до сприйняття людської культури як єдиного „інтертексту”, який в свою чергу служить як би передтекстом до будь-якого тексту, що з'являється. Важливим наслідком уподібнення свідомості тексту було „інтертекстуальне” розчинення суверенної суб'єктивності людини в текстах-свідомостях, які складають „великий інтертекст” культурної традиції. Таким чином, автор тексту „перетворюється на порожній простір проекції інтертекстуальної гри”. Текст наділяється практично автономним існуванням і здатністю „прочитувати” історію. Концепція інтертекстуальності тісно пов'язана з теоретичною „смертю суб'єкта”, про яку сповістив М. Фуко, і проголошеної потім Р. Бартом „смертю автора” (тобто письменника), а також „смертю” індивідуального тексту, розчиненого в явних або неявних цитатах, а в кінцевому рахунку і „смертю” читача, „неминуче цитатна” свідомість якого настільки ж нестабільна і невизначена, наскільки безнадійні пошуки джерел цитат, складових його свідомості. Найвиразніше цю проблему сформулювала Л. Перон-Муазес, яка заявила, що в процесі читання всі троє: автор, текст і читач перетворюються в єдине „нескінченне поле для гри письма”. Канонічне формулювання понять „інтертекстуальність” і „інтертекст” дав Р. Барт: „Кожний текст є інтертекстом; інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш або менш впізнаваних формах: тексти попередньої культури і тексти навколишньої культури. Кожен текст являє собою нову тканину, зіткану зі старих цитат. Уривки культурних кодів, формул, ритмічних структур, фрагменти соціальних ідіом і т. д. —

всі вони поглинуті текстом і перемішані в ньому, оскільки завжди до тексту і навколо нього існує мова” [273].

Заголовок встановлює зв'язок з іншими текстами і програмує мережу асоціацій у читача. Специфіка його полягає в тому, що він грає роль медіатора між основним текстом, сукупністю попередніх текстів, які формують вертикальний контекст даного художнього твору, і людиною (її емоційно-ціннісної сферою, досвідом і обсягом наявних у неї фонових знань). Мережа асоціацій, сформована заголовком, – це вся інформація, закладена в нього автором в рамках філолого-історичної традиції і відбита в сприйнятті читача відповідно до наявного у нього власного культурного досвіду [25].

Візьмемо за відправну точку поняття „інтертекстуальності” та „архівності” в галузі дослідження заголовку.

Архів – поняття в культурологічній концепції М. Фуко, за допомогою якого вчений описує правила породження „нових дискурсивних об'єктів”, формалізує процес, що веде до заміни однієї наукової формації іншою. М. Фуко постулює чотири „пороги” в процесі виникнення дискурсивної практики: пороги позитивності, епістемологізації, науковості та формалізації. Останній „порог”, коли чергова специфічна дискурсивна практика перетворюється в замкнуту, самодостатню систему, не допускає будь-яких „інновацій”, означає настання часу „нового епістемологічного розриву”, що веде до появи нової дискурсивної практики, і, відповідно, нового „архіву”. (...) Поняття „архіву” прийшло на зміну епістемі; недарма В. Лейч заявляє, що епістема – свого роду „позитивне несвідоме культури – її архів”. Кожна історична епоха має їй притаманний „архів”, що стверджує свою оригінальність і неповторність і „анулює” своє походження і подальшу долю: йому на зміну прийде інший „архів”, який так само „забуде” про свого попередника [273].

Французький дослідник Ж. Женетт у своїй книзі „Палімпсести: Література в другому ступені” запропонував п'ятичленну класифікацію різних типів взаємодії текстів: 1) інтертекстуальність як „співприсутність” в одному тексті двох або більше текстів (цитата, алюзія і т. д.), 2) паратекстуальність як відношення тексту до свого заголовку, післямови, епіграфу тощо; 3) метатекстуальність як критичне посилення

на свій передтекст, 4) гіпертекстуальність як осміяння і пародіювання одним текстом іншого; 5) архітекстуальність, що розуміється як жанровий зв'язок текстів [273].

Текст та заголовок – два тексти, які пов'язані між собою, коли один „переходить” в інший. „Архівність” та „інтертекстуальність” означають підвищення значимості заголовку до рівня основного епістемного („архівного”) прошарку, який, відповідно до свого „першого” положення поєднує наступні тексти: власний текст читача, власний текст автора, який читає читач, та всі тексти тієї семіосфери, яку вони зачіпають. М. М. Бахтін вважає, що текст – як своєрідна монада, що відбиває в собі всі тексти (в межах) даної смислової сфери [14]. Приблизно такої ж думки дотримується І. В. Силантьєв, для якого дискурс – величезна множина висловлювань, що побудовані в системі силових ліній соціокультурного поля даного дискурсу [136]. Одна із основних ідей нашого дослідження, твердження: Людина = Текст.

Заголовок як ім'я тексту перетворюється на початкову стадію знайомства із текстом, що можна порівняти лише із привітанням людини із людиною – подають руку та називають своє ім'я. Між Ім'ям Тексту та Ім'ям Людини можна поставити знак рівності. Даний аспект матиме наступне схематичне зображення, де стрілки позначають взаємодію та взаємозалежність наступних елементів схеми (див. рис. 4.15):

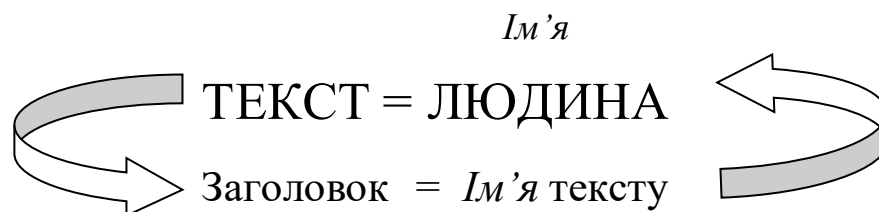

Рисунок 4.15 – Модель взаємодії Тексту, Людини та Імені тексту – заголовку

Наведему цитату із новели Тараса Прохаська „ESSAI DE DECONSTRUCTION (спроба деконструкції)” [294, С. 24–25]:

Натомість буде Іржі, він буде більше, ніж героєм, він буде способом дискурсу, він буде стилем, письмом. Іржі як манера письма. (...)

„Від чуття при сутності” [там само, С. 125]:

(...) і Памва був для неї самотнім доступом до первинного досвіду, може, він і був текстом у філософському розумінні, але у житті Анни лиш Памва існував як ненаписаний і нечитаний предмет філософствування.

Дослідження постмодерністських текстів виявило той факт, що їхні заголовки короткі та лаконічні (зберігаючи при цьому два значення – семантичне та когнітивне), як імена людей, емоційні у порівнянні із класичною літературою, культурний, семіотичний прошарок яких ще дозволяє довгі „задушевні” бесіди, а отже – імена, де буденна семіосфера ще не перевантажена такою кількістю значень та символів.

Зважаючи на багатохарактерність заголовку, слід враховувати той факт, що:

- 1) семантична специфіка заголовку полягає у тому, що в ньому одночасно відбувається і конкретизація і генералізація значення. Перше відбувається за рахунок прив'язування до конкретної ситуації, представленої у тексті, і відрізняється від звичайної контекстуальної реалізації значення тим, що відбувається, по-перше, із розривом між появою форми та її осмисленням та, по-друге, відбувається не одночасно, а поетапно [83, С. 96];
- 2) існуюча семантична недостатність ізольованого заголовку слугує майбутньому читачу сильним стимулом для її заповнення за допомогою власних індивідуальних асоціацій [там само, С. 95];
- 3) немає можливості чітко типізувати заголовки текстів, оскільки актуалізація інформації, поданої у заголовку, не обов'язково з'являється у тексті і осмислення семантико-когнітивного шару інформації, закладеної у заголовок, можливе лише після прочитання тексту.

Заголовок у нашому дослідженні є загальним лінгвостемним компонентом *Ім'я тексту* із семантико-когнітивним значенням, який реалізує когерентність.

Наведемо тепер ілюстративні приклади реалізації когерентності за допомогою такого структурного ЛЕКу постмодерністського дискурсу як *Ім'я тексту* на основі заголовку:

1) В новелі Тараса Прохаська „Від чуття при сутності” [294] актуалізація інформації заголовку з’являється у вигляді лексеми *присутність*, словосполучення *відчуття присутності*, лексико-граматичної конструкції ствердного характеру: *Незважаючи на все це, Памва знав, що вони присутні, а він при сутності, і що незвичні прояви від чуття.*

Нарощування когнітивно-семантичного змісту тут майже немає, а є поділ слів на складові, із чого виникає кардинально-нове значення, яке і пояснює зміст екзистенціальної мандрівки головного героя в реальності і поза нею.

2) Оповідання Емми Андіївської „Жонатий чоловік” є яскравим прикладом того, коли заголовок можна інтерпретувати лише після прочитання твору – головному герою друзі, перед тим як померати, заповідають своїх дружин [287, С. 33]:

У мене кілька жінок, хоч я не мусульманин і не бігаміст, і донжуанство перечить моїй вдачі. Якось так склалося, що приятелі й знайомі, відходячи з цього світу і вважаючи, що я людина, на яку можна покластися, заповіли мені своїх дружин, а мені при смертному одрі не зручно було відмовлятися, і з часом у мене назбиралося стільки законних жінок, що я навіть усіх їх не знаю в обличчя.

Словосполучення „жонатий чоловік” жодного разу не зустрічається в основному оповіданні, лише у самому кінці є словосполучення „батько родини”, що має близькоспоріднену семантико-когнітивну будову:

Єдине, що мені лишається, це бути гостинним до всіх, що до мене приходять, бо я ж батько родини.

3) Напротивагу вищезазначеному оповіданню наведемо приклад іншого оповідання того ж автора – Емми Андіївської „Географічна мапа” [287, С. 35–36] (повне оповідання із схематичними позначеннями наведено у Додатку В). Назва оповідання актуалізується у повному об’ємі 5 разів у вигляді словосполучення *географічна мапа*, слово *географія* – 2 рази, *мапа* – 8. Актуалізація заголовку у тексті відбувається у вигляді повтору. Повтор – найпоширеніший засіб актуалізації заголовку в основному тексті.

4) В оповіданні Дональда Бартельмі „Wrote a letter” заголовок актуалізується лише раз із самого початку у неповному об’ємі без початкового займенника [298]:

I wrote a letter to the President of the moon, asked him if they had towaway zones up there. The cops had towed away my Honda and I didn't like it. Cost me seventy-five dollars to get it back, plus the mental health. You ever notice how the tow trucks pick on little tiny cars? You ever seen them hauling off a Chrysler Imperial? No, you haven't.

The President of the moon replied most courteously that the moon had no towaway zones whatsoever. Mental health on the moon, he added, cost only a dollar.

Well, I needed mental health real bad that week, so I wrote back saying I thought I could get there by the spring of '81, if the space shuttle fulfilled its porcelain promise, and to keep some mental health warm for me who needed it, and could I interest him in a bucket of ribs in red sauce? Which I would gladly carry on up there to him if he wished?

The President of the moon wrote back that he would be delighted to have a bucket of ribs in red sauce, and that his zip code, if I needed it, was 10011000000000. (.....)

5) Оповідання Дональда Бартельмі „Sentence” ілюструє актуалізацію заголовку також на прикладі повтору [298], де слово *sentence* актуалізується 15 разів (повний об’єм оповідання із схематичними позначеннями наведено у Додатку Г).

Аналіз даного оповідання визначає той факт, що не тільки форма, але й зміст оповідання відповідають його назві. Оформлене у вигляді величезного речення, смислові частини якого (розділені лише комами, дужками та тире) покликані відтворити сутність оповідання, де головний герой – речення, що живе як саме по собі, так і у переплетенні із іншими учасниками оповідання. Не зважаючи на те, що це – одне речення, автор встигає серед великої кількості метафоричних образів залучити ввідні смислові частини, тематика яких наступна:

- 1) тема взаємовідносин подружжя вранці і взагалі;
- 2) ситуація із слуханням гучної музики, в той час як іншим це заважає;
- 3) питання марнославства у суспільстві та порада „не скупитися” та давати людям шанс ухопити і свій шматок ласого пирога можливостей, після чого все добре, зроблене тобою, повернеться сторицею;
- 4) домінування суспільства над особистістю;

- 5) проблема недостатньої якості освіти в плані викладання;
- 6) фемінізм, відстоювання жінкою своїх прав на певні особливості поведінки;
- 7) еротичні фантазії;
- 8) „архівні” культурологічні прошарки (згадка про виставу фокусника у 1845 році, художнє об'єднання Баухауз).

Висновок оповідання: речення – об'єкт, створений людиною. Речення у даному оповіданні є і самостійною особистістю, що рухається від сторінки до сторінки, і інструментом для створення дискурсу. Назва даного оповідання у семантичному та когнітивному плані має практично один і той самий зміст – речення. Реціпієнт отримує поступове роз'яснення заголовку із самого початку оповідання, актуалізуючи його у вигляді повтору, але загальний семантико-когнітивний зміст нарощується поступово і стає зрозумілим лише із прочитанням всього об'єму оповідання.

6) В таких „абсурдних” оповіданнях того самого письменника Дональда Бартельмі, як „The Zombies” та „The Balloon” маємо подібний приклад актуалізації заголовку. Назва у вигляді конкретної лекеми в однині або в множині у першому оповіданні повторюється 44 рази, у другому – 41 раз [298].

7) В оповіданні Юрія Іздрика „Трактат про мудаків” слово-жаргонізм *мудак* у різних конфігураціях повторюється 40 разів [290, с. 300].

8) В оповіданні Ю. Покальчука „Борис і Гліб” [292] заголовок актуалізується у тексті багато разів – це імена героїв твору, але Іменем тексту стали лише найголовніші, найдраматичніші із них – ті, до яких починаєш відчувати повагу, співчуття. У них окремі історії, але біль від втрати зріднила їх та поєднала у лікарні. Обоє втратили родину – родина лікаря загинула в автокатастрофі, а родина врятованого ним пацієнта від самогубства теж потерпіла крах, нещасний заскочив свою дружину разом із своїм племінником.

Ще одним прикладом реалізації категорії зв'язності за допомогою ЛЕКу *Ім'я тексту* (на основі заголовку) є метафоризація, синтез основної інформації тексту у вигляді певної мовної конструкції, яка жодного разу не з'являється в основному тексті і пов'язана скоріше із образним мисленням ніж із прямою асоціативністю.

9) В коротких оповіданнях Юрка Покальчука, таких як „Вечірній блюз” (оповідання складається з напівпоетичних рядків-запитань, які ніби звучать однорідно й трагічно), „Видіння” (до головного героя приходять янголи), „Вбивця” (головний герой оповідання знищує дивну істоту, що потім „підвелась і тихо вийшла з дому”) [293], оповіданні „Місяцева зозулька із Ластів'ячого гнізда”, в якому описується життя простої дівчини, що, незважаючи на велику кількість коханців, дуже важко переборює самотність у своїй маленькій кімнатці [288, С. 13–86] .

Отже, основними видами заголовків за ступенем вираження у тексті є:

1. дослівно-інформативні, які є актуалізованими в текстах та мають прямий зв'язок із твором, коли хоча б одна лексема із заголовку повторюється в основному тексті, або заголовок у повній формі актуалізується у тексті у вигляді кількісного повтору;
2. метафорико-емоційні, які є синтезом усієї викладеної автором інформації.

Для підтвердження вищезазначеної інформації візьмемо для порівняння повну збірку оповідань Дональда Бартельмі “Sixty Stories” в якій налічується 61 оповідання та збірки творів українських письменників-постмодерністів (Наталка Забрамська “Завжди”; Василь Слапчук “Клітка для неба”, “Осінь за щокою”; Тарас Прохасько “Лексикон таємних знань”; Юрко Покальчук „Просто любити”, „Анатомія гріха” – всього 68 творів), які подібні за структурою, об'ємом, тематичним, емоційно-стилістичним наповненням (див. табл. 4.1):

Таблиця 4.1 – Характеристика заголовків досліджуваних англомовних та україномовних постмодерністських художніх творів

Автор та назва твору/збірки	Кількість оповідань за типом заголовку	
	1) дослівно-інформативний	2) метафорико-емоційний
1	2	3
Наталка Забрамська „Завжди”	9	–
Юрко Покальчук „Просто любити”	34	7
Юрко Покальчук „Анатомія гріха”	3	4
Василь Слапчук „Клітка для неба”	–	3
Василь Слапчук „Осінь за шокою”	–	1
Тарас Прохасько „Лексикон таємних знань”	4	3
Дональд Бартельмі „Sixty Stories”	38	23

Усього заголовків першого типу в українському постмодерністському художньому тексті – 50, другого – 18; в американському постмодерністському художньому тексті заголовків першого типу – 38, другого – 23. Заголовок другого типу зустрічається частіше в англомовному постмодерністському дискурсі. Спільною характеристикою є те, що метафоричність в реалізації заголовку в постмодерністському тексті не переважає. Чіткість, лаконічність, схожість з іменем Людини – основна характеристика заголовків творів постмодерністського напрямку.

Вищезазначене дослідження підтверджує факт високої важливості заголовку для тексту взагалі та його рівень в антропо-орієнтованій системі постмодерністського зв'язного тексту зокрема, підкреслює широкі можливості заголовку. Ілюстративні приклади даного аспекту загального дослідження покликані змалювати заголовок сучасного тексту як *Ім'я тексту* – не просто назву, а знак, код та можливі етапи його розшифровки.

Заголовок – перший знак авторського текстового твору, через який Текст сприймається Читачем. Заголовок – перший етап зв'язку між Текстом і Читачем, який започатковує інтерпретацію і розуміння Тексту.

Заголовок накопичує у собі „архівно-епістемний” досвід Автора твору та „архівно-епістемний” досвід Читача, який на базі такого досвіду будує мережу асоціацій, від чого починається сприймання твору.

Інтертекстуальна функція заголовку реалізує когерентність тексту на основі формування вертикальної лінії твору у вигляді актуалізації антропо-орієнтованого компоненту постмодерністського дискурсивного семіпростору – *Імені тексту*.

Заголовок, як ім'я та перший знак Тексту, узагальнює всю накопичену Читачем та Автором інформацію, що стосується тематики Тексту. Із позиції автора Тексту відбувається уніфікація „архівного” досвіду самого Тексту в лаконічне формулювання заголовку. Із позиції Читача Тексту відбувається, навпаки, розкриття усіх семантико-когнітивних змістових конотацій, які мають відношення до заголовку. Таким чином заголовок є ключем до розуміння Тексту і допомагає у досягненні перлокутивного ефекту, а, отже, – реалізації категорії зв'язності.

Висновки до розділу 4

Проекція тексту на Людину взагалі, її тіло та свідомість покликана змалювати тотальну текстуалізацію довколишнього простору, пояснити взаємозалежність мови та соціального життя, важливість взаємовпливу інформації на свідомість, еволюціонування форми тексту, змістової насиченості, позицію його складників, можливість окреслення культурних змін у сучасному суспільстві, реалізацію нових

напрямів, аналіз причин змін у мові, які послуговують відмінним засобом для розуміння сьогодення.

На нашу думку когерентність у постмодерністському художньому тексті виражена наступними лінгвоепістемними компонентами та стилістичними мовними засобами:

1. *дискантний лексико-синтаксичний повтор та багатозначність лексеми на основі лінгвоепістемного компоненту Влада;*
2. *код діалогу, що полягає в певній послідовності інформації в тексті;*
3. *заголовок у якості лінгвоепістемного компоненту Імя тексту.*

Такі компоненти формують „вертикаль” структури зв’язного постмодерністського тексту, дозволяючи на глобальному рівні реалізувати не тільки категорію зв’язності, але й такі ментальні формації та прийоми побудови постмодерністського дискурсу та тексту як:

ЛЕК Влада – дублікація, множення, перерахування, надмірність (Д. Лодж);

Код діалогу – збереження індивідуальності мовця;

Заголовок – першо-знак твору.

Компонентність постмодерністського тексту вказує на багатогранність обраного для дослідження об’єкту. Подана до уваги подальша схема ілюструє кінцевий результат практичного дослідження, де компоненти постмодерністського тексту є як способами реалізації категорії зв’язності, так і складовими антропо-орієнтованої системи, які впроваджують ще більш глибоке антропоцентричне спрямування у дослідженні мови.

Графічне зображення вищезазначеної інформації має своє вираження у схемі (див. Додаток Б, рис. Б.1).

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора:

1. Кротенко Л. Б. Реалізація категорії зв’язності у постмодерністському дискурсі на прикладі творів Тараса Прохаська „Спалене літо” та Дональда Бартельмі „The Party”, „The School” / Л. Б. Кротенко // Сучасні дослідження з іноземної філології : [збірник наукових праць]. – Випуск 9 / [відп. ред. Фабіан М. П.] – Ужгород : ПП „Графіка”, 2011. – С. 230–238.

2. Кротенко Л. Б. Реалізація категорії зв'язності через багатозначність лексеми у постмодерністському дискурсі / Л. Б. Кротенко // Сучасні дослідження з іноземної філології : [збірник наукових праць]. – Випуск 9 / [відп. ред. Фабіан М. П.] – Ужгород : ПП „Графіка”, 2011. – С. 239–244.

3. Скубашевская О. С. Реализация категории связности текст посредством компонента „Имя текста” в постмодернистском дискурсе / О. С. Скубашевская, Л. Б. Кротенко // Научная дискуссия : вопросы филологии, искусствоведения и ультурологии [материалы VII международной заочной научно-практической конференции. Часть II. (05 февраля 2013 г.)]. – Москва : Изд. „Международный центр науки и образования”, 2013. – С. 204–213.

4. Скубашевська О. С. Структура зв'язного постмодерністського дискурс-тексту / О. С. Скубашевська, Л. Б. Кротенко // Наукові записки. Серія „Філологічна”. – Острого : Вид-во Національного університету „Острозька академія”. – Вип. 35. – 2013. – С. 338–350.

Особистий внесок у зазначених вище двох статтях, написаних у співавторстві, полягає у розробці основної концепції дослідження, опрацюванні власного підходу до процедури зіставлення виявів реалізації категорії зв'язності в англійських та українських художніх текстах постмодерністського напрямку, аналізі та описові даних, на яких ґрунтується дослідження, та інтерпретації кінцевих результатів – що становить понад 95 % зробленої роботи.

ВИСНОВКИ

Наше дослідження відбувається у просторі категорії зв'язності, де об'єктом наукових розвідок є категорія зв'язності у художньому тексті, а предметом – способи та засоби реалізації категорії зв'язності у постмодерністському тексті на основі лінгвоепістемних компонентів антропо-орієнтованої системи зв'язного постмодерністського тексту.

Постмодернізм як сучасна домінуюча течія світової культури, мистецтва і світосприйняття в цілому, представляє хаотичну картину дійсності. Мозаїчна картина сучасного постмодерну з його трагічним і катастрофічним досвідом знаходить своє відображення у постмодерністському дискурсі. Завдяки своїй нелогічності та хаотичній сутності, постмодерністський дискурс руйнує типові зв'язки і канони та пропонує свою систему логіки, структури, яку не можливо оцінювати та вивчати за допомогою традиційних дискурсивних формацій, що застосовувалися для аналізу дискурсу модерну.

Слід зазначити, що сучасне мовознавство еволюціонувало від раціоналістичної онтології до постмодерністської дискурсивної із антропоцентричним підходом. На зміну структуралістській парадигмі приходить когнітивно-комунікативна, яка направлена на вивчення ментальних та мовно-комунікативних процесів, і методологічної базою якої є Постмодернізм, а предметним полем є дискурс, текст та його компоненти (за І. Шевченко). Сучасна лінгвістична типологічна наука орієнтована на дослідження структурно-функціональних характеристик мовних одиниць шляхом аналізу тих мовних засобів, що лежать в основі структури такої одиниці (за І. Шевченко).

Основною структурною одиницею нашого дослідження є текст. Сучасна текстологія характеризується антропоцентричним спрямуванням наукових досліджень у галузі постмодерністського художнього тексту, однією з основних характеристик якого, зокрема, є категорія зв'язності.

Теорія категорії зв'язності постмодерністського художнього тексту витлумачується у нашому дослідженні з позиції антропоцентризму

(Ю. Назарук), доцільності, тобто виконує комунікативне завдання у тій ситуації, де він відбувається (Л. Валєєва, Е. Јаѕинѕкаја), та повної перцепції авторського стилю текстопородження, і визначення такого тексту зв'язним, можливим до сприймання враховуючи особливості постмодерністських кодів текстотворення (Д. Фоккема, Д. Лодж, Р. Барт, М. А. Можейко, І. П. Ільїн).

Поняття дискурсу відштовхується від поняття мови самої по собі та набуває риси реалізації різноманітних соціальних напрямків. Дискурс у письмовій зафіксованій формі трансформується в Текст. Тотальна текстуалізація простору (за Ж. Деррідою) дає поштовх до сприйняття Тексту як проекції на Людину, де текст є її сутністю, автопортретом, способом заявити про себе, можливістю проявити якості, які у „цивілізованому” суспільстві громадянин ховає у собі.

Ідея взаємодії Автору, Тексту і Читача у просторі категорії зв'язності полягає в тому, що між ними можна поставити знак рівності, підкресливши таким чином їхній взаємовплив та взаємозв'язок. Взаємовідношення між Текстом, Автором та Реципієнтом встановлюються на основі комунікативної моделі, яка покликана актуалізувати цю взаємодію на підставі конкретних кодів. Кодами є своєрідні формули дискурсу, що складаються із знаків. Такі семіотичні коди зумовлені сучасним станом семіосфери, тотальною текстуалізацією інформативного простору, члени якого прагнуть до збереження власного Я та індивідуальності:

1. код „діалогу” та код „захисту власного Я” (у поєднанні) – означають антропоцентричну парадигму дослідження та комунікативну направленість дискурсу;

2. код „будування взаємин між Людиною та Текстом” означає в свою чергу побудову взаємин між Автором Тексту та Реципієнтом. А якщо враховувати той факт, що під час читання Реципієнт по своєму інтерпретує Текст, творячи таким чином свій власний, то такі відносини перетворюються на відносини між Текстом Автора та Текстом Реципієнта, між Текстом та Текстом, підтверджуючи таким чином думку Ж. Дерріди про те, що „все є текст”;

3. код постмодерністського текстопородження (Д. Фоккема, Д. Лодж, Р. Барт, М. А. Можейко) означає особистісно-авторський, алогічний, безструктурний, довільний вибір лінгвостилістичних формацій для побудови тексту.

Категорія зв'язності у текстовому просторі є об'єднуючим та синтезуючим фактором, який допомагає передати інформацію від Автора до Реципієнта в оригінальній формі Автора, а знання способів та засобів реалізації категорії зв'язності у постмодерністському дискурсі допоможуть правильно інтерпретувати таку інформацію.

Категорія зв'язності тексту поділяється на *когезію* (лінійний внутрішньо-текстовий формально-граматичний зв'язок) та *когерентність* (нелінійний глобальний зв'язок між різними рівнями тексту та іншими текстами; зв'язок, що охоплює ширше поле семантичних та логічних зв'язків). Такий поділ фіксує положення способів реалізації категорії зв'язності один до одного та творить їхню специфічну систему у тексті.

Терміни, що використовуються для назви структурних компонентів системи постмодерністського зв'язного тексту (узагальнюючі способи творення та вираження постмодерністського дискурсу) і включають в свою сутність мовно-стилістичні семантико-когнітивні засоби реалізації категорії зв'язності, поєднують мовні, соціальні, історичні та філософські аспекти. В основі їх формування покладені формації, які із самого початку позначають нелінгвістичний об'єкт. Трансформація їх у мовну сутність пов'язана із суцільною „текстологізацією” навколишнього простору (як зазначає у своїй статті М. М. Бахтін: „Де немає тексту, там немає й об'єкту дослідження”) та антропоцентричним напрямком у науці.

Такими способами у нашому дослідженні є лінгвоепістемні компоненти.

Лінгвоепістемний компонент – мовна одиниця (мовна сполука) із стилістичною функцією та семантико-когнітивним значенням, через яку реалізується закладений у неї епістемний прошарок певної семіосфери у тексті (дискурсі).

Вивчення реалізації *когезії* в постмодерністському дискурсі доводить, що локальна зв'язність включає в себе:

1) лінгвоекстемний компонент *Слід* (термін Е. Левінаса та Ж. Дерріди) – реалізація когезії у постмодерністському художньому тексті через анафоричний та катафоричний вид зв'язку: дана сутність полягає у пошуковій референту;

2) лінгвоекстемний компонент *Аб'єкція* (термін Ю. Крістьєвої) – реалізація когезії у постмодерністському художньому тексті за допомогою ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій одного когнітивного поля: дана сутність полягає у визначенні та аналізі нового об'єкту („аб'єкту“) у поступовому розгортанні дискурсу.

Когерентність (тип глобального зв'язку) включає в себе:

1) лінгвоекстемний компонент *Влада* (термін М. Фуко) – реалізація когерентності через багатозначність лексем під час рекурсії в постмодерністському художньому тексті: дана сутність полягає у визначенні семантико-когнітивного значення „владного“ семіо-простору;

2) код „діалогу“ (СТД) та „захисту власного Я“ – наративні засоби реалізації глобальної зв'язності тексту: така сутність полягає у визначенні семантико-когнітивної насиченості даної кодової системи;

3) *Ім'я тексту* (термін З. Тураєвої) – лінгвоекстемний компонент та „архівно-інтертекстуальний“ спосіб реалізації когерентності за допомогою заголовку як першо-знаку тексту.

Компоненти формують антропо-орієнтовану систему постмодерністського зв'язного тексту, де *Аб'єкцію* можна інтерпретувати із позиції Людини як бажання думати, мислити, що ілюструє діяльність мозку Людини, *Слід* – бажання відшукати, натрапити на істину, що так необхідна Людині як дихання, *Влада* – бажання жити, любити, керувати, що поєднує у собі веління серця, *Ім'я тексту* – тотожне імені Людини, а коди „діалогу“ та „захисту власного Я“ – як способи спілкування у соціумі.

Вищезазначена система має на меті поглибити вивчення лінгвістичних напрямів із позиції сучасної Людини та підтвердити роль мови у віддзеркаленні сучасної семіосфери. Також перспективами подальших досліджень є аналіз та

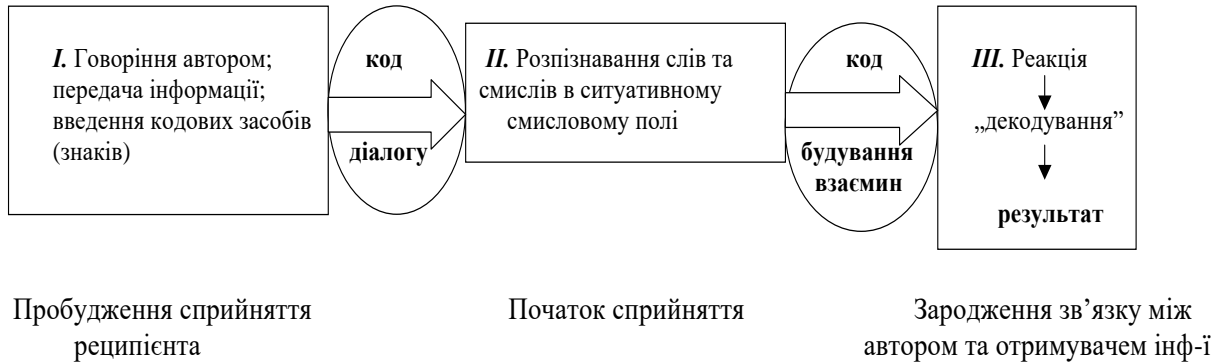
зіставлення лінгвоепістемних компонентів у різностильових текстах, різножанрових художніх текстах германських і слов'янських мов.

Сутність постмодерністського тексту незвичайна. Аналіз таких текстів полягатиме в побудові інакшої шкали вимірювання текстуальності, категорій Тексту. Нами запропонована своя система способів та засобів реалізації категорії зв'язності, яка відображає не тільки мовні формації, а й складний епістемний процес, який передував становленню такої форми Тексту, яка називається Постмодерністською. Лінгвоепістемний компонент покликаний відобразити складову як постмодерністського дискурсу вцілому, так і реалізувати зв'язний постмодерністський текст. А оскільки у сучасному вимірі роль Людини виходить на керуючі позиції, то система лінгвоепістемних компонентів буде мати антропоцентричну направленість та ілюструвати людську сутність кожного текстового твору.

Наведені приклади літературних арт-текстів (авторських художніх творів) покликані відобразити реалізацію категорії зв'язності за допомогою таких лінгвоепістемних компонентів як в американському, так і в українському постмодерністському художньому тексті у подібній, можна навіть сказати, однаковій формі. Такий факт підтверджує синхронність, тотальність розповсюдження течії Постмодернізму, підтверджує однаковість людського фактору у формуванні такої течії, інформативний та, навіть, емоційний стан людства на певному зрізі часу. Останній аспект ілюструє еволюціонування мови разом із Людиною, форми її реалізації у сучасному арт-дискурсі (Додаток А, Б).

ДОДАТКИ

Додаток А

комунікативний акт творення дискурсу

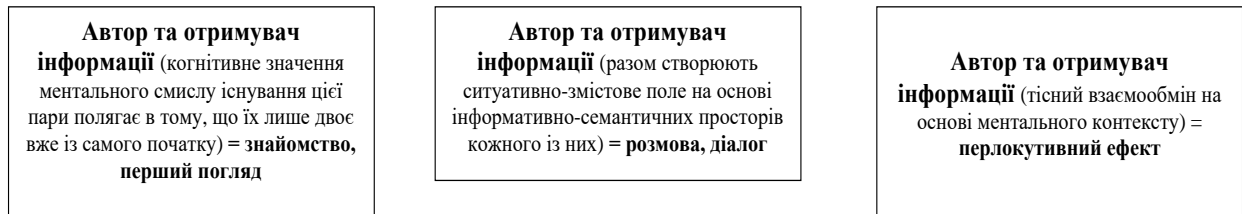

Рисунок А.1 – Комунікативна модель дискурсу

Додаток Б

Система зв'язного постмодерністського художнього Тексту

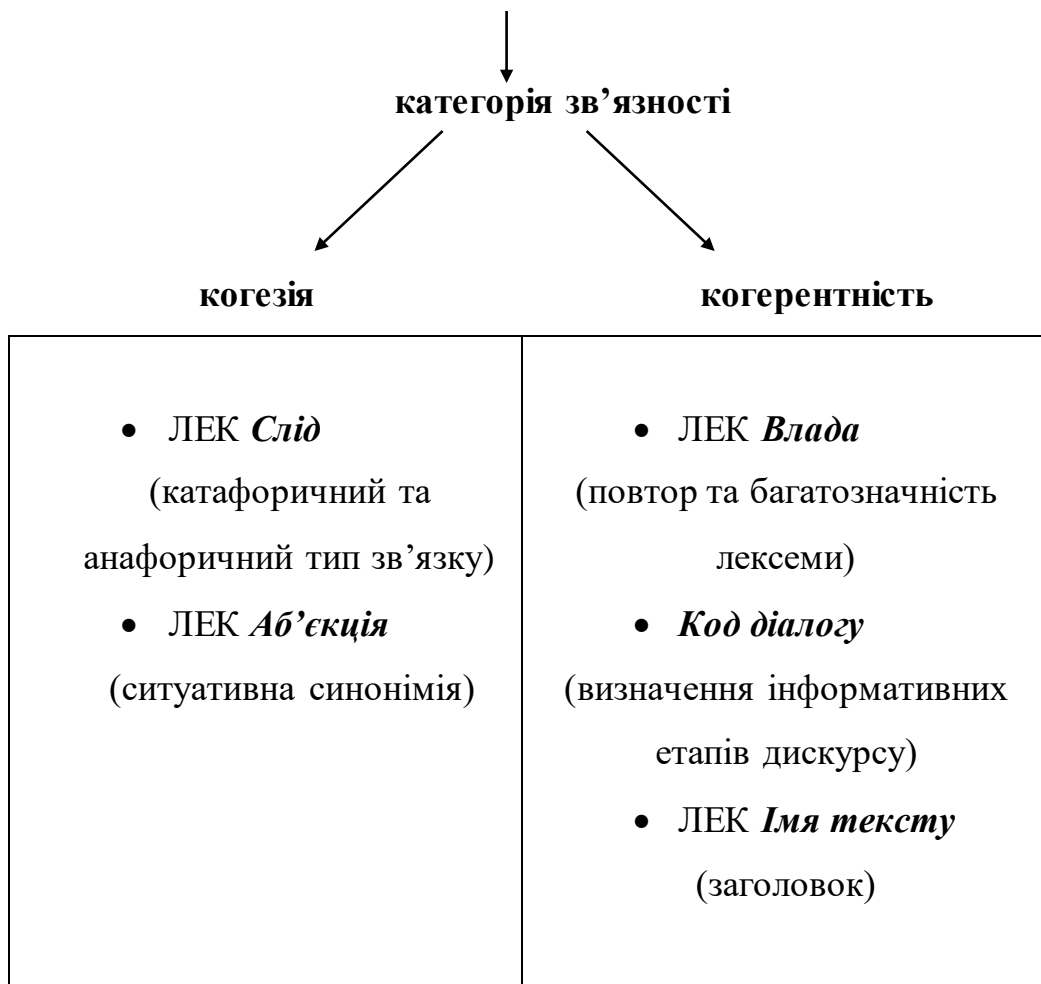

Рисунок Б.1 – Антропо-орієнтована система зв'язного тексту

Додаток В

Оповідання Емми Андiєвської

Географiчна мапа

*І казав же я, що мені не потрібно **ніяких географічних мап**, що найменше, чим я цікавлюся, це географія, але представник мапної фірми так благав купити лише на пробу хоч одну; у нього, мовляв, родина, діти, і якось треба їх годувати, що я не міг відмовити і тепер я жертва переміщень. Досі географія, яку я негайно ж забув, як тільки вийшов зі школи, не цікавила й не хвилювала мене, з мене цілком вистачало, що я міг віднайти вулицю, де я мешкаю, але з тих пір, як у мене з'явилася **географічна мапа**, я живу у потягах і кораблях, їдучи все на ті континенти, які мені не потрібні. Я не знаю, чи той, хто продав мені мапу, сам склав її, вирішивши навести порядок у всі моря і континенти, чи мапа застаріла і за цей час на землі встигли відбутися докорінні зміни, яких я не помітив, будучи дуже заклопотаним, але факт лишається фактом, що з того часу, як я набув мапу, я увесь час у подорожі, і мені не вдавалося досі знайти ні одного континенту чи океану, позначеного на моїй мапі. Це не було б ще таким лихом, якби я, користуючись новою мапою, де забув назви всіх континентів і морів, які я знав до того, як мені стало шкода представника фірми географічних мап. Я і тоді не дуже добре їх знав, але коли я заглянув лише з цікавості, що ж я купив, які рештки моїх попередніх географічних пізнань вивіялися з голови, не лишивши найменшого сліду, так що тепер я навіть не можу ні до кого звернутися за допомогою, бо як я почну питати місце де я перебував до купівлі **географічної мапи**, коли я забув його назву? Тепер навіть якби я викинув цю мапу і захотів повернутися на те місце, де я мешкав, то це неможливо, бо я не знаю, в якому місці земної кулі воно є. В кожній країні, яку я переїздив, я давав у газети оголошення, щоб до мене з'явився той чоловік, що всукав мені мапу; я не збираюся йому ані дорікати, ані сердитися, нехай тільки скаже, де все це сталося. Але чи мучило його сумління, чи може він уже не перебував на цьому світі, тільки ніхто не обiзвався на мої оголошення, і я починаю*

*думати, що єдине, що мене щ може врятувати, це страшний суд. Бо тоді я вже напевне побачу представника мапної фірми, який продав мені мапу, і довідаюся, в якому місці земної кулі йому вдалося переконати мене купити **географічну мапу**, бо те, що я маю на це повне право, визнають і найсуворіші судді.*

Додаток Г

Оповідання Дональда Бартельмі

The Sentence

*Or a long **sentence** moving at a certain pace down the page aiming for the bottom – if not the bottom of this page then some other page – where it can rest, or stop for a moment to think out the questions raised by its own (temporary) existence, which ends when the page is turned, or the sentence falls out of the mind that holds it (temporarily) in some kind of embrace, not necessarily an ardent one, but more perhaps the kind of embrace enjoyed (or endured), by a wife who has just waked up and is on her way to the bathroom in the morning to wash her hair, and is bumped into by her husband, who has been lounging at the breakfast table reading the newspaper, and doesn't see her coming out of the bedroom, but, when he bumps into her, or is bumped into by her, raises his hands to embrace her lightly, transiently, because he knows that if he gives her a real embrace so early in the morning, before she has properly shaken the dreams out of her head, and got her duds on, she won't respond, and may even become slightly angry, and say something wounding, and so the husband invests in this embrace not so much physical or emotional pressure as he might, because he doesn't want to waste anything – with this sort of feeling, then, **the sentence** passes through the mind more or less, and there is another way of describing the situation too, which is to say that the **sentence** crawls through the mind like something someone says to you while you are listening very hard to the FM radio, some rock group there, with its thrilling sound, and so, with your attention or the major part of it at least already rewarded, there is not much mind room you can give to the remark, especially considering that you have probably just quarreled with that person, the maker of the remark, over the radio being too loud, or something like that, and the view you take, of the remark, is that you'd really rather not hear it, but if you have to hear it, you want to listen to it for the smallest possible length of time, and during a commercial, because immediately after the commercial they're going to play a new rock song by your favorite group, a cut that has never been aired before, and you want to hear*

it and respond to it in a new way, a way that accords with whatever you're feeling at the moment, or might feel, if the threat of new experience could be (temporarily) overbalanced by the promise of possible positive benefits, or what the mind construes as such, remembering that these are often, really, disguised defeats (not that such defeats are not, at times, good for your character, teaching you that it is not by success alone that one surmounts life, but that setbacks, too, contribute to that roughening of the personality that, by providing a textured surface to place against that of life, enables you to leave slight traces, or smudges, on the face of human history – your mark) and after all, benefit-seeking always has something of the smell of raw vanity about it, as if you wished to decorate your own brow with laurel, or wear your medals to a cookout, when the invitation had said nothing about them, and although the ego is always hungry (we are told) it is well to remember that ongoing success is nearly as meaningless as ongoing lack of success, which can make you sick, and that it is good to leave a few crumbs on the table for the rest of your brethren, not to sweep it all into the little beaded purse of your soul but to allow others, too, part of the gratification, and if you share in this way you will find the clouds smiling on you, and the postman bringing you letters, and bicycles available when you want to rent them, and many other signs, however guarded and limited, of the community's (temporary) approval of you, or at least of it's willingness to let you believe (temporarily) that it finds you not so lacking in commendable virtues as it had previously allowed you to think, from its scorn of your merits, as it might be put, or anyway its consistent refusal to recognize your basic humanness and its secret blackball of the project of your remaining alive, made in executive session by its ruling bodies, which, as everyone knows, carry out concealed programs of reward and punishment, under the rose, causing faint alterations of the status quo, behind your back, at various points along the periphery of community life, together with other enterprises not dissimilar in tone, such as producing films that have special qualities, or attributes, such as a film where the second half of it is a holy mystery, and girls and women are not permitted to see it, or writing novels in which the final chapter is a plastic bag filled with water, which you can touch, but not drink: in this way, or ways, the underground mental life of the collectivity is botched, or denied, or turned into something else never imagined by the planners, who,

*returning from the latest seminar in crisis management and being asked what they have learned, say they have learned how to throw up their hands; the **sentence** meanwhile, although not insensible of these considerations, has a festering conscience of its own, which persuades it to follow its star, and to move with all deliberate speed from one place to another, without losing any of the "riders" it may have picked up just being there, on the page, and turning this way and that, to see what is over there, under that oddly-shaped tree, or over there, reflected in the rain barrel of the imagination, even though it is true that in our young manhood we were taught that short, punchy sentences were best (but what did he mean? doesn't "punchy" mean punch-drunk? I think he probably intended to say "short, punching **sentences**," meaning **sentences** that lashed out at you, bloodying your brain if possible, and looking up the word just now I came across the nearby "punkah," which is a large fan suspended from the ceiling in India, operated by an attendant pulling a rope – that is what I want for my sentence, to keep it cool!) we are mature enough now to stand the shock of learning that much of what we were taught in our youth was wrong, or improperly understood by those who were teaching it, or perhaps shaded a bit, the shading resulting from the personal needs of the teachers, who as human beings had a tendency to introduce some of their heart's blood into their work, and sometimes this may not have been of the first water, this heart's blood, and even if they thought they were moving the "knowledge" out, as the Board of Education had mandated, they could have noticed that their sentences weren't having the knockdown power of the new weapons whose bullets tumble end-over-end (but it is true that we didn't have these weapons at that time) and they might have taken into account the fundamental dubiousness of their project (but all the intelligently conceived projects have been eaten up already, like the moon and the stars) leaving us, in our best clothes, with only things to do like conducting vigorous wars of attrition against our wives, who have now thoroughly come awake, and slipped into their striped bells, and pulled sweaters over their torsis, and adamantly refused to wear any bras under the sweaters, carefully explaining the political significance of this refusal to anyone who will listen, or look, but not touch, because that has nothing to do with it, so they say; leaving us, as it were, with only things to do like floating sheets of Reynolds Wrap around the room, trying to find out how many we can*

*keep in the air at the same time, which at least gives us a sense of participation, as though we were Buddha, looking down at the mystery of your smile, which needs to be investigated, and I think I'll do that right now, while there's still enough light, if you'll sit down over there, in the best chair, and take off all your clothes, and put your feet in that electric toe caddy (which prevents pneumonia) and slip into this permanent press hospital gown, to cover your nakedness – why, if you do all that, we'll be ready to begin! after I wash my hands, because you pick up an amazing amount of exuviae in this city, just by walking around in the open air, and nodding to acquaintances, and speaking to friends, and copulating with lovers, in the ordinary course (and death to our enemies! by and by) – but I'm getting a little uptight, just about washing my hands, because I can't find the soap, which somebody has used and not put back in the soap dish, all of which is extremely irritating, if you have a beautiful patient sitting in the examining room, naked inside her gown, and peering at her moles in the mirror, with her immense brown eyes following your every movement (when they are not watching the moles, expecting them, as in a Disney nature film, to exfoliate) and her immense brown head wondering what you're going to do to her, the pierced places in the head letting that question leak out, while the therapist decides just to wash his hands in plain water, and hang the soap! and does so, and then looks around for a towel, but all the towels have been collected by the towel service, and are not there, so he wipes his hands on his pants, in the back (so as to avoid suspicious stains on the front) thinking: what must she think of me? and, all this is very unprofessional and at-sea looking! trying to visualize the contretemps from her point of view, if she has one (but how can she? she is not in the washroom) and then stopping, because it is finally his own point of view that he cares about and not hers, and with this firmly in mind, and a light, confident step, such as you might find in the works of Bulwer-Lytton, he enters the space she occupies so prettily and, taking her by the hand, proceeds to tear off the stiff white hospital gown (but no, we cannot have that kind of pornographic merde in this majestic and high-minded **sentence**, which will probably end up in the Library of Congress) (that was just something that took place inside his consciousness, as he looked at her, and since we know that consciousness is always consciousness of something, she is not entirely without responsibility in the matter) so, then, taking her by*

*the hand, he falls into the stupendous white puree of her abyss, no, I mean rather that he asks her how long it has been since her last visit, and she says a fortnight, and he shudders, and tells her that with a condition like hers (she is an immensely popular soldier, and her troops win all their battles by pretending to be forests, the enemy discovering, at the last moment, that those trees they have eaten their lunch under have eyes and swords) (which reminds me of the performance, in 1845, of Robert-Houdin, called *The Fantastic Orange Tree*, wherein Robert-Houdin borrowed a lady's handkerchief, rubbed it between his hands and passed it into the center of an egg, after which he passed the egg into the center of a lemon, after which he passed the lemon into the center of an orange, then pressed the orange between his hands, making it smaller and smaller, until only a powder remained, whereupon he asked for a small potted orange tree and sprinkled the powder thereupon, upon which the tree burst into blossom, the blossoms turning into oranges, the oranges turning into butterflies, and the butterflies turning into beautiful young ladies, who then married members of the audience), a condition so damaging to real-time social intercourse of any kind, the best thing she can do is give up, and lay down her arms, and he will lie down in them, and together they will permit themselves a bit of the old slap and tickle, she wearing only her Mr. Christopher medal, on its silver chain, and he (for such is the latitude granted the professional classes) worrying about the **sentence**, about its thin wires of dramatic tension, which have been omitted, about whether we should write down some natural events occurring in the sky (birds, lightning bolts), and about a possible coup d'etat within the **sentence**, whereby its chief verb would be – but at this moment a messenger rushes into the **sentence**, bleeding from a hat of thorns he's wearing, and cries out: "You don't know what you're doing! Stop making this **sentence**, and begin instead to make Moholy-Nagy cocktails, for those are what we really need, on the frontiers of bad behavior!" and then he falls to the floor, and a trap door opens under him, and he falls through that, into a damp pit where a blue narwhal waits, its horn poised (but maybe the weight of the messenger, falling from such a height, will break off the horn) – thus, considering everything very carefully, in the sweet light of the ceremonial axes, in the run-mad skimble-skamble of information sickness, we must make a decision as to whether we should proceed, or go back, in the latter case enjoying*

*the pathos of eradication, in which the former case reading an erotic advertisement which begins, How to Make Your Mouth a Blowtorch of Excitement (but wouldn't that overtax our mouthwashes?) attempting, during the pause, while our burned mouths are being smeared with fat, to imagine a better sentence, worthier, more meaningful, like those in the Declaration of Independence, or a bank statement showing that you have seven thousand kroner more than you thought you had – a statement summing up the unreasonable demands that you make on life, and one that also asks the question, if you can imagine these demands, why are they not routinely met, tall fool? but of course it is not that query that this infected **sentence** has set out to answer (and hello! to our girl friend, Rosetta Stone, who has stuck by us through thick and thin) but some other query that we shall some day discover the nature of, and here comes Ludwig, the expert on **sentence** construction we have borrowed from the Bauhaus, who wil – "Guten Tag, Ludwig!" – probably find a way to cure the **sentence's** sprawl, by using the improved way of thinking developed in Weimer – "I am sorry to inform you that the Bauhaus no longer exists, that all of the great masters who formerly thought there are either dead or retired, and that I myself have been reduced to constructing books on how to pass the examination for police sergeant" – and Ludwig falls through the Tugendhat House into the history of man-made objects; a disappointment, to be sure, but it reminds us that the **sentence** itself is a man-made object, not the one we wanted of course, but still a construction of man, a structure to be treasured for its weakness, as opposed to the strength of stones*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики : [монография] / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики / Ю. Д. Апресян. – М. : Наука, 1996. – 305 с.
3. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования) : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности № 2103 „Иностранные языки”] / И. В. Арнольд. – Изд. 2-е, перераб. – Л. : „Просвещение”, 1981. – 295 с.
4. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : [учеб. пособие] / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 140 с.
5. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 136–137.
6. Арутюнова Н. Д. Речь / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 414–416.
7. Афанасенко Е. В. Семантический повтор в политическом дискурсе (на материале русского и английского языков): дис. ... кандидата фил. наук : 10.02.19 / Евгения Викторовна Афанасенко. – Саратов, 2006. – 265 с.
8. Балкар Р. М. Язык как инструмент социальной власти / Р. М. Балакар // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М. : Издательская группа „Прогресс”, 1987. – С. 88–120.
9. Барт Р. Удовольствие от текста // Избранные работы: Семиотика. Поэтика [Электронный ресурс] / Ролан Барт. – М., 1994. – Режим доступа к кн. : es-dejavu.ru/p/Plaisir_du_texte.html.
10. Барт Р. От произведения к тексту // Избранные работы: Семиотика. Поэтика [Электронный ресурс] / Ролан Барт. – М., 1994. – Режим доступа к кн. : es-dejavu.ru/p/Plaisir_du_texte.html.
11. Баталов О. Г. Когнитивно-функциональный аспект окказионального словообразования в художественном тексте [Электронный ресурс] : дис. ... канд.

філол. наук : 10.02.04 / Олег Геннадьевич Баталов. – М. : РГБ, 2004. – 242 с. – Режим доступа : www.lib.ua-ru.net/diss/cont/91981.html.

12. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики : [монографія] / Ф. С. Бацевич. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. – 2003. – 281 с.

13. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман ; [пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева]. – М. : Логос, 2005. – 390 с.

14. Бахтин М. М. Проблема текста // М. М. Бахтин. Эстетика словесного творчества. – М. : Искусство, 1986. – С. 297–325, 421–423 (прим.).

15. Безуглая Л. Р. Перлокуция в дискурсе (на материале немецкого диалогического дискурса) / Л. Р. Безуглая // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с. – С. 78–97.

16. Белокопытова И. А. Рекуррентность в лингвистике текста / И. А. Белокопытова // Язык и межкультурная компетенция: материалы конф. – Петрозаводск, 2007. – С. 10–13.

17. Бехта І. А. Оповідний дискурс в англomовній художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм: дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 / Іван Антонович Бехта. – Львів, 2010. – 390 с.

18. Богданов В. В. Текст и текстовое общение / В. В. Богданов. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та, 1993. – 68 с.

19. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или конец социального / Ж. Бодрийяр ; [пер. с фр. Н. В. Суслова]. – Екатеринбург : Изд-во Уральского университета, 2000. – 96 с.

20. Бондаренко Е. В. Картина мира и дискурс: реализация дуальной природы человека / Е. В. Бондаренко // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – С. 25–43.

21. Бурдые П. О телевидении и журналистике / П. Бурдые ; [пер. с фр.]. – М. : Фонд научных исследований „Прагматика культуры”, 2002. – 159 с.

22. Валгина Н. С. Теория текста : [учеб. пособие] / Н. С. Валгина. – Москва : Логос, 2003 г. – 250 с.

23. Валеева Л. В. Текстово-дискурсивная категория связности: проблематика [Электронный ресурс] / Л. В. Валеева // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. – Симферополь, 2006. – №1. – С. 59–65. – Режим доступа до статті : www.nbuv.gov.ua/portal/.../index.html.

24. Ван Дейк Т. К определению дискурса / Т. Ван Дейк ; [пер. с англ. А. Дерябин] // Teun Van Dijk. Ideology: A Multidisciplinary Approach. – London : Sage, 1998. – 374 p.

25. Васильева Т. В. Когнитивно-функциональные аспекты заголовка (на материале современного американского рассказа): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Татьяна Викторовна Васильева. – М., 2005. – 246 с.

26. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: общечеловеческие понятия в культуроспецифичных контекстах / Анна Вежбицкая // THESIS. – 1993. – Вып. 3. – С. 185–206.

27. Визгин В. Ю. Эпистема [Электронный ресурс] / В. Ю. Визгин // Новая философская энциклопедия: В 4 тт. [под ред-й В. С. Стёпина]. – М. : Мысль, 2001. – Режим доступа к кн. : dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/9473/ЭПИСТЕМА.

28. Висоцька О. Є. Постмодерн та віртуальна демократія: масмедійні форми / О. Є. Висоцька // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 65 (№10). – С. 198–203.

29. Вихованець І. Р. Таїна слова / І. Р. Вихованець. – К. : Рад. шк., 1990. – 284 с.

30. Воборжил Л. Лексические и другие средства когезии текста (на материале русского договора) [Электронный ресурс] / Ладислав Воборжил. – Филозофский факультет имени Палацкого, Чешская Республика. – Режим доступа к статье : www.rusistika.upol.cz/publikace/voboril_kohezekoherence.pdf.

31. Воложин С. Байрон, Сартр, Воннегут, Пригов, Зюскинд, Маркес и другие. Художественный смысл. Занозы [Электронный ресурс] / Соломон Воложин, 2003. – Режим доступа к кн. : art-otkrytie.narod.ru/bayron.htm.

32. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании [Электронный ресурс] / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 64–72. – Режим доступа к ст. : lincon.narod.ru/articles.htm.

33. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования (Лингвистическое наследие XX века) / И. Р. Гальперин – М. : КомКнига, 2007. – 144 с.

34. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования / Б. М. Гаспаров. – М. : Нов. лит. обозрение, 1996. – 352 с.

35. Гловинская М. Я. Русские речевые акты и вид глагола / М. Я. Гловинская // Логический анализ языка. Вып. 5. Модели действия. – М. : Наука, 1992. – С. 123–130.

36. Голованова И. С. История мировой литературы. Постмодернизм [Электронный ресурс] / И. С. Голованова, 2000. – Режим доступа к кн. : 17v-euro-lit.niv.ru/.../golovanova/voprosy-k-zachetu.htm.

37. Гриневская Л. Е. Текст как доминирующая единица перевода [Электронный ресурс] / Гриневская Л. Е., Зимина О. В., Киселева В. Б. // Лингводидактические аспекты перевода в процессе подготовки переводчиков : [материалы международного научно-практического семинара (15 ноября 2005 года)]. – Иркутск, 2006. – Режим доступа к ст. : www.scribd.com.

38. Гундорова Т. Кітч і література / Тамара Гундорова. – Київ : Факт, 2008. – 280 с.

39. Дебор Г. Общество Спектакля / Г. Дебор ; [пер. с фр. С. Офертаса, М. Якубович]. – М. : Логос-Радек, 2000. – 184 с.

40. Дейк Т. А., ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк ; [пер. с англ. ; сост. В. В. Петров ; под ред. В. И. Герасимова]. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с. – С. 121–122.

41. Дейк, Тойн А. ван. [Электронный ресурс] / Тойн А. ван Дейк // Современный дискурс-анализ. Электронный журнал [сб. научн. трудов / под ред. Е. А. Кожемякина и др.]. – Выпуск 1, том 1, 2009. – Режим доступа к кн. : www.discourseanalysis.org.

42. Демьянков В. З. Текст и дискурс как термины и как слова обыденного языка / В. З. Демьянков [Электронный ресурс] : пленарные доклады IV Международной научной конференции [„Язык, культура, общество”], (27-30 сентября 2007 г.). – М. : Московский институт иностранных языков; Российская академия лингвистических наук; Институт языкознания РАН; Научный журнал „Вопросы филологии”, 2007. – С. 86–95. – Режим доступа к ст. : <http://www.infolex.ru>.

43. Джонсон-Лэрд Ф. Процедурная семантика и психология значения / Ф. Джонсон-Лэрд // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. – Москва : „Прогресс”, 1988. – С. 234–258.

44. Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [Безуглая Л. Р., Бондаренко Е. В. и др.] ; под общ. ред. И. С. Шевченко : монография ; [пер. с укр.]. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с.

45. Донец П. Н. Национально-культурная специфика дискурса / П. Н. Донец // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. И. С. Шевченко] : монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – С. 134–156.

46. Дьякова Е. Г. Теория дискурса в Британской школе культурных исследований / Е. Г. Дьякова // Современные теории дискурса: мультидисциплинарный анализ (Серия „Дискурсология”). – Екатеринбург : Издательский Дом „Дискурс-Пи”, 2006. – 177 с.

47. Жеребило Т. В. Методы лингвистического исследования и описания языка, обусловленные функционально-стилистическим инвариантом языковой системы / Т. В. Жеребило // *Lingua-universum*. – 2007. – № 3. – С. 97–104.

48. Жижек С. Возвышенный объект идеологии / С. Жижек ; [пер. с англ.]. – М. : Художественный журнал, 1999. – 236 с.

49. Зыбайлов Л. К. Постмодернизм [Электронный ресурс] : [учеб. пособие] / Л. К. Зыбайлов, В. А. Шапинский. – М. : Прометей, 1993. – 103 с. – Режим доступа к кн. : www.philsci.univ.kiev.ua/biblio.

50. Зяблова О. А. Определение термина в когнитивно-дискурсивной парадигме знания / О. А. Зяблова // Проблемы и методы современной лингвистики. Сборник научных трудов. Вып. 1. – Москва, 2005. – 258 с. – С. 43–54.

51. Ільченко М. Л. Повтор як втілення сугестивної стратегії англомовного електорального дискурсу [Електронний ресурс] / М. Л. Ільченко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна : [зб. наук. пр.]. – Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, № 953. – Х. : ХНУ, 2011. – 189 с. – С. 42–48. – Режим доступу до ст. : www.nbu.gov.ua/portal/.../11imlaed.pdf.

52. Ільченко О. М. Етикет англомовного наукового дискурсу / О. М. Ільченко. – К. : ІВЦ „Політехніка”, 2002. – 288 с.

53. Ильин И. П. Постструктурализм, деконструктивизм, постмодернизм [Электронный ресурс] / Илья Петрович Ильин. – М. : Интрада, 1996. – 256 с. – Режим доступа к кн. : www.gumer.info/...Post/index.php.

54. Инфантова Г. Г. Реализация категории связности в устном тексте / Г. Г. Инфантова // Текст. Структура и семантика. Т. 1. – М. : 2001. – С. 54–62.

55. Йоргенсон Марианне В. Дискурс-анализ. Теория и метод ; [пер. с англ.] / Марианне В. Йоргенсон, Луиза Дж. Филипс. – Х. : Изд-во „Гуманитарный центр”, 2008. – 352 с.

56. Каменская О. Л. Текст и коммуникация : [учеб. пособие для ин-тов и фактов иностр. яз.] / О. Л. Каменская. – М. : Высш. шк. (Б-ка филолога), 1990. – 152 с. – С. 57.

57. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик – М. : Институт языкознания АН СССР, Волгоградский педагогический институт, 1991. – 495 с.

58. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

59. Карасик В. И. О категориях лингвокультурологии / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности : [сб. науч. тр.]. – Волгоград : Перемена, 2001. – С. 3–16.

60. Кибрик А. Анафора [Электронный ресурс] : Интернет энциклопедия Кругосвет [Текст] / Андрей Кибрик, 2001. – Режим доступа к ст. : www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/.../ANAFORA.html.

61. Кибрик А. А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе: дис. ... доктора фил. наук в виде научного доклада, составленная на основе опубликованных работ, представленная к защите : 10.02.19 / Андрей Александрович Кибрик. – Москва, 2003. – 84 с.

62. Кожемякин Е. Дискурсивный подход к изучению культуры / Евгений Кожемякин // Современный дискурс-анализ. Электронный журнал [сб. научн. трудов / под ред. Е. А. Кожемякина и др.]. – Выпуск 1, том 1, 2009. – Режим доступа к кн. : www.discourseanalysis.org.

63. Кольцова Л. М. Художественный текст в современной лингвистической парадигме [Электронный ресурс] : учебно-методическое пособие для вузов / Л. М. Кольцова, О. А. Лунина. – Воронеж, 2007. – 51 с. – Режим доступа к кн. : window.edu.ru/window_catalog/.pdf.

64. Коновалова М. В. Глобальные категории когерентности и интертекстуальности в юридическом дискурсе : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языка” / М. В. Коновалова. – Челябинск, 2008. – 25 с.

65. Корабльова В. М. Тематизації ідеології в постмодерністичних концепціях / В. М. Корабльова // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 59 (№4). – С. 331–336.

66. Корнієнко Ю. В. Проектні настанови в культурі постмодернізму / Ю. В. Корнієнко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 56 (№ 1). – С. 410–414.

67. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О. А. Корнилов. – [2-е изд., испр. и доп.] – М. : ЧеРо, 2003. – 349 с.

68. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту : [навчальн. посіб.] / І. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 423 с.

69. Красных В. В. “Свой” среди “чужих”: миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : ИТДГК „Гнозис”, 2003. – 375 с.

70. Кротенко Л. Б. Арт-текст сквозь призму категории связности в постмодернизме / Л. Б. Кротенко : материалы XXIV международной заочной научно-практической конференции [„В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии”], (10 июня 2013 г.). – Новосибирск : Изд. „СибБак”, 2013. – С. 88–94.

71. Кротенко Л. Б. Лінгвістико-філософський компонент „Аб’єкція” в постмодерністському дискурсі та реалізація категорії зв’язності (за допомогою ситуативної синонімії лексем та експресивних конструкцій одного когнітивного поля) / Л. Б. Кротенко // Наукові записки. – Випуск 105(2). Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 495–502 (494–501).

72. Кротенко Л. Б. Реалізація категорії зв’язності у постмодерністському дискурсі на прикладі творів Тараса Прохаська „Спалене літо” та Дональда Бартельмі „The Party”, „The School” / Л. Б. Кротенко // Сучасні дослідження з іноземної філології : [збірник наукових праць]. – Випуск 9 / [відп. ред. Фабіан М. П.] – Ужгород : ПП „Графіка”, 2011. – С. 230–238.

73. Кротенко Л. Б. Реалізація категорії зв’язності через багатозначність лексеми у постмодерністському дискурсі / Л. Б. Кротенко // Сучасні дослідження з іноземної філології : [збірник наукових праць]. – Випуск 9 / [відп. ред. Фабіан М. П.] – Ужгород : ПП „Графіка”, 2011. – С. 239–244.

74. Кротенко Л. Б. Сучасний зв’язний текст у просторі антропоцентричної парадигми / Л. Б. Кротенко // Система і структура східнослов’янських мов : [зб. наук. пр.] / редкол. : В. І. Гончаров (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 6. – С. 227–232.

75. Кротенко Л. Б. Сучасна комунікативна модель дискурс-тексту / Л. Б. Кротенко // Studia Germanica et Romanica : Іноземні мови. Зарубіжна

література. Методика викладання : [науковий журнал / голов. ред. В. Д. Каліущенко]. – Донецьк : ДонГУ, 2012. – Т.9. – №3(27). – С. 136–145.

76. Кротенко Л. Б. Текст крізь призму категорії зв'язності у Постмодернізмі на матеріалі реалізації лінгвістико-філософського компоненту СЛІД у дискурсі через анафоричний вид зв'язку / Л. Б. Кротенко // Вісник ЖДУ імені Івана Франка. – № 65. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012 р.– С. 196–200.

77. Кротенко Л. Б. Текст як лінгвістична дискурсологічна одиниця / Л. Б. Кротенко // Система і структура східнослов'янських мов : [зб. наук. пр.] / редкол. : В. І. Гончаров (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 4. – С. 203–211.

78. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова. – Москва : „Наука”, 1996. – 250 с.

79. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения / Е. С. Кубрякова // Текст. Структура и семантика. – Т. 1. – М., 2001. – С. 72–81.

80. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова [Рос. академия наук. Ин-т языкознания]. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с. – (Язык. Семиотика. Культура).

81. Кусько К. Я. Дискур іноземномовної комунікації: концептуальні питання теорії і практики / К. Я. Кусько // Дискурс іноземномовної комунікації : [колект. моногр. під заг. ред. К. Я. Кусько]. – Львів : Вид. Львів. нац. ун-ту, 2001. – С. 25–48.

82. Купарашвили М. Д. Трансценденталии бессознательного и современный дискурс [Электронный ресурс] / М. Д. Купарашвили // Вестник Омского университета. – Омский государственный университет, 1996. – Вып. 2. – С. 53–56. – Режим доступа к ст. : teneta.rinet.ru/rus/ke/kuparashvili_transcedentalii.

83. Кухаренко В. А. Интерпритация текста : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2130 „Иностр. яз.”] / В. А. Кухаренко. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.

84. Куцепал С. В. Эпистемологическая функция языка: на материале французского постмодернизма: дис... канд. филос. наук : 09.00.01 / Куцепал Светлана Викторовна ; Киевский ун-т им. Тараса Шевченко. – К., 1997. – 174 с.

85. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. X. – М., 1981. – С. 350.

86. Левковская Н. А. В чем различие между СФЕ (ССЦ) и абзацем / Н. А. Левковская // Филологические науки. – 1980. – №1. – С. 44–46.

87. Лихина Н. Е. Актуальные проблемы современной русской литературы: Постмодернизм : [учеб. пособ.] / Н. Е. Лихина. – Калининград, 1997. – 59 с. – (Калинингр. ун-т.).

88. Лотман Ю. М. Семиотика культуры и понятие текста / Ю. М. Лотман // Ю. М. Лотман. Избранные статьи. Т. 1. – Таллинн, 1992. – С. 129–132.

89. Лукин В. А. Художественный текст. Основы лингвистической теории. Аналитический минимум [Электронный ресурс] / В. А. Лукин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во „Ось-89”, 2005. – Режим доступа к кн. : window.edu.ru/library/pdf2txt/.

90. Лучинская Е. Постмодернистский дискурс как объект семиотического анализа [Электронный ресурс] / Е. Лучинская // Культура, 2002. – +2 (80). – Режим доступа к ст. : roman.by/r-4006.html.

91. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : ИТДГК „Гнозис”, 2003. – 280 с.

92. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Н. Б. Маньковская. – СПб. : Алетейя, 2000. – 347 с. – (серия „Gallicinium”).

93. Мартынюк А. П. Гендер как конструкт дискурса / А. П. Мартынюк // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр.. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с. – С. 200–215.

94. Матюхина Ю. В., Шевченко И. С. Прагматические особенности фатической метакоммуникативной информации в дискурсе / Ю. В. Матюшина, И. С. Шевченко // Треті Каразінські читання: методика і

лінгвістика – на шляху до інтеграції. – Харків : Харків. нац. ун-т. ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – № 587. – С. 110–111.

95. Мелько Х. Б. Типологія засобів відображення син естетичних уявлень людини в постмодерністському художньому дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 „Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / Х. Б. Мелько. – К., 2010. – 20 с.

96. Мельникова А. А. Язык и национальный характер. Взаимосвязь структуры языка и ментальности / А. А. Мельникова. – СПб. : Речь, 2003. – 320 с.

97. Менджерицкая Е. О. Термин „дискурс” в современной зарубежной лингвистике / Е. О. Менджерицкая // Лингвокогнитивные проблемы межкультурной коммуникации. – М., 1977. – С. 130–133.

98. Методические указания к лекционным и семинарским занятиям по дискурсу для студентов специальности „Теоретическая и прикладная лингвистика” / [сост. Андросова М. А.]. – Ульяновск : УлГТУ, 2008. – 77 с.

99. Милевская Т. В. Связность как категория дискурса и текста: когнитивно-функциональный и коммуникативно-прагматический аспекты : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19, 10.02.01 / Т. В. Милевская. – Ростов-на/Д., 2003. – 390 с.

100. Миллет К. Сексуальна політика / К. Миллет. – К. : Основи, 1998. – 619 с.

101. Морозова И. И. Стратегии вежливости как способ редукции когнитивного диссонанса / И. И. Морозова // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2001. – № 537. – С. 86–93.

102. Морозова Е. И. К проблеме выделения единиц дискурса: дискурсема лжи / Е. И. Морозова // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с.

103. Морозова Е. И. Ложь как дискурсивное образование: лингвокогнитивный аспект / Е. И. Морозова. – Х. : Экограф, 2005. – 300 с.

104. Мыркин В. Я. Язык – речь – контекст – смысл : [учеб. пособие] / В. Я. Мыркин. – Архангельск : Изд-во Поморск. ун-та, 1994. – 97 с.

105. Назарук Ю. А. Категория связности в аспекте внутритекстовой повторной номинации / Ю. А. Назарук // Вестник Самарского государственного университета. – Самарский государственный университет. – 2006. – № 10-2. – С. 197–203.

106. Найссер У. Познание и реальность / У. Найссер. – М., 1981. – 232 с.

107. Негрышев А. А. Прагматика новостного газетного заголовка: механизмы преобразования информации в системе заголовков – текст / А. А. Негрышев // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. – 2006. – № 1. – С. 97–109: 99–100.

108. Негрышев А. А. Текст в перспективе дискурса: к моделированию макроструктуры новостного медиатекста [Электронный ресурс] / А. А. Негрышев // Филологические науки. Теоретические и методологические проблемы исследования языка. – Владимирский государственный гуманитарный университет, Россия, 2011. – Режим доступа к ст. : www.rusnauka.com/16_ADEN_2011/Philologia.htm.

109. Павлюк Л. С. Текст і комунікація: Основи дискурсного аналізу / Людмила Степанівна Павлюк. – Львів : ПАІС, 2009. – 76 с.

110. Панина А. Ф. Текст: его единицы и глобальные категории : [учебник для студентов-журналистов и филологов] / А. Ф. Панина. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 368 с.

111. Паршин П. Б. Понятие идиополитического дискурса и методологические основания политической лингвистики [Электронный ресурс] / П. Б. Паршин. – Режим доступа к ст. : www/elections/ru/biblio/parshin/htm/Архив 23 марта 1999.

112. Переверзев Егор. Дискурсивная психология [Электронный ресурс] / Егор Переверзев // Современный дискурс-анализ. Электронный журнал [сб. научн. трудов / под ред. Е. А. Кожемякина и др.]. – Выпуск 1, том 1, 2009. – Режим доступа к кн. : www.discourseanalysis.org.

113. Переверзев Егор. Критика КДА: некоторые ограничения критического дискурс-анализа как научного подхода [Электронный ресурс] / Егор Переверзев // Современный дискурс-анализ. Электронный журнал [сб. научн. трудов / под ред. Е. А. Кожемякина и др.]. – Выпуск 1, том 1, 2009. – Режим доступа к кн. : www.discourseanalysis.org.

114. Переверзев Егор. Современный культурологический анализ дискурса [Электронный ресурс] / Егор Переверзев // Современный дискурс-анализ. Электронный журнал [сб. научн. трудов / под ред. Е. А. Кожемякина и др.]. – Выпуск 1, том 1, 2009. – Режим доступа к кн. : www.discourseanalysis.org.

115. Петров В. В., Герсимов В. И. На пути к когнитивной модели языка / В. В. Петров, В. И. Герсимов // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. – Москва : „Прогресс”, 1988. – С. 5–12.

116. Пихтовникова Л. С. Стилистика и синергетика дискурса / Л. С. Пихтовникова // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – С. 20–24.

117. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж, 2003. – 193 с.

118. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ, Восток-Запад, 2007. – 315 с.

119. Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст / Б. Потятиник, М. Лозинський. – Л., 1996. – 296 с.

120. Раду А. Особливості функціонування антропорелевантних маркерів контекстуалізації у рекламному дискурсі / А. Раду // Актуальні проблеми менталінгвістики. Ч.1. – Черкаси, 2001. – С. 126–131.

121. Ревзина О. Г. Язык и дискурс / О. Г. Ревзина // Вестник Московского университета. – Сер. 9. Филология, 1999, № 1. – С. 25–33.

122. Різун В. Нариси про текст: теоретичні питання комунікації тексту / Різун В., Мамалига А., Феллер М. – Дніпропетровськ-Київ, 1998. – 334 с.

123. Розенталь Д. Э. Лексическая синонимия. Контекстуальные синонимы [Электронный ресурс] // Розенталь Д. Э., Голуб И. Б., Теленкова М. А. Современный русский язык. – М. : Айрис-Пресс, 2002. – Режим доступа к ст. : www.gramma.ru/.

124. Русакова О. Ф. Современные теории дискурса: опыт классификаций / О. Ф. Русакова // Современные теории дискурса: мультидисциплинарный анализ

(Серия „Дискурсологія”). – Екатеринбург : Издательский Дом „Дискурс-Пи”, 2006. – С. 10–20.

125. Русакова О. Ф. PR-Дискурс: Теоретико-методологический анализ [Электронный ресурс] / О. Ф. Русакова, В. М. Русаков. – Екатеринбург: Международная Академия Дискурс Исследований, 2009. – 340 с. – Режим доступа к кн. : u6935.netangels.ru/index.php.

126. Рябцева Н. К. Язык и естественный интеллект / Н. К. Рябцева. – РАН, Ин-т языкознания. – М. : Academia, 2005. – 640 с.

127. Саблина М. В. Интертекстуальность заголовков современной российской прессы / М. В. Саблина // Журнал СФУ. Серия „Гуманитарные науки” (Спецвыпуск „Культура речевого общения”). – Красноярск, 2009. – Т. 2. – С. 94–100.

128. Саланина О. С. Абзацирование вторичного текста как проблема общей теории текста: дис. ... кандидата фил. наук : 10.02.19 / Ольга Сергеевна Саланина. – Горно-Алтайск. – 2005. – 223 с.

129. Седов К. Ф. Становление дискурсивного мышления языковой личности: психо- и социолингвистический аспекты / К. Ф. Седов. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1999. – 180 с.

130. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : [монографическое учеб. пособие] / Е. А. Селиванова. – К.-ЦУЛ, Фитосоциоцентр, 2002. – 336 с.

131. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

132. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.

133. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : [монографія] / К. Серажим. – Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. – 392 с.

134. Серио П. О языке власти: критический анализ / П. Серио // Философия языка в границах и вне границ. – Харьков : Око, 1999. – Т. 1. – С. 83–100.

135. Серль Д. Р. Логический статус художественного дискурса [Электронный ресурс] / Джон Р. Серль ; [перевод с англ. А. Шмелева] // по изданию : John R. Searle. The logical Status of fictional Discourse // *New Literary Histori*, 6 (1974-75). – Режим доступа к кн. : www.ruthenia.ru/logos/number/1999_03/1999_3_04.htm.

136. Силантьев И. В. Текст в системе дискурсных взаимодействий / И. В. Силантьев // *Критика и семиотика*. – Институт филологии СО РАН, Новосибирский государственный университет. – 2004. – Вып. 7. – С. 98–123.

137. Скиба Е. К. Постмодерн про текучість та невизначеність гендерних ролей / Е. К. Скиба // *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць* / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 56 (№ 1). – 716 с. – С. 415–418.

138. Скубашевская О. С. Реализация категории связности текст посредством компонента „Имя текста” в постмодернистском дискурсе / О. С. Скубашевская, Л. Б. Кротенко // *Научная дискуссия : вопросы филологии, искусствоведения и ультуорологии* [материалы VII международной заочной научно-практической конференции. Часть II. (05 февраля 2013 г.)]. – Москва : Изд. „Международный центр науки и образования”, 2013. – С. 204–213.

139. Скубашевська О. С. Структура зв'язного постмодерністського дискурс-тексту / О. С. Скубашевська, Л. Б. Кротенко // *Наукові записки. Серія „Філологічна”*. – Острог : Вид-во Національного університету „Острозька академія”. – Вип. 35. – 2013. – С. 338–350.

140. Слотердаjk П. Критика цинічного розуму / П. Слотердаjk ; [пер. з нім.]. – К. : Тандем, 2002. – 544 с.

141. Современные теории дискурса: мультидисциплинарный анализ (Серия „Дискурсология”). – Екатеринбург : Издательский Дом „Дискурс-Пи”, 2006. – 177 с.

142. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации [Электронный ресурс] : учебное пособие / А. В. Соколов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002 г. – 461 с. – Режим доступа к кн. : lib.socio.msu.ru/.../library.

143. Солощук Л. В. Невербальные составляющие англоязычного дискурса / Л. В. Солощук // *Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен* / [под общ.

ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с. – С. 98–121.

144. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию / Фердинанд де Соссюр. – М. : Прогресс, 1977. – 696 с.

145. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца XX века : [сб. статей]. – М. : РГГУ, 1995. – С. 35–73.

146. Степанов Ю. С. Имена. Предикаты. Предложения (Семиологическая грамматика) / Ю. С. Степанов. – М., 1981. – 361 с.

147. Страда В. Модернизация и постмодернизация / Витторио Страда // Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання. – 1999. – № 2. – С. 196–201.

148. Тураева З. Я. Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика) : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 „Иностр. яз.”] / З. Я. Тураева – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.

149. Филлипс Н., Харди С. Что такое дискурс-анализ? [Электронный ресурс] / Нельсон Филлипс, Синтия Харди // Современный дискурс-анализ. Электронный журнал [сб. научн. трудов ; под ред. Е. А. Кожемякина и др.]. – Выпуск 1, том 1, 2009. – Режим доступа к кн. : www.discourseanalysis.org.

150. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. – Москва : „Прогресс”, 1988. – С. 52–93.

151. Форманова С. Заголовок як фрагмент комунікативного дискурсу [Електронний ресурс] / Світлана Форманова // Вісник Львів. Ун-ту, вип. 34, ч. 1., серія філол., 2004. – С. 294–298. – Режим доступу до ст. : www.lnu.edu.ua/faculty/.../formanova.doc.

152. Фортунатов Ф. Ф. Сравнительное языковедение: Общий курс / Ф. Ф. Фортунатов. – М. : КРАСАНД, 2010. – 184 с.

153. Фрадкіна Н. В. Постмодерн як трансформація модерну / Н. В. Фрадкіна // Гілея: науковий вісник : [зб. наук. праць / гол. ред. Вашкевич В. М.]. – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 59 (№4). – С. 327–330.
154. Хардт М. Империя / М. Хардт, А. Негри ; [пер. с англ., под ред. Г. В. Каменской, М. С. Фетисова]. – М. : Праксис, 2004. – 440 с.
155. Хардт М. Множество: война и демократия в эпоху империи / М. Хардт, А. Негри ; [пер. с англ., под ред. В. Л. Иноземцева]. – М. : Культурная революция, 2006. – 559 с.
156. Черногрудова Е. П. Заголовки с прецедентными текстами в современной публицистике: на материале центральной, региональной и местной прессы: дис. ... канд. филол. наук : 10. 02. 01 / Елена Петровна Черногрудова. – Воронеж, 2003. – 243 с.
157. Чернявская В. Е. Дискурс как объект лингвистических исследований / В. Е. Чернявская // Текст и дискурс. Проблемы экономического дискурса : [сб. науч. тр.]. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та экономики и финансов, 2001. – С. 11–22.
158. Шарафутдинова Н. С. Методы лингвистического исследования [Электронный ресурс] // Н. С. Шарафутдинова. Теория и история лингвистической науки : [учеб. пособие]. – Ульяновск : УЛГТУ, 2006. – 284 с. – Режим доступа к ст. : samorazvitie.net/.../16-tema-metody-lingvisticheskogo-issledovaniya.
159. Шевченко И. С., Морозова Е. И. Дискурс как мыслекоммуникативное образование / И. С. Шевченко, Е. И. Морозова // Вісник Харків. нац. ун-ту. ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – С. 33–38.
160. Шевченко И. С. Когнитивно-прагматические исследования дискурса / И. С. Шевченко // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.] : Монография ; пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с. – С. 69–77.
161. Шейгал Е. Власть как концепт и категория дискурса [Электронный ресурс] / Е. Шейгал, 2009. – Режим доступа к ст. : www.gumer.info/.../scheig_vlast.php.

162. Шмелева Т. В. Модель речевого жанра / Т. В. Шмелева // Жанры речи. – Саратов : Колледж, 1997. – С.88–98.
163. Шпербер Д., Уилсон Д. Релевантность / Д. Шпербер, Д. Уилсон // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. – Москва : „Прогресс”, 1988. – С. 212–234.
164. Штогрин Г. Семантико-стилістичні засоби впливу та переконання [Електронний ресурс] / Галина Штогрин // Блоги Українського наукового клубу. Наукові записки, 2012. – Режим доступу до ст. : наука.in.ua/blog/index.php. – Назва з екрану.
165. Щерба Л. В. О тройком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л. В. Щерба // Изв. АН СССР. – Отд-ние общественных наук, 1931. – № 1. – С. 112–129.
166. Щирова И. А. Многомерность текста: понимание и интерпретация : [учеб. пособие] / И. А. Щирова, Е. А. Гончарова. – СПб. : ООО „Книжный Дом”, 2007. – 472 с.
167. Элементарные начала общей теории права : [учеб. пособие для вузов] / под общей ред. проф. В. И. Червонюка. – М. : КолосС, 2003. – 544 с.
168. Allen James F., Perrault Raymond C. Analyzing intention in dialogues / James F. Allen, Raymond C. Perrault // Artificial Intelligence, 1980. – №15(3). – P. 143–178.
169. Ariel M. Referring and accessibility / Mira Ariel // Journal of Linguistics, 1988. – № 24. – P. 65–87.
170. Ariel M. The function of accessibility in a theory of grammar / Mira Ariel // Journal of Pragmatics, 1991. – № 16. – P. 443–463.
171. Asher N., Lascarides A. Logics of Conversation. Studies in Natural Language Processing / N. Asher, A. Lascarides. – Cambridge University Press, 2003. – 552 p.
172. Bach Kent. Performatives are statements too / Kent Bach // Philosophical Studies, 1975. – № 28(4). – P. 229–236.
173. Bach Kent, Harnish Robert M. Linguistic Communication and Speech Acts / Kent Bach, Robert M. Harnish. – Cambridge, MA : MIT Press, 1982. – 352 p.

174. Barker C., Galasinski D. *Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity* / C. Barker, D. Galasinski. – Sage Publications, 2001. – 208 p.

175. Bartels Christine. *The Intonation of English Statements and Questions: A Compositional Interpretation* / Christine Bartels. – New York & London : Garland, 1999. – 320 p.

176. Bayley R. *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse* / R. Bayley. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2004. – 385 p.

177. Baudrillard J. *The Mirror of Production* / J. Baudrillard. – Sent Louis : Telos Press, 1973. – 176 p.

178. Bednarek M. *Evaluation in Media Discourse: Analysis of a Newspaper Corpus* / M. Bednarek. – London, New York : Continuum International Publishing Group, 2006. – 272 p.

179. Bertolet Rod. *Are there indirect speech acts?* / Rod Bertolet // *Foundations of Speech Act Theory: Philosophical and Linguistic Perspectives* / [ed. by Savas Tsohatzidis]. – London: Routledge, 1994. – P. 335–349.

180. Beaugrande Robert de. *Text, Discourse, and Process: Toward a Multidisciplinary Science of Texts* / Robert de Beaugrande. – Norwood, N. J. : Ablex, 1980. – 351 p.

181. Beaugrande Robert de. *Sentence first, verdict afterwards: On the long career of the sentence* / Robert de Beaugrande // *Word* 50, 1999. – P. 1–31.

182. Bernstein B. *Social Class, Language and Socialization* / B. Bernstein // *Language and Social Context: Selected Readings*. – Harmondsworth : Penguin, 1979. – P. 157–178.

183. Bertens H. *The idea of the postmodern: a history* / Hans Bertens. – New York : Routledge, 1995. – 265 p.

184. Brabanter Philippe De. *Constraints on metalinguistic anaphora* / Philippe De Brabanter // *Constraints in discourse 2* / [ed. by Peter Kühnlein, Anton Benz, Candace

L. Sidner]. – Worcester Polytechnic Institute : John Benjamins Publishing Company, 2010. – 180 p. – P. 141–162.

185. Brown G., Yule G. *Discourse Analysis* / G. Brown, G. Yule. – Cambridge : CUP, 1996 (1st ed. – 1983). – 304 p.

186. Brown Penelope, Levinson Stephen C. *Politeness: Some Universals in Language Usage* / Penelope Brown, Stephen C. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 345 p.

187. Burman E., Parker I. *Discourse Analytic Research: Repertoires and Readings of Texts in Action* / E. Burman, I. Parker. – London : Routledge, 1993. – 179 p.

188. Bybee J. *Language, Usage and Cognition [University of New Mexico]* / Joan Bybee. – New York : Cambridge University Press, 2010. – 262 p.

189. Cameron D. *Feminism and linguistic theory* / D. Cameron. – N. Y. : Palgrave, 1992. – 247 p.

190. Cameron D. *Performing gender identity: young men's talk and the construction of heterosexual masculinity* / D. Cameron // *Language and masculinity*. – Oxford : Blackwell Publishers, 1997(a). – P. 47–65.

191. Cameron D. *The language-gender interface: challenging co-optation* / D. Cameron // *Rethinking language and gender research: theory and practice* / [ed. by V. L. Bergvall, J. M. Bing, A. F. Freed]. – L. ; N.Y. : Longman, 1996. – P. 31–53.

192. Cameron D. *Theoretical debates in feminist linguistics: question of sex and gender* / D. Cameron // *Gender and discourse* / [ed. by R. Wodak]. – L. : Thousand Oaks; New Delphi : Sage Publications, 1997(b). – P. 21–37.

193. Chalaby J. K. *Beyond the prison-house of language: Discourse as a sociological concept* / J. K. Chalaby // *British Journal of Sociology*. – 1996. – № 47. – P. 684–698.

194. Clark H. *Discourse in Production* // *Handbook of Psycholinguistics* / [ed. by M. A. Gernsbacher]. – NY : Academic Press, 1994. – P. 985–1021.

195. Clark Herbert H. *Responding to indirect speech acts* / Herbert H. Clark // *Cognitive Psychology* 11, 1979. – P. 430–477.

196. Clark Herbert H., Schunk Dale H. Polite responses to polite requests / Herbert H. Clark, Dale H. Schunk // *Cognition* 8, 1980. – P. 111–143.
197. Cohen Paul R., Perrault Raymond C. Elements of a plan-based theory of speech acts / Paul R. Cohen, Raymond C. Perrault // *Cognitive Science* 3, 1979. – P. 177–212.
198. Cook G. *The Discourse of Advertising* / G. Cook. – London and New York : Routledge, 2001. – 256 p.
199. Copestakea Ann, Terkourafib Marina. Conventionalized speech act formulae. From corpus findings to formalization / Ann Copestakea & Marina Terkourafib // *Constraints in discourse 2* / [ed. by Peter Kühnlein, Anton Benz, Candace L. Sidner]. – Worcester Polytechnic Institute : John Benjamins Publishing Company, 2010. – 180 p. – P. 125–139.
200. Crystal D. *An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages* / D. Crystal. – Oxford : Blackwell, 1992. – 250 p.
201. Derrida J. Structure, sign, and play in the discourse of human sciences / J. Derrida // *The structuralist controversy* / [ed. by Macksey R., Donato E.]. – Baltimore, 1972. – P. 247–272.
202. Dijk Teun A., van. *Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News* / Teun A. van Dijk // *Journal of Communication*, 1983. – № 33/2. – P. 20–43.
203. Dijk van T. *Discourse and Communication: New Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication* / [ed. by Teun A. van Dijk]. – Berlin, New York : W. de Gruyter, 1985. – 17 p.
204. Dijk van T. *Discourse as Structure and Process* / Teun A. van Dijk. – Sage Publications, 1997. – 368 p.
205. Dijk van T. *Discourse, Ethnicity, Culture and Racism* / Teun A. van Dijk, S. Ting-Toomey, G. Smitherman, D. Troutman // *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies, Vol. 2: Multidisciplinary Introduction* / [ed. by Teun A. van Dijk]. – CA : Sage Publications, 1997. – P. 81–144.

206. Dijk Teun A., van. Foundations for Typologies of Texts / Teun A. van Dijk // *Semiotica*, 1972. – № 6 (4). – P. 297–323.
207. Dijk Teun A., van. Structures of Discourse and Structures of Power / Teun A. van Dijk // *Communication Yearbook 12* / [ed. by J. A. Anderson]. – Newbury Park, CA : Sage, 1989. – P. 18–59.
208. Dijk Teun A., van. The Semantics and Pragmatics of Functional Coherence in Discourse / Teun A. van Dijk // *Speech act theory: Ten years later. Special issue of Versus (Milano)* / [ed. by A. Ferrara], 1980. – № 26/27.
209. Dijk T. A., van. The study of discourse / T. A. van Dijk. // *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* : In 2 vol. / [ed. by T. A. van Dijk]. – L., etc. : Sage, 1997. – Vol. 1. : Discourse as structure and process. – P. 1–34.
210. Ellis D. A Discursive Theory of Ethnic Identity // *Discursive Constructions of Identity in European Politics* / [ed. by Richard C. M. Mole]. – Basingstoke (England); New York : Palgrave Macmillan, 2007. – 256 p.
211. Fairclough N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language* / N. Fairclough. – London and New York : Longman, 1995. – 608 p.
212. Fetzer A., Lauerbach G. *Political Discourse in the Media: Cross-Cultural Perspectives* / Anita Fetzer, Gerda Lauerbach. – Amsterdam; Philadelphia : J. Benamins Pub. Co., 2007. – 379 p.
213. Firestone S. *The Dialectic of Sex: The Case of or Feminist Revolution* / S. Firestone. – Farrar, Straus and Giroux, 2003. – 240 p.
214. Flax J. *Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory* / J. Flax // *Feminism/Postmodernism*. – New York and London : Routledge, 1990. – P. 39–62.
215. Foucault M. *Archaeology of Knowledge* / Michel Foucault. – Routledge, 2002. – 239 p.
216. Green Georgia M. How to get people to do things with words / Georgia M. Green // *Syntax and Semantics* 3, 1975. – P. 107–141.
217. Gundel J. Cognitive status and the form of referring expressions in discourse / J. Gundel, N. Hedberg, R. Zacharski // *Language*, 1993. – № 69. – P. 274–307.

218. Gundel J., Hegarty M., Borthen K. Cognitive status, information structure, and pronominal reference to clausally introduced entities / J. Gundel, M. Hegarty, K. Borthen // *Journal of Logic, Language and Information*, 2003. – № 12. – P. 281–299.

219. Gunlogson Christine. True to Form: Rising and Falling Declaratives as Questions in English / Christine Gunlogson. – New York : Routledge, 2003. – 112 p.

220. Harman G. Cognitive science? / G. Harman // *The making of cognitive science*, 1988. – P. 258–269.

221. Hardy C. Researching organizational discourse / C. Hardy // *International Studies in Management and Organization*. – № 71(3). – 2001. – 47–48.

222. Hoek van K. *Discourse Studies in Cognitive Linguistics* / [ed. by K. van Hoek, A. Kibrik, L. Nordman]. – Amsterdam, Philadelphia, 1997. – 187 p.

223. Hobbs Jerry R. Clause-internal coherence / Jerry R. Hobbs // *Constraints in discourse 2* / [ed. by Peter Kühnlein, Anton Benz, Candace L. Sidner]. – Worcester Polytechnic Institute : John Benjamins Publishing Company, 2010. – 180 p. – P. 15–34.

224. Hobbs Jerry R. On the coherence and structure of discourse / Jerry R. Hobbs. – Center for the Study of Language and Information, Stanford University. – Report No. CSLI-85–37, 1985. – 36 p.

225. Hoek Karen van. Pronominal Anaphora / Karen van Hoek // *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / [ed. by Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – New York : Oxford University Press, 2007. – 1334 p. – P. 890–916.

226. Ihab H. *The Literature of Silence: Henry Miller and Samuel Beckett* / Hassan Ihab. – New York : Alfred A. Knopf, Inc., 1967. – 192 p.

227. Inkinen S. *Mediapolis: Aspects of Texts, Hypertexts, and Multimedial Communication* / Sam Inkien. – Berlin, New York : W. de Gruyter, 1999. – 338 p.

228. Jasinskaja Ekaterina. Modelling discourse relations by topics and implicatures. The elaboration default / Ekaterina Jasinskaja // *Constraints in discourse 2* / [edited by Peter Kühnlein, Anton Benz, Candace L. Sidner]. – Worcester Polytechnic Institute : John Benjamins Publishing Company, 2010. – 180 p. – P. 61–78.

229. Kibrik Andrej A. A cognitive calculative approach towards discourse anaphora / [ed. by Paul Baker, Andrew Hardie, Tony McEnery and Anna Siewierska] //

Proceedings of the Discourse anaphora and reference resolution conference (DAARC 2000). – Lancaster University : University Centre for Computer Corpus Research on Language, Technical Papers 12, 2000. – P. 72–82.

230. Kibrik Andrej A. Referential Choice in Signed and Spoken Languages / Andrej A. Kibrik, Evgenija V. Prozorova // DAARC 2007 (6th Discourse Anaphora and Anaphor Resolution Colloquium). Proceedings / [ed. by Antonio Branco, Tony McEnery, Ruslan Mitkov and Fatima Silva]. – Porto : Centro de Linguistica da Universidade do Porto, 2007. – P. 41–46.

231. Kristeva Julia. Les nouvelles maladies de l'ame // L'enfant au sens τ -dicible ; [пер. Ж. Горбылевой] / Юлия Кристьяева. Ребенок с невысказанным смыслом. – Paris : Fayard, 1993. – С. 157–170.

232. Larrain J. Ideology and Cultural Identity. Modernity and The Third World Presence / J. Larrain. – Cambridge : Polity Press, 1994. – 138 p.

233. Lemke J. L. Textual Politics: Discourse and Social Dynamics / Jay L. Lemke. – London : Taylor & Francis, 1995. – 196 p.

234. Lombardo L. Massed Medias: Linguistic Tools for Interpreting Media Discourse / L. Lombardo. – Milano : Edizioni universitarie di lettere econom diritto, 1999. – 96 p.

235. Lyotard J.-F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge / J.-F. Lyotard. – Manchester : Manchester University Press, 1984. – 144 p.

236. Macdonald M. Exploring Media Discourse / Myra MacDonald. – London : Arnold, 2003. – 213 p.

237. Marku D. Perlocutions: The Achilles' heel of speech act theory / D. Marku // Journal of Pragmatics, 2000. – № 32. – P. 1719–1741.

238. Morgan Jerry. Two types of convention in indirect speech acts / Jerry Morgan // Syntax and semantics, vol. 9: Pragmatics / [ed. by Cole Peter]. – New York : Academic Press, 1978. – P. 261–280.

239. Mumby D., Clair R. Organizational Discourse [Электронный ресурс] / D. Mumby, R. Clair // Discourse as Social Interaction. Sage Publications, 1997. – Режим доступа до ст. : www.ling.lancs.ac.uk/staff/.../paper3.doc.

240. Nunan D. *Introducing Discourse Analysis* / D. Nunan. – London, New York : Penguin Books, 1993. – 144 p.

241. Nuyts J. *Cognitive linguistics and Functional linguistics* / Jan Nuyts // *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / [ed. by Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – New York : Oxford University Press, 2007. – 1334 p. – P. 543–566.

242. Ochs E. *Indexality and Socialization* / E. Ochs // *Cultural Psychology: Essays on Comparative Human Development*. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – P. 289.

243. Palmer G. B. *Cognitive Linguistics and Anthropological Linguistics* / Gary B. Palmer // *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / [ed. by Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – New York : Oxford University Press, 2007. – 1334 p. – P. 1045–1047.

244. Parker I. *Discourse dynamics* / I. Parker. – London : Routledge, 1992. – 169 p.

245. Perrault Raymond C., Allen James F. *A plan-based analysis of indirect speech acts* / Raymond Perrault C., James F. Allen // *American Journal of Computational Linguistics* 6, 1980. – P. 167–182.

246. Phillips N., Brown J. *Analyzing communication in and around organizations: A critical hermeneutic approach* / N. Phillips, J. Brown // *Academy of Management Journal*. – № 36. – 1993. – 1576 p.

247. Polenz P. von. *Deutsche Satzsemantik: Grundbegriffe des Zwischen-den-Zeilen-Lesens* / P. von Polenz. – Berlin/New-York : de Gruyter, 1988.

248. Poster M. *Cyber Democracy: Internet and the Public Sphere* / M. Poster // *American Cultural Studies: A Reader* / [ed. by Hartley J., Pearson, R.E.]. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – P. 402–413.

249. Salkier R. *Text and Discourse Analysis* / R. Salkier. – Routledge, 1995. – 115 p.

250. Sanders T., Spooren W. *Discourse and Text Structure* / Ted Sanders, Wilbert Spooren // *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / [ed. by Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – New York : Oxford University Press, 2007. – 1334 p. – P. 916–945.

251. Schiffrin D., Tannen D., Hamilton H. E. Introduction / D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton // *The handbook of discourse analysis* / [ed. by D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton]. – Oxford : Blackwell, 2001. – P. 1–10.

252. Shephard R. N. George Miller's data and the development of methods for representing cognitive structures / R. N. Shephard // *The Making of Cognitive Science*, 1988. – P. 45–70.

253. Slembrouck S. What is meant by „discourse analysis”? [Электронный ресурс] / S. Slembrouck. – 2002. – 55 p. – Режим доступа до ст. : <http://bank.rug.ac.be/da/da.htm> 2002.

254. Stefano C. Di. Dilemmas of Difference: Feminism, Modernity and Postmodernism / C. Di Stefano // *Feminism/Postmodernism*. – New York and London : Routledge, 1990. – P. 63–82.

255. Stiff J. *Persuasive Communication* / James B. Stiff. – New York, London : The Guilford Press, 2002. – 351 p.

256. Tannen D. *Analyzing Discourse: Text and Talk* / D. Tannen. – New York : OUP, 1982. – 382 p.

257. Tomlin R., Forrest L., Pu M. M., Kim M. H. *Discourse Semantics* / R. Tomlin, L. Forrest, M. M. Pu, M. H. Kim // *Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Volume I.* / [ed. by Teun A. van Dijk]. – London, Thousand Oaks, New Delhi : Sage Publications, 1998. – P. 63–111.

258. Voltmer K. *Mass Media and Political Communication in New Democracies* / K. Voltmer. – New York : Routledge, 2006. – 234 p.

259. Weise G. *Argumentation in Political Discourse – Readers' Letters Concerning the Middle East Crisis* / G. Weise // *Political Discourse: Different Media, Different Intentions, New Reflections*. – Tubingen : Stauffenburg, 2005. – 300 p.

260. White P. *Evaluative Semantics and Ideological Positioning in Journalistic Discourse* / P. White // *Mediating Ideology in Text and Image: Ten Critical Studies*. – Amsterdam; Philadelphia, Pa : J. Benjamins, 2006. – 266 p.

261. Wodak R., de Cillia R., Reisigl M., Liebhart K. The Discursive Construction of National Identity / R. Wodak, R. de Cillia, M. Reisigl, K. Liebhart // Discourse & Society. – Edinburgh University Press, 1998. – 26 p.

262. Wodak R. Doing Europe: the Discursive Construction of European Identities // Discursive Constructions of Identity in European Politics / [ed. by Richard C. M. Mole]. – Basingstoke (England); New York : Palgrave Macmillan, 2007. – 256 p.

263. Woodilla J. Workplace communions: The text of organizing / J. Woodilla // Discourse and organization / [ed. by D. Grant, T. Keenoy, C. Osrick]. – London : Sage, 1998. – P. 31–50.

264. Zeevat Henk. Optimal interpretation for rhetorical relations / Henk Zeevat // Constraints in discourse 2 / [ed. by Peter Kühnlein, Anton Benz, Candace L. Sidner]. – Worcester Polytechnic Institute : John Benjamins Publishing Company, 2010. – P. 35–59.

265. Zeevat H. Applying an exhaustivity operator in update semantics / Henk Zeevat // Questions in Dynamic Semantics / [ed. by M. Aloni, A. Butler, P. Dekker]. – 2006.

266. Zeevat H. Constructive optimality theoretic syntax / Henk Zeevat // Constraints and Language Processing / [ed. by J. Villadsen, H. Christiansen]. – ESSLLI Hamburg University, 2008. – P. 76–88.

267. Zeevat H. The asymmetry of optimality theoretic syntax and semantics / Henk Zeevat // Journal of Semantics, 2001. – № 17. – P. 243–262.

268. Žižek S. The Structure of Ideology / S. Žižek // Mapping Ideology. – London : Vertigo, 1996. – 341 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

269. Грицанов А. А., Можейко М. А. Постмодернизм. Энциклопедия / А. А. Грицанов, М. А. Можейко. – Минск : Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. – 1040 с.

270. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный / Т. Ф. Ефремова. – М. : Дрофа, Русский язык, 2000. – 1233 с.

271. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов : [изд. 5-е, испр-е и дополн.] / Т. В. Жеребило. – Назрань : Изд-во „Пилигрим”, 2010. – 486 с.

272. Жеребило Т. В. Термины и понятия лингвистики : [словарь-справочник] / Т. В. Жеребило. – Назрань : ООО „Пилигрим”, 2011. – 280 с.

273. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов [Электронный ресурс] / Илья Петрович Ильин. – М. : INTRADA, 2001. – 383 с. – Режим доступа к кн. : terme.ru.

274. Краткий словарь когнитивных терминов / [сост. Е. С. Кубрякова и др.]. – М., 1997. – 245 с.

275. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с. – Режим доступа к кн. : lingvisticheskiy-slovar.ru/description.

276. Кордуэлл М. Психология. А-Я : словарь-справочник / Майк Кордуэлл ; [пер. с англ. К. С. Ткаченко]. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 448 с.

277. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов [Электронный ресурс] / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М. : Оникс, 2008. – 624 с. – Режим доступа к кн. : www.gumer.info/.../DicTermin/p_3.php.

278. Брусенская Л. А. Словарь лингвистических терминов [Электронный ресурс] / Л. А. Брусенская, Г. Ф. Гаврилова, Н. В. Малычева. – Ростов н/Д. : Феникс, 2005. – 256 с. – Режим доступа к кн. : metropolys.ru/artic/17/06/t-0308-12287.html.

279. Соловьев Э. Г. Новая философская энциклопедия : В 4 тт. [Электронный ресурс] / [под ред. В. С. Стёпина]. – М. : Мысль, 2001. – Режим доступа к кн. : dic.academic.ru/dic.

280. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / [под ред. М. Н. Кожинной]. – М. : „Флинта”, „Наука”, 2003. – 696 с.

281. Толковый словарь С. И. Ожегова, Н. Ю. Шведовой онлайн [Электронный ресурс] / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – Издательство „Азъ”, 1992. – Режим доступа : jobtoday.com.ua/slovar/index.php.

282. Семантика [Електронний ресурс] // Универсальная научно-популярная онлайн-Энциклопедия Кругосвет. – Режим доступа к ст. : www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/.../SEMANTIKA.html.

283. Универсальная научно-популярная онлайн-Энциклопедия Кругосвет [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki.

284. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов]. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 836 с.

285. Crystal D. An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages / D. Crystal. – Oxford : Blackwell Pub, 1993. – 250 p.

286. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] / Douglas Harper, 2001-2012. – Режим доступу : www.etymonline.com.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

287. Андієвська Е. Джалапіта: [вибрані твори] / Е. Андієвська – Львів : ЛА „Піраміда”, на замовлення приватного підприємця Говди І. В., 2006. – 160 с. – (Видавничий проект сучасної літератури „Приватна колекція”).

288. Вечеря на дванадцять персон: Житомирська прозова школа / [упоряд., передм., літ ред. В. Даниленко]. – К. : Генеза, 1997. – 544 с.

289. Забрамська Наталка. Завжди. Новели / Наталка Забрамська. – Львів : Кальварія, 2007. – 160 с.

290. Опудало: Укр. проз. сатира, гумор, іронія 80-90-х років двадцятого століття / [упоряд., передм., літ ред. В. Даниленко]. – К. : Генеза, 1997. – 384 с.

291. Поваляєва С. В. Камуфляж в помаді; Наріжна В. Г. Безсмертя в місті N: [повісті] / С. В. Поваляєва, В. Г. Наріжна. – Харків : Фоліо, 2006. – 189 с. – (Графіті).

292. Покальчук Ю. В. Анатомія гріха / Ю. В. Покальчук. – Харків : Фоліо, 2008. – 251 с. – (Графіті).

293. Покальчук Ю. В. Просто любити... / Ю. В. Покальчук. – Харків : Фоліо, 2008. – 188 с. – (Сафарі).
294. Прохасько Тарас. Лексикон таємних знань. Новели / Тарас Прохасько. – Львів : Кальварія, 2006. – 192 с.
295. Сич О. Uroboros / Олег Сич. – Львів : ЛА „Піраміда”, 2007. – 176 с.
296. Слапчук Василь. Клітка для неба: [повісті] / Василь Слапчук – Київ : Факт, 2007. – 280 с. – (Сер. “Ехсептіс ехсіпєндіс”).
297. Слапчук Василь. Осінь за шокою : [роман] / Василь Слапчук. – К. : Факт, 2005. – 280 с. – (Сер. “Ехсептіс ехсіпєндіс”).
298. Bartheleme Donald. Sixty Stories [Електронний ресурс] / Donald Bartheleme. – Penguin Books, 2005. – 451 p. – Режим доступу до кн. : www.eskimo.com/.../barth.
299. Cornwell Patricia. Book of the Dead : [crime novel] / Patricia Cornwell. – Berkley; Reprint edition (September 2, 2008). – 528 p.
300. Pynchon Thomas. Gravity’s Rainbow [Електронний ресурс] / Thomas Pynchon. – Penguin Books, 1978. – 760 p. – Режим доступу до кн. : tululu.ru.
301. Thompson Hunter S. Fear and Loathing in Las Vegas [Електронний ресурс] / Hunter S. Thompson. – Random House, 1971. – 204 p. – Режим доступу до кн. : tululu.ru.
302. Vonnegut Kurt. Cat’s Cradle / Kurt Vonnegut. – Winston, 2011. – 304 p.